

ਦੁੱਖ
ਦੀਆਂ
ਪਾਗਾਂ

control is maintained in a safe condition.

ਗਾ ਰਗੀ

ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ

ਬਲਵੰਤ ਗੋਰਗੀ

ਕ ਸ ਤੂ ਰੀ ਲਾ ਲ ਐਂ ਡ ਸ ਨ ਜ, ਅੰ ਮ੍ਰਿ ਤ ਸ ਰ

10

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : ੧੯੬੩

ਪਬਲਿਸ਼ਰ :

ਕਸਤੂਰੀ ਲਾਲ ਐਂਡ ਸਨਜ਼
ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ :

ਨਵਯੁਗ ਪ੍ਰੈੱਸ
ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ, ਦਿੱਲੀ

ਮੁੱਲ : ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ

ਨਾਟ-ਕਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ, ਵਿਗੜਿਆਂ
ਤਿਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਾਂ, ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਜਮ,
ਡਰਾਕਲਾਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ, ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ, ਮੂੜਾਂ ਨੂੰ
ਮੱਤ, ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ-ਪਰਚਾਵਾ, ਧਨ ਦੇ
ਇੱਛਕਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ,
ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਭਰਤ-ਮੁਨੀ : 'ਨਾਟਜ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ'

ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ	੧੭
ਬੇਬੇ	੩੯
ਡਾਕਟਰ ਪਲਟਾ	੬੧
ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ	੮੯
ਪਿੱਛਲ ਪੈਰੀ	੧੧੭
ਦੋ ਪਾਸੇ	੧੪੩

ਪਰਦਾ ਉਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਮੇਰੇ ਇਹ ਛੇ ਨਾਟਕ ਕਈ ਵਾਰ ਖੇਡੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਚ ਉਤੇ ਸੋਧਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਮੰਚ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਜਚਦੀਆਂ; ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਲਤੂ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਮੰਚ-ਕਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਆਲੋਚਕ ਮਿੱਤਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਇਕ ਵਾਰ ਲਿਖ ਦਿਤੀ, ਸੋ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਲੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਆਖਿਰੀ ਦਮ ਤੀਕ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਤੇ ਨਿਖਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਟਾਲਸਟਾਇ ਨੇ 'ਜੰਗ ਤੇ ਅਮਨ' ਨਾਵਲ ੨੬ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਚੈਖੋਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਈ ਨਾਟਕ ਲਿਖ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੇ ਅੰਤ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ। ਸਆਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਸੋਧ ਕੇ ਛਪਵਾਇਆ।

ਕਲਾ ਸਬੰਧੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਈ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਸ ਕਲਾ ਦਾ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਕਲਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚਿਤਰਕਾਰ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਨੱਵੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਵੇ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ; ਸਗੋਂ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਦੋ ਪੋਚੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਲਿਆ ਉਘਾੜਦਾ ਹੈ। ਚਿਤਰ-ਕਲਾ ਤੇ ਸੰਗੀਤ-ਕਲਾ ਵਾਂਗ, ਨਾਟ-ਕਲਾ ਵੀ ਅਸਲ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੁੰਦਰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਜੀਵਨ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਫਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੰਚ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਨਕਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬਿੰਬਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਪਧਰਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਕਾਵ-ਮਈ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਭੜਕਵੀਂ ਬੋਲੀ ਵੀ ਵਰਤਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਜ ਦਿਤਾ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਾਟ-ਕਲਾ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਸੌੜੇ ਚੌਖਟੇ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਤੱਪਸ ਮੱਠੀ ਪੈ ਗਈ, ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਸ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ ਜਾਪਣ ਲਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਛਾਂਗ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹੋਣ।

ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਮੰਚ ਉਤੇ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਦੇ ਦਰਖਤ ਉਗਾ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਲੱਹੇ ਦੇ ਜੰਗਲੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ

ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮੁਕਾਨ ਉਸਾਰ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਮੰਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਭਰਪੂਰ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਥੜੇ ਉੱਤੇ ਧਰਤ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਰਚੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪਹਾੜ, ਦਰਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ, ਜੰਗਲ, ਮਹਿਲ, ਮਾੜੀਆਂ, ਖੇਤ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਪਾਹ ਦੇ ਕੇ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਾਟੂ ਚਾਨਣ ਸੁਟ ਰਹੇ ਹਨ । ਦਰਸ਼ਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਤਰ ਨਕਲੀ ਮੁੱਛਾਂ ਦਾੜੀ ਲਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਤੇਜ਼ ਲੈਂਪ ਦੀ ਲਾਲ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਰਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਈ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਾਇਕਾ ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਦਾ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਚ ਦੇ ਪਿਛਾੜੀ ਬੈਠੀ ਅਗਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਧੋਖਾ ਕਿਸ ਲਈ ?

ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵਾਂਗੇ ਜਾਂ ਉਸ ਅਭਿਨੇਤਾ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਜੋ ਅਭਿਨਯ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਫੱਟੜ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ? ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲਾ ਆਦਮੀ ਸਾਡੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ।

ਮੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਾ ਭੇਡ, ਕੁੱਤਾ, ਤੜਫਦੀ ਹੋਈ ਮੱਛੀ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਅਸਲੀ ਚੱਪੂ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਾ ਕਰਨ । ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਮੱਛੀ ਅਸਲੀ ਮੱਛੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫੇਗੀ; ਨਕਲੀ ਫੁੱਲ ਵਧੇਰੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ; ਗੱਤੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਚੱਪੂ ਵਧੇਰੇ ਪਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਾਪਣਗੇ ।

ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਅਜੋਕੇ ਨਾਟਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਿੱਗਰ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਸਾਦਾ ਮੰਚ ਵਲ ਆ ਗਏ ਹਨ । ਅਭਿਨੇਤਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ । ਪੱਛਮੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਪੂਰਬ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨਾਟਕਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ-ਮਈ ਸ਼ੈਲੀ-ਬਧ ਅਭਿਨਯ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ-ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿਸੇ ਪਾਤਰ ਨੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਮੰਚ ਉਤੇ ਇਕ ਚੱਕਰ ਕਢਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ-ਮੰਚ ਵਿਉਂਤ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੰਚ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ ।

ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਸ਼ਿਦੱਤ ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ।

‘ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ’ ਮੈਂ ੧੯੪੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਮੈਂ ਕੁੱਲੂ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀ ਪਗਡੰਡੀ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ । ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਮੀਂਹ ਤੇ ਝੱਖੜ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ । ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀ ਗੁੱਠ ਵਿਚ ਝੁੱਗੀ, ਡਾਕ ਬੰਗਲਾ, ਚੀਲ ਦੇ ਦਰਖਤ, ਬਰਫ ਦਾ

ਦਿਉਤਾ — ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ । ਇਕ ਥਾਂ ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ ਦੇ ਖਾਨਸਾਮੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਵਾਕਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਜੋ ਉਥੇ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ । ਉਸੇ ਵਾਕੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਤੇ ਹੀ ਮੈਂ 'ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ' ਉਸਾਰੀ ।

ਮੈਨੂੰ ਚੰਦੀ ਲਈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੂੜਾਂ ਤੇ ਕੈਦਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਚੀਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਹੈ । ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਮਲਬਾ ਡਿਗ ਡਿਗ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕ ਸਫੈਦ ਉੱਚਾ ਕਠਿਨ ਪਹਾੜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ — ਬਰਫ ਵਾਂਗ ਠੰਢਾ । ਚੰਦੀ ਇਸ ਬਰਫ ਦੇ ਸਫੈਦ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਦੂਰ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਵੱਸੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਵਕਤ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

'ਬੇਬੇ' ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ । ਜੰਗੀਰ ਆਪਣੇ ਦੋ ਵਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਹੋਇਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਟੋਭੇ ਉਤੇ ਮਝਾਂ ਨੁਵ੍ਹਾਉਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੱਝ ਖੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਬੇਬੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਖਿੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਪੁੰਨੀ ਉਸਦੀ ਧੀ, ਜੋ ਜੰਗੀਰ ਤੇ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜੰਗੀਰ ਤੇ ਬੇਬੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ । ਪਰ ਜੰਗੀਰ, ਜਿਸ ਹਾਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ, ਜੋ ਬੁਢੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਕ ਤੇ ਤਰਲਿਆਂ ਤੋਂ ਗਾਫਿਲ ਹੈ, ਖਿਝ ਕੇ ਘਰੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਾਸ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜੰਗੀਰ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਚੇੜ ਕੇ ਵੱਖ

ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹੀ ਦੁੱਖ ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਨਾਟਕ ਮੈਂ ਅਜ ਤੋਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ । ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਕਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ । ਮੇਰੀ ਬੇਬੇ ਦੇ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾ ਨੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਚਟਾਕ ਪਾ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਬੇਬੇ ਤੋਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਵਖ ਹੋ ਗਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਜੰਗੀਰ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ । ਜਦ ਕਦੀ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਘਰ ਦੀ ਡਿਊਫੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਦਾਲ ਝਾਰਦੀ, ਕਣਕ ਛੰਡਦੀ ਜਾਂ ਤਵੇਲੇ ਵਿਚ ਗੋਹਾ ਕੂੜਾ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੀਤੇ ਹੋਏ ਸਬਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਬੇਹਦ ਉਦਾਸ ਤੇ ਰੋਣਹਾਕੀ ਤੀਵੀਂ ਜਾਪਦੀ । ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੰਢੜੀ ਚੁੱਕੀ ਮੇਰੀ ਬੇਬੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਮੰਨਤਾਂ ਮੰਨਦੀ । ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਭੁਆਂ ਕੇ ਹਵਾ ਵਲ ਤੱਕਣ ਲਗਦੀ ।

‘ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ’ ਵਿਚ ਜੰਡ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੇੜੀ ਉਸ ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜੋ ਰਵਾਇਤੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਤੂਫਾਨ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੇੜੀ ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਠਿਲ੍ਹਦੀ । ਖੰਘਦੀ ਹੋਈ ਬੁੱਢੀ ਭੂਆ ਬਿਮਾਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੈ । ਉਹ ‘ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ’ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਭੇਡ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਡੰਘੇਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ‘ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ’ ਵਿਚ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਭਰਦਾ ਹੈ — ਨੀਲੀਆਂ ਲੀਕਾਂ, ਨੀਲੇ ਖਿਆਲ, ਨੀਲੀ ਬਰਫ । ਇਸ

ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਮੁਕ ਦਿਸਹੱਦੇ ਅਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ' ਵਿਚ ਬਿੰਬ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਪਾਤਰ ਇਕੋ ਮਿਕ ਹਨ।

'ਪਿੱਛਲ ਪੈਰੀ' ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਚਿਤਰ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਗਡ ਮਡ ਹੈ। ਉਹ ਨਵੇਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਰ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਇਕ ਭਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਤਰਸੂਲ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਉਲਾਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਰੋਏ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਮਿਰਗੀ ਬਣ ਕੇ ਟੁਟ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਅੱਧੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਰੰਗ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ, ਖੁਸ਼ੀ, ਕਲਪਨਾ, ਹਾਸੇ ਤੇ ਚਾਵਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕੋੜ੍ਹ ਸਾਡੀ ਮਧ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰਮਲਾ ਇਸੇ ਕੋੜ੍ਹ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

'ਦੋ ਪਾਸੇ' ਦੋ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤਰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਢਣ ਲਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਘਾਗ ਹਨ, ਗਲਾਕੜ, ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼। ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦਾ ਗਤਕਾ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵਾਰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖੋਸਲਾ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਰੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਵਕੀਲ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਰਾਇਨ ਇਕ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਹਿੱਸੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ

ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ ਦੀ ਨਿੱਕੀ
ਜਿਹੀ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਲਪਨਾ-ਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਜਾਏ
ਅਤੇ ਨਾਟ-ਕਲਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ
ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ ।

੨੭ ਕਰਜ਼ਨ ਰੋਡ
ਨਿਊ ਦਿੱਲੀ

ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ

ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ

ਪਾਤਰ

ਚੰਦੀ — ਇਕ ਕੁੜੀ

ਮਨਸੂ — ਉਸ ਦਾ ਪਿਉ

ਭੇਰੂ — ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ

ਨੌਜੁਆਨ — ਇਕ ਓਪਰਾ ਮੁੰਡਾ

ਥਾਂ

ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਉੱਚਾਈਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ
ਹੋਈ ਇਕ ਵਾਦੀ ।

ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ

ਝੁੱਗੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਸ ਉਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ
ਜਿਹੀ ਅੰਗੀਠੀ ਮੱਘ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਚਾਹ
ਦੀ ਪਤੀਲੀ ਧਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ
ਬੈਠੀ ਚੰਦੀ ਅੱਗ ਸੇਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਲ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ
ਬਹੁੜਿਆ। ਭਲਾ ਜੇ ਮੈਂ ਸੌਂ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚਾਹ ਕੌਣ ਪਿਲਾਉ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ? ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਚਾਹ ਉਬਲੀ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਉਬਲ
ਉਬਲ ਕੇ..... ਖੌਰੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲਗ ਪਿਆ ਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। (ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਝਾਕਦੀ ਹੈ)
ਕੁਝ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਬਰਫ ਡਿੱਗਣ ਲਗ ਪਈ
ਏ। ਸਫੈਦ ਧੁੰਆਂ ਉਠ ਰਿਹਾ ਏ। ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

(ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਬਾਸੀ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹਨ) ਇਉਂ ਨਿਤ ਆਬਣ ਦੀ ਉਡੀਕ, ਨਿਤ ਉਡੀਕ.....ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਚੁਕੀ ਆਂ, ਵਕਤ ਮੁਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੋਵੇਂ ਕਦੋਂ ਆਉਣਗੇ? ਦੇਗਚੀ ਮਾਂਜ ਚੁੱਕੀ, ਰੋਟੀ ਪਕਾ ਲਈ, ਬਾਪੂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਸਿਉਂ ਲਈ। ਹੋਰ ਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਏ?.....ਹਾਂ ਸਚ, ਭੇਡ ਨੂੰ ਦੁਆਈ ਪਿਲਾਣੀ ਏ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

[ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠੱਠ ਠੱਕ।

ਸੈਤ! (ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਇਕ ਮਧਮ ਕਿਰਣ ਨਾਲ ਜਿਉਂ ਉਠਦਾ ਹੈ) ਖ਼ੋਰੇ.....

[ਉਠ ਕੇ ਬੂਹਾ ਲਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨੌਜੁਆਨ ਥੱਕਿਆ ਕੁੰਗੜਿਆ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾ ਹੈ।

ਨੌਜੁਆਨ— ਉਫ਼.....ਫ਼.....ਫ਼.....!

ਚੰਦੀ — ਤੂੰ.....?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ.....ਮੈਂ ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਠਹਿਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਆਂ।

ਚੌਕੀਦਾਰ ਕਿੱਥੇ ਏ?

ਚੰਦੀ—ਗਾਂ ਚੋਣ ਗਿਆ ਏ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕਿੰਨੀ ਠਾਰੀ ਏ ਬਾਹਰ! ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਈ ਬਰਫ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ।

ਚੰਦੀ — ਅੱਗ ਸੇਕ ਲੈ। ਲਿਆ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੋਟ ਸੁਕਣੇ ਪਾ ਦਿਆਂ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ.....ਨਹੀਂ।

[ਉਹ ਕੋਟ ਲਾਹ ਕੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੀ ਦੀ ਉਧੜੀ ਦੋਣ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਚੰਦੀ — ਲੈ — ਏਥੇ ਬਹਿ ਜਾ । ਇਸ ਮੂੜੇ ਉਤੇ । ਪੌਹ ਦੇ ਇਸ ਪਾਲੇ
ਵਿਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਏਂ ਤੂੰ ? ਏਧਰ ਤਾਂ ਏਡਾ ਪਹਾੜ ਏ,
ਜਵੇਰੀ ਜੋਤ ਦੀ ਟੀਸੀ ਬਰਫ ਨਾਲ ਕੱਜੀ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ ।
ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ.....?

ਨੌਜੁਆਨ—ਮੈਂ ਇਸੇ ਟੀਸੀ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ
ਜੀਬੀ ਤੇ ਸੋਝਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਚਿੱਟੀ ਬਰਫ — ਜਿਵੇਂ
ਜੰਮਿਆਂ ਦੁੱਧ ਹੋਵੇ — ਚਫੇਰੀਂ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਦੁਆਲੇ
ਨੀਲੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਸਨ । ਜਵੇਰੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ.....
ਉਫ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ
ਪਿਆ ਦੇ ।

ਚੰਦੀ — ਬਾਪੂ ਲਈ ਚਾਹ ਉਬਲ ਰਹੀ ਏ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾ ਖੰਡ
ਏ ਨਾ ਦੁੱਧ । ਰਤਾ ਕੁ ਉਡੀਕ, ਉਹ ਦੁੱਧ ਲਈ ਆਉਂਦਾ
ਈ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ—ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਸੁੰਨ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਸੰਘ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਉਗ
ਆਏ ਨੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਚਾਹ ਪਿਆ ਦੇ ।

ਚੰਦੀ — ਇਹੋ ਕਾਲੀ ਗਾੜੀ ਚਾਹ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਹੱਛਾ ਤੂੰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਨਿਘੇ ਕਰ ।

ਨੌਜੁਆਨ — (ਅੱਗ ਸੇਕਦਾ ਹੈ) ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਐ ਸਵੇਰ ਤੀਕ ਬਰਫ
ਥੰਮ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਹਨ ।
ਜਵੇਰੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਲਾਰਜੀ ਪਾਰ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ.....

ਚੰਦੀ — (ਤੁੱਭਕ ਕੇ) ਲਾਰਜੀ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ.....ਕਿਉਂ ?

ਚੰਦੀ — ਪੌਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਲਾਰਜੀ ਉਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਦਿਉਤਾ ਲੱਥ
ਆਉਂਦਾ ਏ । ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਕੁਆਰੀ ਬਰਫ ਨੂੰ ਕਿਸੇ
ਪਾਂਧੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਛੁਹਣ ।

ਨੌਜੁਆਨ — (ਹੱਸ ਕੇ) ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਹਿਮ ਏ । ਮੈਂ ਇਸੇ
ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਸਾਡੇ ਦਿਓਤੇ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਪਾਉਣ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਕਿਉਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦਿਉਤੇ ਝੂਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਚੰਦੀ — ਤੂੰ ਇਹ ਝੂਠ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਏਗਾ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਕੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ?

ਚੰਦੀ — ਹੋਰ ਕੀ ? ਸਾਡਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ ਕਿਤਾਬਾਂ ਝੂਠ
ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕੀ ਤੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਦੀ ਏਂ ਕਿ ਲਾਰਜੀ ਦਿਉਤਾ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਟੀਸੀ ਉਤੇ ਲੱਥ ਆਉਂਦਾ ਏ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ । ਉਹ ਠੰਢਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲਾਰਜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ
ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਨੌਜੁਆਨ — (ਹੱਸਦਾ ਹੈ) ਖੈਰ, ਇਸ ਵਹਿਮ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ? ਜਦ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਹਿਮ ਲਿਖਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ
ਤਜਰਬੇ ਕਿੰਨੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣਗੇ । ਕਿੰਨੇ ਚਰਜਾਂ ਭਰੇ ।
ਉਂਹ ! ਲਾਰਜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਦਿਉਤਾ !

ਚੰਦੀ — ਪਰ ਤੂੰ ਆਇਆ ਕਿੱਥੋਂ ਏਂ ? ਇਕੱਲਾ ਏ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਤੂੰ ਏਡਾ ਕਾਹਲਾ ਦਿਸਦਾ ਏਂ,
ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਪਹਾੜ ਏ । ਠੰਢਾ ਤੇ ਸਫੈਦ — ਜਿਵੇਂ ਮੌਤ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਮੈਨੂੰ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਸਭ ਥਾਂਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ । ਬੱਸ ਇਕ
ਆਦਮੀ ਮੈਨੂੰ ਲਾਰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਛੱਡ ਆਵੇਗਾ । ਅਗੇ ਮੇਰੇ ਨਕਸ਼ੇ
ਉਤੇ ਸਭ ਟੀਸੀਆਂ ਤੇ ਕਿੰਗਰੇ ਵਾਹੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਏਥੇ ਹਨੇਰਾ
ਏ । ਤੂੰ ਰਤਾ ਦੀਵਾ ਚੁਕ ਲਿਆ ।

ਚੋਦੀ — ਆਲੇ ਵਿਚਲਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲ ਦੇਨੀ ਆਂ ।

[ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੌਰੀ ਬਾਲਦੀ ਹੈ ।

ਲੈ ਫੜ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾਰਜੀ ਜਾਣ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਐਂ ?

ਚੰਦੀ — ਨਹੀਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਫੇਰ ਤੇਰੀ ਗਲ੍ਹ ਉਤੇ ਇਕ ਕਿਰਮਚੀ ਲੀਕ ਕਿਉਂ
ਉਭਰ ਆਈ ਏ ?

ਚੰਦੀ — ਕਿਥੇ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਇਹ, ਹੇਠਲੇ ਬੁਲ੍ਹ ਦੀ ਨੁਕਰੋਂ ਸਿਧੀ ਗਰਦਨ ਤੀਕ ਚਲੀ
ਗਈ ਏ — ਇਹ ਕਿਰਮਚੀ ਲੀਕ ।

ਚੰਦੀ — ਤੂੰ ਇਹ ਝੂਠ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਏ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦੀ ਪਰਖ ਏ ਕਿਤੇ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕੀ ਭਲਾ ?

ਚੰਦੀ — ਇਹੋ, ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਆਖਿਆ ਏ, ਝੂਠ ਏ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਇਹ ਸੱਚ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਜਿਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਝੂਠ ਆਖਦੇ ਹਾਂ । ਤੂੰ ਕੰਬਦਾ ਕਿਉਂ ਏਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਕੰਬਣੀ ਮੇਰੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਥਰਕਦੀ ਏ । ਮੈਨੂੰ ਚਾਹ ਦ ।
ਚੰਦੀ — ਹਾਂ.....ਸੱਚ ।

[ਚੰਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਪਤੀਲੀ ਲਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ
ਦੋ ਠੂਠੇ ਭਰਦੀ ਹੈ । ਨੌਜੁਆਨ ਸਿਗਰਟ
ਸੁਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਏ, ਚਾਹ ਦਾ ਰੰਗ ਤਾਂ ਕਾਲਾ ਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨੀਲੀ ਭਾਫ ਉਠਦੀ ਏ, ਨੀਲੇ ਦਾਇਰਿਆਂ
ਵਿਚ, ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਨੀਲੇ ਗੋਲ ਘੇਰਿਆਂ ਵਿਚ । (ਘੁਟ ਭਰ ਕੇ)
ਇਹ ਗਰਮ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਖਿਆਲ
ਉਭਰ ਆਏ ਹਨ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਘਾਟੀਆਂ, ਇਹ ਪਹਾੜ —
ਪਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ।

ਚੰਦੀ — ਇਹ ਪਹਾੜ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਨਰਮ ਨਰਮ ਬਰਫ ਨਾਲ
ਲਦਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੇਠਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਲੁਕਾਈ
ਖਲੋਤਾ ਏ । ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਨਿਘਾਰ ਲਏਗਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਉਂਹ । ਮੈਂ ਚੰਗਿਆੜੀ ਬਣ ਕੇ ਬਰਫ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾ
ਦਿਆਂਗਾ ।

ਚੰਦੀ — ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਏਂ ਤੂੰ ? ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ, ਦਿੱਲੀਉਂ ।

ਚੰਦੀ — ਉਹੀ ਦਿੱਲੀ ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਬਾਪੂ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਏ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨੇ — ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਤੇ
ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੋਟਰਾਂ, ਟਾਂਗੇ ਤੇ ਘੋੜੇ ਨੱਸਦੇ ਨੇ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਜਿੱਥੇ ਉਚੀਆਂ ਟੀਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੋਲ ਗੋਲ ਥਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਹਨ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਏ ਕਿ ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਵਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਂਧੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਜਾਵੇਂਗੀ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ । ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕਿਉਂ ?

ਚੰਦੀ — ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਰਫ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਾਟੂ ਬਲਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੜਕਾਂ ਲਿਸ਼ਕ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਚੰਦੀ — ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ, ਉਸ ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਚਿਲਕੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ।

ਚੰਦੀ — ਕੀ ਉਥੇ ਬਰਫਾਂ ਉਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਪਲਮਦੀ ਏ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਉਥੇ ਹਰ ਰੰਗ ਦੀ ਲੋਅ ਏ । ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਉਚੇ ਸਫੈਦ ਘਰ ਜਿਵੇਂ ਬਰਫ ਦੇ ਤੋਦੇ ਹੋਣ ।

ਚੰਦੀ — ਪਰ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਕਿਉਂ ?

ਚੰਦੀ — ਬਰਫ ਦਾ ਦਿਉਤਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਕੁਝ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਂਧੀ ਲਾਰਜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਏ ਪਰ

ਨੌਜੁਆਨ — ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਚੰਦੀ — (ਇਕ ਦਮ ਉਠ ਕੇ) ਆਹ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਅਲਗਰਜ਼ ਆਂ !
ਭੇਡ ਲਈ ਬੂਟੀਆਂ ਪੀਹਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ । ਬਾਪੂ ਦੀ ਇਹ ਭੇਡ
ਖੰਘ ਖੰਘ ਕੇ ਦਮ ਤੋੜ ਦਏਗੀ । ਹਾਏ, ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ
ਰੁਝੀ ਰਹੀ । ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹਾਂ । ਉਹ ਲੋਹਾਲਾਖਾ ਹੋ
ਜਾਏਗਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਬੈਠ ਜਾ । ਬਸ ਦੋ ਘੜੀ । ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ
ਕੀ ਏ ?

ਚੰਦੀ — ਚੰਦੀ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਚੰਦੀ !

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਇਹ ਫਿੱਕਾ ਚਾਨਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਏ । ਕਮਰੇ ਦੀ ਇਹ
ਹਨੇਰੀ ਚੁਪ ਚਾਂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਅੱਗ ਦੀ ਬੁੱਝਦੀ ਲੋਅ
ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦੀ ਐ ।

ਚੰਦੀ — ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬਹੁਤ ਠੰਢੇ ਨੇ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਮੇਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੋਟਿਆਂ ਉਤੇ ਠੰਢਾ ਧੂੰਆਂ ਉਤਰ
ਆਇਆ ਏ । ਦੇਖ, ਅੰਗੀਠੀ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁੱਝ ਚਲੀ ਏ । ਪਰ
ਤੇਰਾ ਮੰਹ ਜੋ ਜੋ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੀ ਬਰਫ ਨਾਲ ਢੱਕੀ
ਹੋਈ ਟੀਸੀ ਵਾਂਗ — ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਗਲਤ ਕਹਿ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਮਧਮ ਸੂਹੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਤੇਰੇ 'ਬੁਲ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤਣੀ ਹੋਈ ਲੀਕ ਹੋਰ ਵੀ ਉਘੜ ਆਈ ਏ —
ਪਗਡੰਡੀ ਵਾਂਗ ।

ਚੰਦੀ — ਪਗਡੰਡੀ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਡਿੱਗੀ ਬਰਫ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸਜਰਾ ਸਜਰਾ

ਤੁਰਿਆ ਹੋਵੇ । ਚੰਦੀ !

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਏ ਜਿਸ ਕੁਆਰੀ ਟੀਸੀ ਦੀ ਭਾਲ
ਵਿਚ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸਾਂ, ਉਹ ਤੂੰ ਈ ਏਂ ।

ਚੰਦੀ — ਮੈਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ; ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਲੁਕੀਆਂ ਦੋ
ਝੀਲਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਤੂੰ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਏਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਭੇਰੂ ਬੰਸਰੀ
ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆ ਕਰਦਾ ਏ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਭੇਰੂ ਕੌਣ ?

ਚੰਦੀ — ਸਾਡੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਉਹ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ਉਹ ਬੰਸਰੀ ਵੀ ਵਜਾਉਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਹੀ
ਢਲਵਾਣਾ ਉਤੇ ਰਾਹ ਭੁਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਸੁਣ ਕੇ ਬਰਫ ਦਾ ਦਿਉਤਾ ਰਾਹ ਦਸਣ ਲਈ ਪਹਾੜੋਂ ਥੱਲੇ
ਉਤਰ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਫੇਰ ਉਹੀ ਵਹਿਮ ! ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ ਵਹਿਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਚੰਦੀ — ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵਹਿਮ ਨਹੀਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਇਹ ਵੀ ਤੇਰਾ ਵਹਿਮ ਏ । ਵਹਿਮ ਬਾਝੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰੀਏ
ਕਿਵੇਂ ਜਿਊਂਦੇ ਹੋ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਕਿਉਂ ? ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ?

ਚੰਦੀ — ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਨੇ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ?

ਚੰਦੀ — ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲ । ਸ਼ਹਿਰ ਉਤਨਾ ਈ ਸੋਹਣਾ
ਏ ਜਿਤਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ।

ਚੰਦੀ — ਉਥੇ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ । ਜਦੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਾਟੂ ਜਗ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ
ਹਨੇਰਾ ਨਸ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਉਥੇ ਹਨੇਰੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਨਹੀਂ, ਬਸ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਅਥਾਹ ਹਨੇਰਾ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਮੈਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਏ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਕਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਹੇਠਾਂ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਸੁਫੈਦੀ ਨੂੰ
ਝਗੜਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ ? ਜੇ ਚਾਨਣਾ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹਰ
ਵੇਲੇ ਨਾ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਾ ਰਹੇ ।
ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਏ !

ਚੰਦੀ — ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਨਸ ਵਗਦੀ ਏ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ
ਨੂੰ ਹਵਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਏ ?

ਚੰਦੀ — ਕੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਸਿਖ ਸਕਾਂਗੀ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ । ਜਦ ਤੂੰ ਪਹਾੜ ਦੇ ਕਿੰਗਰੇ ਤੋਂ ਝੁਕ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ
ਤੱਕੇਂਗੀ ਤਾਂ ਸਿੱਪ ਵਾਂਗ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਝੱਗ ਨਾਲ
ਨਿਖਰ ਆਵੇਗਾ ।

ਚੰਦੀ — ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ
ਚੱਟਾਨ ਤੋਂ ਝੁਕ ਕੇ ਫੜਨ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ
ਧੱਕ ਧੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ ਤੇ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ
ਹਾਂ ...

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਇਥੇ ਬਸ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਹੀ
ਫੜਦੀ ਰਵੇਂਗੀ — ਏਥੇ ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਸਫੈਦ ਪਹਾੜ ਇਕ
ਅਮੁਕ ਖਲਾਅ ਏ, ਇਕ ਬੇਅਰਥ ਥਕੇਵਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਤੂੰ ਏਸ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਏਡੀ ਛੇਤੀ ਅਕ ਗਿਆ ਏਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਹਾਂ, ਚੋਟੀ ਉਤੇ ਪੁਜ ਕੇ ਪਹਾੜ ਇਕ ਅਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ
ਨਿਵਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਏ । ਕੀ ਤੂੰ ਇਸ ਸਫੈਦ ਟੂਣੇ
ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੇਂਗੀ ?

ਚੰਦੀ — ਬਾਪੂ ਨੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ । ਬਰਫ ਦਾ ਦਿਉਤਾ ਇਸ
ਘਾਟੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਹਿੰਦਾ ਏ । ਤੇ ਭੇਰੂ ਉਸ ਦੀ
ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਰਖਤਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ ਤੇ ਵਿੱਥਾਂ ਚੀਰ ਕੇ
ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰੇਗੀ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਪਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਚਾਨਣਾ ਤੇ ਏਨਾ ਰੌਲਾ ਏ ਕਿ
ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਵਾਜਾਂ ਦਬ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਚੰਦੀ — ਸੁਣ ! ਸ਼ਾਇਦ ਭੇਰੂ ਆਉਂਦਾ ਏ । ਉਸੇ ਦੀ ਬੰਸਰੀ
ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਏ । ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਏ । ਤੂੰ ਪਛਾੜੀ ਕੋਠੜੀ
ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਭੇਡ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਹੋਈ ਏ, ਜਾ ਕੇ ਲੁਕ ਜਾ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੇ ਤੂੰ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚਲਾਂਗੀ । ਤੂੰ ਜਾਹ !

[ਉਹ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭੇਰੂ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾ
ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੌੜਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ
ਉਸਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਤਲੀਆਂ ਭੂਰੀਆਂ
ਮੁਛਾਂ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਉਸਦੇ
ਹਥ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੰਢੜੀ ਹੈ ।

ਭੇਰੂ — ਆਹ ਚੰਦੀ ! ਤੂੰ ਹਾਲਾਂ ਤੀਕ ਜਾਗ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਸਾਂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ।

ਭੇਰੂ — ਹਾਲ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਚਾਚਾ ?

ਚੰਦੀ — ਬਰਫ ਕਿੰਨੀ ਪਈ ਏ । ਖੌਰੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤੇ

ਭੇਰੂ — ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਹਲਾ, ਤੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਰਖ ਦੇ ਤੇ ਚਾਹ ਪੀ ।

ਭੇਰੂ — ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਂਡੇ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ ।

ਚੰਦੀ — ਕਿੰਨੇ ?

ਭੇਰੂ — ਚਾਰ ।

[ਭੇਰੂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚੰਦੀ ਉਸਨੂੰ ਰੋਟੀ
ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਚੰਦੀ — ਅੱਗ ਬੁਝ ਚੱਲੀ ਏ । ਮੈਂ ਬਾਲਦੀ ਆਂ ।

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਅਜ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ ਸੁਣੀ ਸੀ ? ਲਹਿੰਦੇ ਵਲੋਂ ?

ਚੰਦੀ — ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

ਭੇਰੂ — ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪਰਬਤ ਦਾ ਦਿਉਤਾ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ
ਹੱਸਦਾ ਹੋਵੇ ।

ਚੰਦੀ — ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅੱਗ ਸੇਕਦਿਆਂ ਸੇਕਦਿਆਂ ਸੌਂ ਗਈ
ਹੋਵਾਂਗੀ, ਜਾਂ ਖੌਰੇ ਕੋਈ ਸੁਫਨਾ ਤੱਕ ਰਹੀ ਹੋਵਾਂ ।

ਭੇਰੂ — ਆਥਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਚੰਦੀ — ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਭੇਰੂ —

ਭੇਰੂ — ਇਹ ਦਾਲ ਚੁਗ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾੜੀ ? ਰੋੜ ਈ ਰੋੜ ਪਏ ਨੇ
ਇਸ ਵਿਚ ?

ਚੰਦੀ — ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਭੇਰੂ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ
ਸਕਦੀ

ਭੇਰੂ — ਸ਼ਹਿਰ ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਝੱਲੀ ਏਂ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਮੋਟੇ ਟੁੱਕਰ ਚੱਬਦੀ ਚੱਬਦੀ ਅੱਕ ਗਈ ਆਂ ।

ਭੇਰੂ — ਭੋਲੀਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਐਡੀ ਤਰੇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਤੜਫ
ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਏਂਗੀ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੜਫਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ । ਤੜਫਣ ਵਿਚ ਸਾਹ ਏ,
ਜਾਨ ਏ ।

ਭੇਰ — ਨਾਲੇ ਮੌਤ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ, ਮੌਤ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ । ਏਥੇ ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏ ਨਾ ਮੌਤ ।

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਏਂਗੀ ?

ਚੰਦੀ — ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੁਭਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਭੇਰੂ — ਤੇ ਇਹ ਚਿੱਟੀ ਚਿੱਟੀ ਬਰਫ ?

ਚੰਦੀ — ਸੱਖਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਂਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਵਕਤ ਦੇ ਖਲਾ
ਵਿਚ ਝਾਕਦੇ ਝਾਕਦੇ ਮਿਛ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ ।

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਏਂ ।

ਚੰਦੀ — ਇਸ ਵਾਦੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਫੈਦ ਜਾਲ ਵਾਂਗ ਨੂੜ ਰੱਖਿਆ
ਐ ।

ਭੇਰੂ — ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੀ ਏਂ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ !

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ ਬਰਫ ਪੀਤੀ ਏ । ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿ, ਮੈਂ
ਤੈਨੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਹੇਠ ਬੰਸਰੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਚੰਦੀ — ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਠੰਢ ਤੇ ਬਰਫ ਦੀ ਸੀਤ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ
ਕੁੰਗੜੇ ਪਏ ਨੇ । ਏਸ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਦਾ
ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਉਲਰਿਆ ਪਿਆ ਏ । ਜੇ ਮੈਂ
ਕਿਤੇ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਵਕਤ ਦੀ ਇਸ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸੀ
ਹੋਈ ਹੰਭ ਗਈ ਆਂ । ਇਥੇ ਪਲ ਤੇ ਘੜੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੀ

ਸਫੈਦ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਛਡ ਜਾਏਂਗੀ ?

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ।

ਭੇਰੂ — ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚੰਦੀ ।

ਚੰਦੀ — ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿਕ
ਨਾਲ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਏ — ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਡਾਢਾ ਏ ।

ਭੇਰੂ — ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਜਿਹੜੀ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਬੋਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ ।

ਭੇਰੂ — ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੰਦੀ — ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਏ ।

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਅੱਕ ਗਈ ਏਂ ?

ਚੰਦੀ — ਤੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ।

ਭੇਰੂ — ਤੇਰਾ ਸਾਹ ਐਡਾ ਤੇਜ਼ ਕਿਉਂ ਵਗਦਾ ਏ ? ਕੀ ਤੂੰ ਬਹਤ
ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਚੰਦੀ — ਮੈਨੂੰ ਛਡ ਦੇ ।

ਭੇਰੂ — ਤੈਨੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਹਾਂ ।

ਭੇਰੂ — ਬੂਹਾ ਭੀੜ ਦੇਵਾਂ ? ਹਵਾ ਤਿੱਖੀ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਈ ਏ ।
ਸੁਣਦੀ ਏਂ ? ਹਵਾ ਕਿਵੇਂ ਬਰਫ ਦੇ ਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਘਸੀਟੀ
ਫਿਰਦੀ ਏ ।

ਚੰਦੀ — ਪਰ ਬਾਪੂ.....? ਚਾਹ ਪੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਜਾ ਕੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਪਤਾ
ਕਰ । ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਭੇਰੂ — ਚੰਦੀ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਏਂ ?
ਮੈਨੂੰ ਹੌਲ ਉਠ ਖਲੋਂਦਾ ਏ । ਸੱਚੀਂ.....ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ

ਕਰ ਰਹੀ ਸੈਂ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਝੁਰ ਜਾਣਾ ਹੋਵ ।
ਚੰਦੀ — ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ । ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਝੱਲੀ ਆਂ, ਐਵੇਂ ਈ ...
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ-ਕਦੇ ਕਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੱਥ ਬੈਠਦੀ ਹਾਂ ।
ਹੱਛਾ.....ਜਾ ਹੁਣ ।

[ਭੇਰੂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚੰਦੀ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਉਡੀਕਦੀ
ਹੈ, ਤੇ ਨੌਜੁਆਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੱਲਾਂਗੇ ਹੁਣੇ ।

ਚੰਦੀ — ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ । ਚੱਲ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਮੈਂ ਕੋਟ ਪਾ ਲਵਾਂ, ਤੇ ਤੂੰ..... ਤੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਟਕਾ
ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਦੁਆਲੇ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲੈ । (ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਵਲ੍ਹੇਟ ਕੇ)
ਆਹ, ਕਿੰਨੀ ਸੁਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਐਂ ਤੂੰ !

ਚੰਦੀ — ਅਸੀਂ ਏਸ ਪਰਬਤ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ.....

ਨੌਜੁਆਨ — ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਲਾਰਜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ
ਅਪੜ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਚੰਦੀ—

ਚੰਦੀ — ਕਿਉਂ ?

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਝੂਠ ਆਖਦੀ ਸੈਂ । ਤਹਾਡੇ ਦਿਉਤੇ ਝੂਠ ਆਖਦੇ
ਸਨ । ਲਾਰਜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ, ਬਰਫਾਂ ਨਾਲ ਕੱਜੀ ਹੋਈ ਟੀਸੀ.....

ਚੰਦੀ — ਮੈਂ ਬਰਫ ਦੇ ਦਿਉਤੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਆਂ ।

ਨੌਜੁਆਨ — ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਡਰਦੀ ਏਂ । ਚਲ ਚ ਈਏ ।

[ਬੁਹਾ ਭੀੜ ਕੇ ਦੋ ਵੇਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਮੰਚ ਖਾਣ ਫੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬਾਹਰ

ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਹੂ...ਹੂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਬੁੱਢਾ ਮਨਸੂ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੰਮ ਦਾ ਕੁੱਪਾ ਫੜਿਆ,

ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੁਧ ਨਾਲ ਫਲਕ
ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਮਨਸੂ — (ਕੁੱਪਾ ਫਰਮਾ ਉਤੇ ਟਕਾ ਕੇ) ਉਫ—ਫ—ਫ, ਚੰਦੀ! ਕੋਠਾ
ਨਿੱਘਾ ਏ । (ਉਫ—ਫ—ਫ—ਚੰਦੀ ! ਵਿਚਾਰੀ ਉਡੀਕਦੀ
ਉਡੀਕਦੀ ਸੌਂ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ । ਕਿੰਨੀ ਠਾਰੀ ਏ ! ਕੁੱਲੀ ਦੀਆਂ
ਝੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਠੰਢ ਝਰ ਝਰ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਏ । ਅੱਜ
ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਿਲਕ ਈ ਪਿਆ ਸਾਂ — ਤੇ ਖੁੰਡੀ ਵੀ ਘਰ ਈ
ਭੁਲ ਗਿਆ ਸਾਂ । ਉਫ.....ਫ.....ਫ । ਹੋ ਹੋ—ਹੋ ਭੇਰੂ !
(ਦੋ ਮੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਕੋਲ ਦੇਖ ਕੇ) ਦੋਵੇਂ ਬੈਠੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ
ਹੋਣਗੇ । ਖੋਰੇ — ਦੋਵੇਂ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ।

[ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ।

ਏਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਚੰਦੀ ! ਕਿਧਰ ਗਈ ? ਏਸ ਪਾਲੇ
ਵਿਚ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਡਰਦੀ । ਉਪਰੋਂ ਏਡਾ ਪੌਹ ਉਤਰਿਆ ਏ
ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਫ । ਤੇ ਦਿਉਤਾ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ! ਤੇ ਉਹ ਖੋਰੇ
ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਗਈ । ਕੁਝ ਵੀ ਤੇ ਉਘ ਸੁਘ ਨਹੀਂ । ਖੋਰੇ ਸਾਨੂੰ
ਈ ਟੋਲਣ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਕੇਡਾ ਭਿਆਨਕ ਪੌਹ ਏ ! ਲਾਰਜੀ
ਦੀ ਟੀਸੀ ਉੱਤੇ.....

[ਬੂਹਾ ਲਾਹ ਕੇ ਭੇਰੂ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾ ਹੈ ।

ਭੇਰੂ — (ਬੂਹਾ ਜੜਦੇ ਵੇਲੇ) ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਇਤਨੀ ਦੂਰ
ਗਿਆ ਮੈਂ । ਉੱਚੀ ਚੱਟਾਨ ਤੀਕ ਦੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ,
ਪਰ ਚਾਚਾ ਕਿ ਤੇ ਨਾ ਮਿਲਿਆ । (ਬੰਦ ਬੂਹੇ ਨਾਲ ਢੋਹ ਲਾ ਕੇ)
ਤੇ ਚੰਦੀ ਤੂੰ ਸੌਂ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇਂਗੀ ਕਿ ਭੇਰੂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ
ਗਿਆ । ਮੈਂ ਤਾਂ.....ਪਰ.....

ਮਨਸੂ — ਭੇਰੂ !

ਭੇਰੂ — ਹਾਂ ਚਾਚਾ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਮਿਲਿਆ । ਚੰਦੀ
ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਆਬਣ ਦੀ ਈ
ਉਤਾਵਲੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ
ਪੁਛਦੀ ਸੀ । ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਆਇਆ ਏਂ ਤੂੰ ?

ਮਨਸੂ — ਓਸੇ ਰਸਤੇ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ !

ਭੇਰੂ — ਠੀਕ ਠੀਕ । ਬਰਫ਼ ਐਨੀ ਗਹਿਰੀ ਸੀ ਤੇ ਧੂੰ ਇਤਨਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੀ
ਕਿ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ।

ਮਨਸੂ — ਤੂੰ ਕਰਨ ਕੀ ਗਿਆ ਸੈਂ ? ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ
ਆਂ ਕਿਤੇ ? ਚੰਦੀ ਕਿੱਥੇ ਐ ?

ਭੇਰੂ — ਇਥੇ ਈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਲਈ ਚਾਹ ਉਬਾਲਦੀ ਸੀ ।

ਮਨਸੂ — ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ । -

ਭੇਰੂ — ਹੈਂ ? ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਸਾਂ ।

ਮਨਸੂ — ਇਥੇ ਕਿੱਥੇ ?

ਭੇਰੂ — ਇਥੇ, ਅੰਗੀਠੀ ਕੋਲ ।

ਮਨਸੂ — ਗਈ ਕਿਧਰ ਉਹ ?

ਭੇਰੂ — ਅੱਜ ਉਹ.....ਉਹ ਬੜੀ ਬੇਚੈਨ ਸੀ ।

ਮਨਸੂ — ਕਿਉਂ ?

ਭੇਰੂ — ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਖਦੀ ਸੀ ਉਸਦਾ ਮਨ ਪਰਬਤੋਂ ਪਾਰ, ਬਰਫ਼ੋਂ
ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਲਈ ਲੋਚਦਾ ਐ ।

ਮਨਸੂ — ਕੋਈ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ! ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ
ਗਿਆ ਸੈਂ ?

ਭੇਰੂ — ਹਾਂ । (ਅੰਗੀਠੀ ਕੋਲ ਪਏ ਸਿਗਾਰਟ ਦੇ ਟੋਟੇ ਤੱਕ ਕੇ) ਚਾਚਾ !

ਮਨਸੂ — ਕਿਉਂ ?

ਭੇਰੂ — ਸ਼ਹਿਰੀ ! ਉਹੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਉਡੀਕਦੀ ਸੀ ।

ਮਨਸੂ — ਕੌਣ ?

ਭੇਰੂ — ਆਹ ਦੇਖ ਸਿਰਗਟਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ । ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ !

ਮਨਸੂ — ਕਿੱਥੇ ? ਏਸ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ? ਤੇ ਪਰਬਤ ਦੇ ਦਿਉਤੇ ਦੇ
ਹਿਰਖ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ !

ਭੇਰੂ — ਹਾਂ ।

ਮਨਸੂ — ਬਰਫ ਦੇ ਦਿਉਤੇ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ? ਪਹਾੜ ਦੀ ਏਸ ਵਾਦੀ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ? — ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ ... ਏਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ
ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦਾ । ਇਹ ਚਾਹ ਉਬਲੀ ਪਈ ਹੈ; ਇਹ ਮੇਰੀ
ਗੋਦੜੀ ਸਿਉਂਤੀ ਰੱਖੀ ਹੈ; ਇਹ ਖਰਲ ਵਿਚ ਦਵਾਈ ਪੀਸੀ
ਪਈ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਭਾਸਦਾ ਏ.....ਕਿ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ ।

ਭੇਰੂ — ਬਾਹਰ ਤੂਫਾਨ ਤਿੱਖੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਚਾਚਾ । ਭਿਆਨਕ
ਬੁਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜ ਕੰਬ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬਰਫ ਦੇ ਟਿੱਬੇ
ਉਬਲ ਪੁਬਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ।

[ਉੱਚੀ ਗੜ੍ਹਕ ।

ਆਹ — ਬਰਫ ਦਾ ਗੋਲਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਾਰਜੀ ਦੇ ਦਿਉਤੇ ਦਾ
ਕੋਧ ਐ !

ਮਨਸੂ — ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਨਹੀਂ ! ਨਹੀਂ !! ਕਿਵੇਂ ਜਾ
ਸਕਦੀ ਐ ਉਹ ?

[ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।

ਦੋਨੋਂ — (ਤੁਭਕ ਕੇ) ਲਾਰਜੀ ਦਿਉਤਾ !

ਭੇਰੂ — ਚਾਚਾ !

ਮਨਸੂ — ਹਾਂ ।

ਭੇਰੂ — ਅਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਏ । ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਾਂ ?

ਮਨਸੂ — ਹਾਂ ।

[ਉਹ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ।

ਭੇਰੂ — (ਬਾਹਰ ਝਾਕ ਕੇ) ਤੂਫਾਨ ਠਲ੍ਹ ਗਿਆ ਏ । ਬਸ ਬਰਫ ਦੀ ਨਿਕੀ ਨਿਕੀ ਖਖ ਉਡਦੀ ਏ । ਤੂੰ ਠੀਕ ਆਖਦਾ ਸੈਂ ਚਾਚਾ । ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਏਸ ਧਮਾਕੇ ਵਿਚ ਉਹ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਡਿਗ ਪਏ ਹੋਣਗੇ ।

ਮਨਸੂ — (ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੂੰ !

ਭੇਰੂ — ਤੂੰ ਬੈਠ ਚਾਚਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਣ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ।

ਮਨਸੂ — ਨਹੀਂ, ਏਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ, ਇਹ ਅਨਹੋਣਾ ਲੋੜਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ । ਦੇਖ, ਬਾਹਰ ਤੂਫਾਨ ਥਮ ਗਿਆ ਏ, ਤੇ ਬਰਫ ਉਡਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਏ । ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਚੰਨ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਏ । ਦੇਖ, ਬਰਫ ਕਿੰਨੀ ਚਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ ਏ । ਇਸ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਿਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ।

[ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਦੋਧਾ ਚਾਨਣ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਨਸੂ — ਭੇਰੂ !

ਭੇਰੂ — ਹਾਂ ਚਾਚਾ ।

ਮਨਸੂ — ਜਾ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਭੇਡ ਨੂੰ ਬੂਟੀ ਪਲਾ । ਉਸ ਹੁਣ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ।

[ਭੇਰੂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਸੂ ਅੰਗੀਠੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਹੱਥ ਸ਼ੇਕਦਾ ਹੈ ।

ਪਰਦਾ

1.
... ..
... ..
... ..

1.
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..

1.
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

ਬੰਬੇ

ਪਾਤਰ

ਪੁੰਨੀ — ਉਸ ਦੀ ਧੀ

ਜੰਗੀਰ — ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ

ਬਲਦੇਵ — ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੁੱਤ ਅਜਮੇਰ ਦਾ ਦਸਤ

ਥਾਂ

ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ

ਬੇਬੇ

ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਬੇਬੇ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ
ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਗੜਵਾ, ਪਰਾਤ,
ਚਿਮਟਾ ਤੇ ਘਿਓ 'ਦਾ ਕੁੱਜਾ ਪਿਆ ਹੈ।
ਨੇੜੇ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਪੁੰਨੀ ਕਾੜ੍ਹਨੀ
ਖੁਰਚ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੇਬੇ — (ਪੇੜਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ) ਲੈ ਮੇਰੀ ਧੀ, ਛੱਡ ਹੁਣ ਇਸ ਖੁਰਚਣ
ਨੂੰ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ।

ਪੁੰਨੀ — ਅੱਛਾ ਮਾਂ ਨੀ।

[ਉਹ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਥਾਲੀ ਕੱਢ ਕੇ ਬੇਬੇ
ਕੋਲ ਆ ਬੈਠਦੀ ਹੈ।

ਬੇਬੇ — ਜੰਗੀਰ ਲਈ ਰੋਟੀ ਪਾ ਕੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਪਿਛੇ ਰਖ ਦੇ। ਉਹ ਤੱਤੀ

ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਗਿਝਿਆ ਹੋਇਐ । ਪਰ ਕਦੇ ਕਿਹੜਾ ਆਉਂਦਾ
ਏ ਵੇਲੇ ਸਿਰ । ਜਿਹਾ ਪਿਉ ਤਿਹਾ ਪੁੱਤ ।

ਪੁੰਨੀ — ਬਾਪੂ ਜੋਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਿਆਜੀ ਮਾਰਦਾ ਹੋਓ । ਥਾਂ ਥਾਂ ਖੱਬਲ
ਤੇ ਭਖੜਾ ਖੜਾ ਏ ।

ਬਬੇ — ਹੋਰ ਕੀ ਉਗਣੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਹੋਵੇ । ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ
ਪਤਾ ਈ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਨਾ ਖੇਤ ਦੀ ਸੁਰਤ ਐ ਨਾ ਪੁੱਤਾਂ
ਦੀ । ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਰੰਬਾ ਜਿੰਨਾ ਚੰਡੇ ਓਨਾ ਚੰਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ
ਚੰਦਰੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ — ਇਸ ਨਖਸਮੇ ਦਾ । ਪੱਟੀਆਂ
ਜੜਾਂ ਵਾਲਾ ।

ਪੁੰਨੀ — ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਢਦੀ ਐਂ ?

ਬਬੇ — ਹੋਰ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸੀਸਾਂ ਦੇਵਾਂ । ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੈ ਛਪਰੀਆਂ ਪਾ ਕੇ
ਬਹਿ ਰਹਿੰਦੈ । ਭਲਾ ਟੋਭੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕੀ ਕਰਦੈ ?
ਮਹੀਆਂ ਨੁਆਉਂਦੈ ? ਨੀ ਹੁਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਚਮੜੀ ਵੀ ਲਾਹ ਦਿਤੀ ਹੋਊ । ਮੈਂ ਜਾਣਨੀ ਆਂ ਉਸ
ਨੂੰ । ਖੁੰਡਾਂ ਉਤੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੋਊ, ਡੱਡੂਆਂ ਪਿਛੇ ।

ਪੁੰਨੀ — ਲੈ, ਆਉਂਦਾ ਈ ਹੋਊ ਹੁਣ । ਫੜਾ ਰੋਟੀ ।

ਬਬੇ — ਜਣਦਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ! ਭਾਵੇਂ ਈਦੂ ਲੁਹਾਰ ਕੋਲ ਹਲ ਦਾ
ਫਾਲਾ ਚੰਡਾਉਣ ਜਾਵੇ ਭਾਵੇਂ ਭਾਗੋ ਦੀ ਭੱਠੀ ਦਾਣੇ ਭੁਨਾਉਣ ।
ਬਸ ਉਥੇ ਈ ਬਹਿ ਜਾਂਦੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ
ਤਪਾਇਐ । ਦੇਖ ਨੀ ! ਵੱਛਾ ਰੰਭਦੈ । ਧਾਰ ਕਢਣ ਦਾ ਵੇਲਾ
ਹੋ ਗਿਆ । ਜਾ ਕੇ ਧਾਰ ਕੱਢਾਂ । ਵੇਲਾ ਟਪ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫੇਰ
ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਪਸੂ ਸਭ ਸਮਝਦੈ । ਪਰਸੋਂ ਰਤਾ ਚਿਰ ਹੋ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੇਵਾ ਚੜ੍ਹਾ ਗਈ । ਖਾਲੀ ਦੋਣਾ ਫੁਟਦਾ ਰਿਹਾ ।
ਹੁਹ !

[ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਪੁੰਨੀ — ਲੈ ਉਹ ਆ ਗਿਐ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਉਹ ਕਿਥੇ । ਉਹ ਤਾਂ ਹਫ਼ੂ ਹਫ਼ੂ ਕਰਦਾ ਆਉਂਦੈ । ਦੇਖ
ਤਾਂ ਕੌਣ ਐ । ਖੌਰੇ ਮਿੱਤੂ ਤਖਾਣ ਦੀ ਨੂੰਹ ਅੱਗ ਲੈਣ
ਆਈ ਐ ।

[ਪੁੰਨੀ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ । ਬਲਦੇਵ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਬੇਬੇ — ਮਾਂ ਵਾਰੇ, ਵੇ ਪੁੱਤ ਕਦੋਂ ਆਇਐਂ ?

ਬਲਦੇਵ — ਰਾਤੀਂ ਆਇਆ ਸਾਂ ।

ਬੇਬੇ — ਦਿੱਲੀਓਂ ?

ਬਲਦੇਵ — ਹਾਂ ।

ਬੇਬੇ — ਕਿਤੇ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਪੱਟੀ ਬਝੀ ਕਿ ਨਾ ?

ਬਲਦੇਵ — ਹਾਂ ਤਾਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਆਂ ।

ਬੇਬੇ — ਹੱਛਾ ਹੱਛਾ, ਭਲੀ ਹੋਈ । ਦਸ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਤਾਬਾਂ
ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰਦੇ ਨੂੰ, ਛੇਕੜ ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਵੀ ਸੁਣ ਲਈ ।
ਰਹੇਂਗਾ ਕੁਝ ਦਿਨ ?

ਬਲਦੇਵ — ਬਸ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ । ਬੈਂਕ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬੜੀ ਸਖਤ ਐ !

ਬੇਬੇ — ਕਦੋਂ ਜਾਏਂਗਾ ?

ਬਲਦੇਵ — ਪਰਸੋਂ ।

ਬੇਬੇ — ਐਡੀ ਛੇਤੀ ?

ਬਲਦੇਵ — ਹੋਰ ।

ਬੇਬੇ — ਤੇਰੀ ਵੀ ਇਕ ਟੰਗ ਏਥੇ ਤੇ ਦੂਜੀ ਦਿੱਲੀ । ਹੁਣ ਆਪਣੇ
ਪਿੰਡ ਆਇਐਂ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਟਿੱਕ ਕੇ ਘਰ ਦੀ ਮਖਣੀ
ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਜਾ ? ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਦੋ ਕਰਾਰੀਆਂ ਕਰਾਰੀਆਂ

ਮਿੱਸੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿਆਂ, ਮਖਣੀ ਨਾਲ ਖਾ ਲਈਂ ।
ਬਲਦੇਵ — ਨਾ ਤਾਈ ਉੱਕੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ।
ਬੇਬੇ — ਲਿਆ ਕੁੜੇ ਪੁੰਨੀਏ ਥਾਲੀ ਫੜਾ, ਏਸ ਨੂੰ ਇਕ ਗੁੱਲੀ ਲਾਹ
ਦਿਆਂ ।
ਪੁੰਨੀ — ਖਾ ਲੈ ਵੀਰ, ਸੰਗਦਾ ਕਿਉਂ ਐਂ ? ਇਹ ਓਹੋ ਘਰ ਐ ਜਿਥੇ
ਤੂੰ ਹਟਾਏ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਟਿਆ ਕਰਦਾ । ਕੀ ਹੋਇਆ
ਜੇ ਤੂੰ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਵੜਿਐਂ ।
ਬਲਦੇਵ — ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ।
ਪੁੰਨੀ — ਹਾਂ ਭਾਈ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਟੁੱਕਰ ਕਿਉਂ ਚੰਗੇ ਲਗਣ,
ਤੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਖਾਣ ਜੁ ਗਿੱਝ ਗਿਐਂ ।
ਬਲਦੇਵ — ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਾਂ ਬਸ ਨਾਂ ਈ ਨਾਂ ਐ । ਪੁੰਨੀਆਂ, ਗਰਦ —
ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਫੱਕ ਲਓ ।
ਪੁੰਨੀ — ਸਾਨੂੰ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ।
ਬੇਬੇ — ਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਲੀ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰੀਂ ।
ਬਲਦੇਵ — ਅਜਮੇਰ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਐ ?
ਬੇਬੇ — ਵੇ ਪੁੱਤ, ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਨਾ ਪੁੱਛ । ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਮੁੱਢਲਾ
ਜੁਟ ਐ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਸ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਜਰਮ ਦੇ
ਬਦਲੇ ਲਏ ਨੇ ।
ਬਲਦੇਵ — ਕਿਉਂ ਤਾਈ ?
ਬੇਬੇ — ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਏ ਪੁੱਤ, ਵਡਾ ਕਰਤਾਰਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਈ
ਅੱਡ ਸੀ । ਬਸ ਏਸ ਫੱਗਣ ਤੋਂ ਅਜਮੇਰ ਵੀ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਐ ।
ਮੈਂ ਆਖਦੀ ਆਂ ਜੇ ਉਸ ਅੱਡ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ । ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਢਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ.....।
[ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਪੰਝਦੀ ਹੈ ।

ਪੁਨੀ — ਮਾਂ ਨੀ ਛੱਡ, ਤੂੰ ਵੀ ਜਣੇ ਖਣੇ ਅਗੇ ਰੋਣਾ ਰੋਣ ਬਹਿ
ਜਾਨੀ ਐਂ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਜਣਾ ਖਣਾ ਏਂ । ਘਰ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ ਰਿਹਾ
ਏ । ਛੁੱਟੀ ਆਉਂਦੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵੰਡਾ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਬਲਦੇਵ — ਪਰ ਤਾਈ ਉਹ ਅੱਡ ਕਿਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਹੋਇਆ ?

ਬੇਬੇ — ਏਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਮਾਣੀ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।
ਹਾਇ ! ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤ ਢਿਡੋਂ ਕੱਢੇ ਹਨ । ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ
ਅਜੇਹੇ ਚੰਦਰੇ ਨਿਕਲਣਗੇ । ਮੈਂ ਆਖਦੀ ਆਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਘਰ
ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਪੁੱਤ ਨਾ ਜੰਮਣ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧੀ ਪੁੱਤ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ
ਨਾਲ ਮੰਰੂ ਕੋਈ ਪਲੇਗ ਨਾਲ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ
ਜੀਉਂਦੇ ਈ ਮਰ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੌਹ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ
ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕਾਲਜਾ ਮਚਦੈ । ਅਜਮੇਰ ਤਾਂ ਐਂ ਸਮਝਦੈ ਬਸ
ਕੁੱਤੀ ਭੌਂਕਦੀ ਐ । ਉਸ ਦਿਨ ਉਹਦੀ ਬਹੂ ਹੱਥ ਚੱਕ ਚੱਕ ਕੇ
ਆਖੇ, “ਜੇ ਤੇਰਾ ਈ ਪੁੱਤ ਐ ਤਾਂ ਰਖ ਲੈ ਆਪਣੇ ਕੋਲ !”
ਮੈਂ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਢਿਡੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ
ਕਢਿਆ ਸੀ ਨਾ । ਤੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਾਂਭ ਲੈ ਕੁਪੱਤੀਏ, ਪੁੱਤ ਤਾਂ
ਮੇਰਾ ਈ ਰਹਿਣੈ !” ਕਿੰਨਾਂ ਲਾਡਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲਾਈ ਫਿਰਦੀ । ਜੇ ਮੈਂਹ ਦਾ
ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਚਦਾ ਤਾਂ ਬਕਰੀ ਬੰਨ੍ਹੀ । ਜੰਡੀ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ
ਤੋਂ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਕਰਾ ਕਰਾ ਮੈਂ ਹਾਰੀ । ਜੇ ਖੇਸ ਗਿੱਲਾ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਪ ਗਿਲੀ ਥਾਂ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਥਾਂ
ਪਾਉਂਦੀ । ਇਹ ਕਦਰ ਪਾਈ ਉਸ ਮੇਰੀ । ਪੁੱਤ, ਅਜਮੇਰ
ਤੇਰਾ ਹਾਣੀ ਏਂ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਮਤ ਦਿਹ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਬਿਗਾਨੀਆਂ ਧੀਆਂ ਕੀ ਘੋਲ ਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਨੇ

ਕਿ ਪੁੱਤ ਮਾਂ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਟਦਾ ।

ਪੁੰਨੀ — ਚਲ ਛੱਡ ਮਾਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਗਿੱਲਾ ਪੀਹਣ ਪਾ ਬਹਿਨੀ ਐਂ । ਕੀ ਹੋਇਆ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ।

ਬੇਬੇ — ਹਾਂ ਧੀਏ, ਹੋਰ ਕੀ ! ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਰਜ ਐ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਬੀਰੂ — ਇਹੋ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਦੇ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਕੀ — ਤੇਰੇ ਤਾਏ ਨੂੰ ਸੋਟੀ ਚੱਕ ਚੱਕ ਆਇਆ । ਪਰ ਏਸ ਬੇਸ਼ਰਮ ਪੁੱਤ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਰ ਚੁਕਾ ਏ । ਮਜਾਲ ਐ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੁਸਕਿਆ ਹੋਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਡਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦੀ ਨੂੰ ਮਰੀ ਸਮਝ ਰਖਿਐ । ਹੱਛਾ, ਨਿੱਕਾ, ਜੰਗੀਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ ! ਸੁਖ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਐ । ਬੜਾ ਸਾਊ ਪੁੱਤ ਐ । ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ । ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ ! ਰੱਬ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਲਾ ਦੇਵੇ !

ਬਲਦੇਵ — ਕਿਥੇ ਐ ਜੰਗੀਰ ?

ਬੇਬੇ — ਟੋਭੇ ਤੇ ਮਹੀਆਂ ਨੁਹੋਉਣ ਗਿਐ, ਬਸ ਆਇਆ ਕਿ ਆਇਆ । ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ, ਤੇਰੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਐ ।

[ਰੋਟੀ ਪਰੋਸ ਕੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਪੁੰਨੀ ਗੰਢਾ ਕੁਟ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ? ਮਿੱਠਾ ਏ ਗੁੜ ਵਰਗਾ । ਤੇਰੇ ਤਾਏ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਐ ਗੰਢਿਆਂ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ । ਤੜਕੇ ਦਾ ਗਿਆ ਜੌਆਂ 'ਚ ਪਿਆਜੀ ਮਾਰਨ । ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ । ਭਲਾ ਇਹ ਉਮਰ ਐ ਉਸ ਦੀ ਖੁਰਪੇ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰਨ ਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਪਿਛੇ ਹੁਣ ਤਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨੜੇ ਵਾਂਗ ਉਧੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏ । ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਏ ਤਾਂ ਵੀ ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਮਰੋੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏ । ਕਰੇ ਕੀ ?

ਪੁੱਤ ਭਾਵੇਂ ਕਪੁੱਤ ਹੋ ਜਾਣ ਮਾਪੇ ਕ੍ਰਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।
(ਰੋਟੀ ਸੇਕਦੀ ਹੋਈ) ਆਹ ਰੋਟੀਆਂ ਥਪਦੀ, ਬਾਲਣ ਝੋਕਦੀ
ਦੇ ਮੇਰੇ ਦੀਦੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਸੌ ਵਾਰੀ ਅਜਮੇਰ ਅਗੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ
ਪਈ ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਧਾਰ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤਰ ਕਿਹੜਾ
ਦਿਤਾ ।

ਬਲਦੇਵ — ਹੁਣ ਕੀ ਹਾਲ ਏ ਤਾਈ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ?

ਬੇਬੇ — ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਈ ਐ ਪੁੱਤ । ਏਥੇ ਥਾਣੇ ਵਾਲੇ ਟੋਭੇ ਉੱਤੇ
ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤੰਬੂ ਲਗਿਆ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ ਠੀਕ ਕਰਵਾ ਲਿਆਈਆਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਢਿਆਂ
'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਪੁਛਿਆ । ਮੈਂ ਬੁੱਢੀ ਠੇਰੀ, ਨਾ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ਜਾਣਾਂ ਨਾ ਪਛਾਣਾਂ । ਉਵੇਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਫੜੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ।

ਬਲਦੇਵ — ਮੈਂ ਲੈ ਚਲਾਂਗਾ ਤਾਈ ਤੈਨੂੰ ।

ਬੇਬੇ — ਹੁਣ ਕਿਥੇ ਜਾਣੈ ? ਪੂਰੇ ਪੱਚੀ ਦਿਨ ਏਥੇ ਰਿਹਾ ਉਹ ਤੰਬੂ
ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਹੋਇਆ, ਉਠ ਗਿਆ ।

ਬਲਦੇਵ — ਫੇਰ ?

ਬੇਬੇ — ਫੇਰ ਕੀ ! ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਡਾਕਖਾਨੇ ਗਈ ਸੀ । ਇਕ ਕਾਗਤੀ
ਜਿਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਉਸ, ਤੇ ਭੋਰਾ ਕੁ ਪਾਣੀ ਅੱਖ ਵਿਚ
ਚੁਆ ਦਿਤਾ । (ਪੁੰਨੀ ਨੂੰ) ਨੀ ਕਿਥੇ ਐ ਉਹ ਸੀਸੀ ਤੇ ਕਾਗਤੀ ?

ਪੁੰਨੀ — ਅੰਦਰ ਸੰਦੂਖ ਉੱਤੇ ।

ਬੇਬੇ — ਮੈਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ, (ਬਲਦੇਵ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਵੇਖੀਂ ਪੁੱਤ, ਨਿਰਾ
ਪਾਣੀ ਏਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾਰੂ ਬੂਟੀ ਦਾ ਸਤ ਐ । (ਗੰਡੇ ਫੜ ਕੇ
ਉਠਦੀ ਹੈ) ਹਾਇ ਨੀ ਅੰਮੜੀਏ !

[ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪੁੰਨੀ — ਵੀਰਾ ਤੂੰ ਕਦੇ ਆ ਜਾਨੈਂ ਤਾਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ

ਅਜਮਰ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਏ ਤੇਰਾ ।

ਬਲਦੇਵ — ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀਕਰ ਭੁੱਲ ਸਕਦੈਂ ? ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਬਾਲ ਵਰੇਸ ਥੋਡੇ ਵੇਹੜੇ ਅਜਮੇਰ ਨਾਲ ਖੇਡਦਿਆਂ ਲੰਘੀ ਐ । ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਐ, ਜਦ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰੀ ਖੁਆਉਂਦੀ ਤੇ ਖੇਡਣ ਨੂੰ ਰੀਠੇ ਦੇਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੈਂ ।

ਪੁੰਨੀ — (ਹਉਕਾ ਭਰ ਕੇ) ਉਹ ਦਿਨ ਕਿਥੇ ? ਹੁਣ ਸਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧੰਦੀਂ ਲਗ ਗਏ । ਮੈਂ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦੇ ਝੇੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ । ਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਪੇਕੀਂ ਵੀ ਕਾਹਦਾ ਆਉਣ, ਜਦ ਭਰਾ ਈ ਅੱਡ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਧਰੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ।

ਬੇਬੇ — (ਅੰਦਰੋਂ) ਨੀ ਕਿਥੇ ਐ; ਕਿਤੇ ਦਿਸਦੀ ਈ ਨਹੀਂ ?

ਪੁੰਨੀ — ਬੇਬੇ ਸਰੋਂ ਫੁਲੇ ਸੰਦੂਕ ਉਤੇ ਕੁਜੇ ਵਿਚ ਪਈ ਐ ।

ਬਲਦੇਵ — ਅਜਮੇਰ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਉਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਈ ਸਾਊ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ।

ਪੁੰਨੀ — ਭਾਈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹੀ ਜਾਣਨ । ਮੈਂ ਏਸ ਵਾਰ ਆਈ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਅਜਮੇਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਅੱਡ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਏ ।

[ਬੇਬੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਬੇਬੇ — ਲੈ ਫੜੀਂ ਪੁੱਤ ਇਹ ਕਾਗਤੀ, ਵੇਖੀਂ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ।

ਬਲਦੇਵ — ਤਾਈ ਏਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਆਖਦੈ ਪਈ ਕੁੱਕਰੇ ਵਿਗੜ ਗਏ ਨੇ । ਹੁਣ ਇਲਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਬੇਬੇ — ਹੱਛਾ ਪੁੱਤ ?

ਬਲਦੇਵ — ਹਾਂ, ਪਟਿਆਲੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਬੇਬੇ — ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ । ਲੈ ਧੀਏ, ਆਪਣੇ ਢਿਡ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸੱਤ ਬਿਗਾਨੇ ਚੰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਆ ਕੇ ਹਾਲ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਜਾਂਦੇ

ਨੇ । ਪੁੱਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹਵਾ ਚਲੀ ਐ, ਆਪਣਾ ਆਪਣੇ
ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੈ ।

ਬਲਦੇਵ — ਨਹੀਂ ਤਾਈ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਬੇਬੇ — ਤੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆ ਜਾਨੈਂ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਹੋਲਾ ਹੋ
ਜਾਂਦੈ । ਏਡੀ ਛੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਐ ਮੇਰੇ ਕਾਲਜੇ 'ਚ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ
ਆਏ ਤੋਂ ਈ ਭੁਰਦੀ ਐ । ਹੋਰ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਜੋਵਾਂ ? ਤੇ ਦੁੱਖ
ਵੀ ਕਿਸ ਦਾ ? ਆਪਣੇ ਈ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ! ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਲਜੇ
ਬੜੇ ਅੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ । ਜੇ ਰੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਟਾਹਣੀ ਟੁਟਦੀ ਐ ਤਾਂ
ਰੁੱਖ ਵੀ ਰੋਂਦੈ । ਤੇ ਫੇਰ ਮਾਂ — ! ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੰਝੂ
ਕੇਰਦੀ ਆਂ । ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੰਗੀਰਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ ! ਇਕੋ ਦਸਾਂ
ਵਰਗਾ ਐ — ਮੇਰਾ ਬੱਗਾ ਸ਼ੇਰ ! (ਚਿੰਤਾਤਰ ਹੋ ਕੇ) ਕਦੇ ਦਾ
ਗਿਆ, ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ । ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੱਖ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਐ ।
ਸ਼ਾਇਦ ਨੁੱਰੀ ਆਵੇ ।

ਪੁੰਨੀ — ਚਿਰ ਈ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ । ਖੌਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
ਹਾਲੇ ਤੀਕ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਉਸ ਲਈ ਮੱਖਣੀ ਤੇ ਖੁਰਚਣ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਐ ? ਭੁੱਖਾ
ਆਉਂਗਾ । ਪੁੱਤ, ਤੇਰੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਜੰਗੀਰ ਆਇਆ
ਜਾਣ । ਸੁਖ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਿਆਹੁਣ ਜੋਗਾ ਏ ।

ਬਲਦੇਵ — ਕਦ ਦਾ ਵਿਆਹ ਧਰਿਆ ਉਸ ਦਾ ?

ਬੇਬੇ — ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦਾ । ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ
ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰੋ ਦੇਣੈ । ਇਸ ਅੱਸੂ ਤੀਕ ਮੈਂ ਮੰਗ ਲੈਣੈ
ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ । ਆਪਣਾ ਘਰ ਸਾਂਭੇ । ਬਸ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ
ਮੰਗਣੀ ਹੋਈ ਸਮਝ । ਏਸ ਦੀ ਬਹੂ ਲਿਆਉਂਗੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਪਸੰਦ ਦੀ ਟੋਲ ਕੇ । ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਨਿਘਰੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ

ਆ ਗਈਆਂ । ਮੇਰਾ ਘਰ ਚੌੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉੱਡ ਗਈ ਦਾਤ
 ਤੇ ਰਹਿ ਗਈ ਕਮਜ਼ਾਤ । ਏਸ ਵਾਰ ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਪਿਆ ਖੂਹ
 ਵਿਚ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦੀ ਲਿਆਉਣੀ ਐ — ਫੁੱਟ
 ਵਰਗੀ ਸੋਹਣੀ । ਬਰਨਾਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਸਾਕ ਆਇਆ
 ਤਾਂ ਸੀ —

ਬਲਦੇਵ — ਫੇਰ ਫੜ ਲੈਣਾ ਸੀ ਰੁਪਿਆ ।

ਬੇਬੇ — ਪੁੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਭੈੜਾ ਨਿਕਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਇਕ
 ਝਿਉਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ । ਉਸ ਲਗੀ ਹੋਈ ਐ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੋੜਮੇ ਨੂੰ । ਮੈਂ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਲਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ?
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, 'ਭਾਈ ਮੈਨੂੰ ਘੋੜੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਦੀ
 ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ ਜਿਹੜੀ ਵਿਹੜੇ
 'ਚ ਬੈਠੀ ਸੋਹਣੀ ਲਗੇ, ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਸੁਹਾਵੇ, ਦੁੱਧ ਰਿੜਕੇ
 ਤਾਂ ਚੂੜਾ ਛਣ ਛਣ ਕਰੇ — ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਹੂ ਲਈ ਇਕ
 ਟੂਲੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਰੱਖੀ ਐ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਚਾਂਦੀ ਚਿੱਟੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ
 ਨੇ ਤੇ ਕੰਘੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭਾਰੇ ਕੇਸਰੀ ਪਾਲੇ —

ਬਲਦੇਵ — ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਰਖਿਐ ਤਾਈ ?

ਬੇਬੇ — ਪੁੱਤ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਏਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਘਾਟਾ ਐ
 ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ? ਤੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਕਰਾ । ਤੇਰੇ ਹਾਣ
 ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਜੁਆਕਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ । ਤੂੰ ਸੁੱਕਾ ਪੁਕਾ ਈ
 ਬੈਠਾ ਏਂ । ਭਲਾ ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਕੁਆਰ ਕੋਠਾ ਪਾਈ ਰਖੇਂਗਾ ?
 ਸੁਖ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਐ । ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਐ ਪੁੱਤ;
 ਫੇਰ ਕੀ ਧੌਲੇ ਆਇਆਂ ਤੋਂ ਕੰਗਣਾ ਬੰਨ੍ਹੇਂਗਾ ? ਬਸ ਠੇਡੇ
 ਮਾਰ ਕੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਗੇ ਈ ਅਗੇ ਤੇਰੀ ਜਾਨਾ ਐਂ । ਤੂੰ ਉਸ
 ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਐਂ । ਪਹਿਲਾਂ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਵਾਲਾ

ਬਣਾ ਲਵੀਂ । ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਤਰ ਜਾਉ ।
ਬਲਦੇਵ — (ਹੱਸ ਕੇ) ਬੇਬੇ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਜੀ ਕਰਦੇ
ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂ । ਪਰ ਕਰੀਏ ਕੀ, ਏਸ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ
ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਆਪ ਮਸਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦੈ ।

ਬੇਬੇ — ਵੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਖਾਣੈਂ । ਜੇ ਰੱਬ ਕੀੜੇ ਨੂੰ
ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਜਕ ਦਿੰਦੈ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਦੇਉ ?

ਬਲਦੇਵ — ਫੇਰ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਟੋਲ ਦੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ।

ਪੁੰਨੀ — ਹੂੰਹ ! ਸਾਡੀ ਜੱਟੀ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਉਣੀ ਐ ਕਿਤੇ ? ਤੂੰ ਤਾਂ
ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਈ ਲਿਆਵੇਂਗਾ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਅੱਡੀ ਵਾਲੀ ।

ਬਲਦੇਵ — ਭਾਵੇਂ ਕਾਸੇ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖੁਆ ਲੈ, ਬੇਬੇ ਦੀ ਟੋਲੀ ਕੁੜੀ ਮੈਨੂੰ
ਪਸੰਦ ਆ ਜੂ ।

ਬੇਬੇ — (ਹੱਸ ਕੇ) ਜੁਲਾਹੇ ਦੀਆਂ ਮਸਖਰੀਆਂ ਮਾਂ ਨਾਲ ! ਪੱਟੂ ਨੂੰ
ਮਗਜ ਭੰਨ ਭੰਨ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ । ਰਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ
ਪਿਆ ਏਸ ਵਿਚ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਏਸ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਰੜਕ ਮੜਕ ਨਹੀਂ । ਵੇ ਪੁਤਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੈ ਤੈਨੂੰ
ਦੇਖ ਕੇ । ਸੁਖ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਛੇਤੀ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ

[ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਾੜ ਦੇਣੀ ਵਜਦਾ ਹੈ ।

ਬਲਦੇਵ — ਸ਼ਾਇਦ ਨੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਐ । ਅੱਛਾ ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਆਂ ।

ਬੇਬੇ — ਚੰਗਾ ਪੁੱਤ, ਜਿਉਂਦਾ ਰਵੇਂ, ਜੰਮ ਜੰਮ ਆਵੇਂ !

[ਬਲਦੇਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕੁੜੇ ਬੂਹਾ ਭੀੜ ਦੇ, ਹਵਾ ਆਉਂਦੀ ਐ ।

ਪੁੰਨੀ — (ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਝਾਕ ਕੇ) ਨੀ ਮਾਂ, ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਨੇਰੀ ਚੜ੍ਹੀ
ਆਉਂਦੀ ਐ !

[ਉਹ ਕੁੰਡੀ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਬੇਬੇ — ਤੇ ਜੰਗੀਰ ਹਾਲ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਬਹੁੜਿਆ । ਕਿਤੇ ਕੰਡੀਆਂ ਰੀਠੇ
ਖੇਡਣ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੋਊ ।

ਪੁੰਨੀ — ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਹੱਡ ਹਰਾਮ ਐ । ਤੜਕੇ ਕੁੱਕੜ ਬਾਂਗਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕਮਲਾ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਜੁੱਲੀਉਂ ਪੂਹ ਕੇ ਮਸਾਂ ਬਾਹਰ ਕਢਦੀ
ਆਂ । ਮਿੱਤੂ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਭੱਠੀ ਕਦੇ ਦੀ ਬਲ ਚੁਕਦੀ ਐ,
ਤੀਵੀਆਂ ਕਦੋਂ ਦੀਆਂ ਖੂਹ ਤੋਂ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੇ
ਇਹ ਸੁੱਤੇ ਦਾ ਸੁੱਤਾ ! (ਵਕਫਾ) ਹਵਾ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ ਐ ।
ਨੀ ਡੱਬੂ ਕਿਥੇ ਐ ?

ਪੁੰਨੀ — ਨਾਲ ਈ ਲੈ ਗਿਐ ।

ਬੇਬੇ — ਲੈ ਦੇਖ, ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਵਸਾਹ ਖਾਂਦਾ ਏ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸੇ
ਦਿਨ ਦੀ ਪਿੱਟਦੀ ਸਾਂ, ਜਿਦਨ ਉਹ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੇ ਘਰੋਂ
ਕਤੂਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ । ਚੰਦਰੇ ਨੂੰ ਮਰਾਸੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਸ਼ੌਂਕ ਨੇ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰਦੈ । ਗਿਆ ਏ ਮਹੀਆਂ
ਨਵਾਉਣ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਈ ਪੂ ਕੇ ਲੈ ਗਿਐ ।

ਪੁੰਨੀ — ਹਲਾ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਆ ਜਾਊ ।

ਬੇਬੇ — ਛੇਤੀ ਕਰ । ਸਾਰੇ ਕੋਲੇ 'ਕੱਠੇ' ਕਰ ਲੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਗ ਉੱਡ
ਉੱਡ ਪਊ ।

ਪੁੰਨੀ — (ਤਾਕੀ ਵਿਚੋਂ ਝਾਕ ਕੇ) ਨੀ ਮਾਂ ! ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਟਾਹਣ ਟੁੱਟ
ਟੁੱਟ ਡਿਗਦੇ ਨੇ ਤੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੇਤਾ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ
ਚੜ੍ਹ ਗਿਐ ।

ਬੇਬੇ — ਹਾਏ ਰੱਬਾ ! ਏਸ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਨ੍ਹੇਰੀ 'ਚ ਮੇਰੀਆਂ ਮਹੀਆਂ
ਖੁਲੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ.....।

[ਦਰਖਤ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼]

ਇਹ ਕੀ ਸੀ ?

ਪੁੰਨੀ — ਹਥਾਈ ਵਾਲਾ ਪਿਪਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਔਹ ਜਾ ਪਿਆ !

ਬੇਬੇ — ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਜਾ ਕੱਢ ਲਿਆ ਏਸ ਨੇ । ਉਹ ਕਿਥੇ
ਹੋਊ ਏਸ ਵੇਲੇ ?

ਪੁੰਨੀ — ਤੁਰਿਆ ਈ ਆਉਂਦਾ ਹੋਊ ।

ਬੇਬੇ — ਨੱਥੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਿੱਪਲ ਨੇ ਈ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ । ਪਿੱਪਲ
ਵੀ ਉਠ ਵਾਂਗ ਖੋਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ । ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬਦਲਾ ਵੀ ਲੈ
ਲੈਂਦੇ ਨੇ.....ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ.....ਦੇਖਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ
ਉਹ..... ।

ਪੁੰਨੀ — ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਕਿਥੇ ਦੇਖੇਂਗੀ ? ਬੈਠ, ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਐਂ ? ਹਵਾ
'ਚ ਤਾਂ ਭੂਤਨੀਆਂ ਨੱਚਦੀਆਂ ਨੇ ।

ਬੇਬੇ — ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ! ਮੇਰਾ ਸਿਉਨਾ ! ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਵਾ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਲਗੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹੇ ਛਿਪੇ ਦੀ ਵੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ।
ਉਹ ਟਿੱਬਿਆਂ ਤੇ ਭਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੋਊ ਤੇ ਨੁਰੀ ਉਸ ਨੂੰ
ਦਵੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੋਊ ।.....(ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਕੇ) ਹੇ ਗੂਗੇ ਪੀਰਾ,
ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਂ ! ਹੇ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਉਸ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੀਂ !
ਹੇ ਟੋਭੇ ਵਾਲਿਆ ਸਾਈਆਂ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਖੈਰ ਨਾਲ ਘਰ
ਲਿਆਈਂ ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜੰਮਦੇ ਦਾ ਈ ਏਸ ਦਾ ਸੰਸਾ ਲਗਿਆ
ਰਿਹਾ.....,

[ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਪੁੰਨੀ — ਆ ਗਿਆ !

[ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ । ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਬੇਬੇ — ਆਹੋ, ਕੁੰਡੀ ਲਾਹ !

[ਪੁੰਨੀ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੀਆਂ ਸੂਕਾਂ। ਜੰਗੀਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਅਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਦੂਜੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੰਗੀਰ — (ਸਾਹੋ ਸਾਹ ਹੋਇਆ) ਪੁੰਨੀ, ਇਕ ਮੈਂਹਿ ਐਧਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ?

ਪੁੰਨੀ — ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਜੰਗੀਰ — ਟੋਭੇ ਉਤੇ ਨਵਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ। ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਮੈਂਹਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਗਈ। ਬਸ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕੀ ਤੁਰਿਆ ਆਉਨਾਂ।

ਪੁੰਨੀ — ਤੇ ਤੀਜੀ ?

ਜੰਗੀਰ — ਤੀਜੀ ਧੌਤੇ ਖੁਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਆ ਕੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ। ਦੁੰਹ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਆਇਆਂ, ਪਰ ਤੀਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਬੇਬੇ — (ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ) ਲੈ ਦੇਖ, ਬੈਠ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਂਗਾ ਓਥੇ ਕੋਡੀਆਂ ਮਾਰਨ। ਮੈਂ ਭੁੱਲੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ ?

ਜੰਗੀਰ — ਪਰ ਮਾਂ, ਏਸ ਵੇਲੇ ਟੋਭੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਂਹੀਆਂ ਮਲ ਮਲ ਨਵਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

ਬੇਬੇ — ਬਾਹਲੀਆਂ ਚਤਰਾਈਆਂ ਨਾ ਘੋਟ! (ਕੁੱਤੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ) ਫੇਰ ਏਸ ਲਗਦੇ ਭੌਂਕੂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ? ਇਸ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ।

ਪੁੰਨੀ — ਚਲ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਂ ਨੀ। ਹੁਣੇ ਆਇਐ। (ਜੰਗੀਰ ਵਲ) ਚੰਗਾ ਵੀਰ ਅਗੇ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਪਿਛੋਂ ਮਾਂ ਬੜਾ ਈ

ਫਿਕਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ।

ਜੰਗੀਰ — ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਫਿਕਰ ਲਾ ਬਹਿੰਦੀ ਐ । ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਮਰ
ਚਲਿਆ ਸਾਂ ? ਟੋਭੇ ਉਤੇ ਮੈਂਹੀਆਂ ਈ ਤਾਂ ਨਵਾਉਂਦਾ ਸਾਂ ।

ਬੇਬੇ — ਚੰਗਾ ਵੇ ਚੰਗਾ, ਕਲਜੋਗੀਆ ਕਾਲੀ ਜੀਭ ਨਾ ਕਢ ! ਹਰ
ਵੇਲੇ ਮਰਨ ਦੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿਨਾ ਏਂ ।

ਪੁੰਨੀ — ਤੜਕੇ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਏ ਵੀਰ, ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈਣ ਦੇ ।

ਬੇਬੇ — ਭੁੱਖਾ ਐ ਨਿੱਜ ! ਓਥੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਬਥੇਰਾ ਚਰ ਆਇਆ ਹੋਊ ।

ਜੰਗੀਰ — ਹਾਂ ਚਰ ਆਇਆਂ !

ਬੇਬੇ — ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂਹਿ ਕਿਉਂ ਗੁਆ ਆਉਂਦਾ ?
ਹਾਇ, ਐਡੀ ਸੋਹਣੀ ਮੈਂਹਿ ! ਸਿੰਗਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ 'ਚੋਂ ਪੈਸਾ
ਕਿਹੜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ । ਕੇਡਾ ਲੇਵਾ ਸੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲ
ਲਗਦਾ ਹੋਇਆ । ਚੰਦਰਾ ਐਵੇਂ ਈ ਕਿਤੇ ਛਡ ਆਇਆ ।

ਜੰਗੀਰ — ਹਾਂ, ਛਡ ਆਇਆਂ । ਐਨੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਦੇਖ ਪਾਖ
ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਬੇਬੇ — ਬਹੁਤਾ ਭੌਂਕ ਨਾ ! ਇਕ ਮੈਂਹਿ ਗੁਆ ਆਇਆ, ਦੂਜੇ ਉਤੋਂ
ਜੀਭ ਮਾਰਦੈ । ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਬਿਲੇ ਲਾ
ਆਉਂਦੈ । ਘਰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਏਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਈ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।
ਭਲਾ ਏਸ ਕੁਤੜੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਘੜੀਸੀ
ਫਿਰਦੈਂ ?

ਜੰਗੀਰ — ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸੁਭਾ ਪੈ ਗਿਐ । ਕੁੱਤਾ ਤੈਨੂੰ ਕੀ
ਆਖਦੈ ? ਸਿਆਲ ਹੁਨਾਲ ਪੈਲੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਦੇਂਦਾ
ਐ — ਏਸੇ ਲਈ ? ਦੋ ਵੇਲੇ ਸੁੱਕੇ ਟੁਕਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹਨੂੰ ਹੋਰ
ਕਦੇ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਐ ?

ਬੇਬੇ — ਤੇ ਦੁੱਧ ਜੋ ਦੋ ਵੇਲੇ ਝੁਲਸਦਾ ਐ ?

ਜੰਗੀਰ — ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੰਡੇ ਦਾ ਪੀਂਦੈ । ਤੂੰ ਤਾਂ ਏਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਝਲਦੀ ।

ਬੇਬੇ — ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾ ਗਰਕ ਹੋਣਿਆ ! ਉਹ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜੋ ਸਨ ਸੋ ਸਨ,
ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਚਾਰ ਚੰਦੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਏ । ਰਤਾ ਗੱਲ
ਆਖੋ, ਗਿੱਚੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੈ ।

ਜੰਗੀਰ — ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬੋਲਦੀ ਰਹਿਨੀ ਐਂ । ਦੁਪਹਿਰੇ
ਦੁਪਹਿਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਟੁਕ ਦੇਣ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤਖਾਣ
ਤੋਂ ਹਲ ਦਾ ਮਢੇਲ ਠੁਕਵਾ ਕੇ ਕਿਆਰਾ ਵਾਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ।
ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਪਸੰਦ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਏ ?

ਬੇਬੇ — ਵੇ ਤੂੰ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੈਂ ਕੀ ? ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਗੰਵਾ ਆਉਂਦੈ ।
ਅਜ ਮੈਂਹਿ ਖੋ ਆਇਆ, ਹਥਨੀ ਵਰਗੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਵੇਂ
ਕੈਵੇਂ ਦੇ ਆਇਆ ।

ਜੰਗੀਰ — ਹਾਹੋ, ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਫੜਾ ਆਇਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ !

ਬੇਬੇ — ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋਰ । ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛਿਤਰੀਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਡਹਿੰਦਾ ।

ਜੰਗੀਰ — ਤੇ ਤੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਐਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ?

ਪੁੰਨੀ — ਛੱਡਿਆ ਵੀ ਕਰ ਮਾਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਇਕੋ ਗੱਲ ਫੜ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਨੀ
ਐਂ । ਬਾਹਰ ਨੇਰੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਮੱਠਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਆਪੇ ਲੱਭ
ਪਉਗੀ ਮੈਂਹਿ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਨੇਰੀ 'ਚ ਕੁੱਤਾ ਨਾ ਗੁਆ ਆਇਆ ? ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ
ਏ । ਖਰੋਟਾਂ ਕੌਡੀਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਮੈਂ
ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਖਦੀ ਆਂ, ਦੋ ਦਿਨ ਦੇਖਦੀ ਆਂ, ਜੋ ਨਾ ਏਸ
ਕੁਤੜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਮਾਰਾਂ ।

ਜੰਗੀਰ — ਕਿਵੇਂ ਸੁਟ ਦਵੇਂਗੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ? ਜਦੋਂ ਦੇਖੋ ਨੇਰੀ ਵਾਂਗ
ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਐ ।

ਪੁੰਨੀ — ਲੈ ਵੀਰ ਹਾੜ੍ਹੇ, ਤੂੰ ਨਾ ਘਾਬਰ, ਮਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾ ਈ ਐ । ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਆਖ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਚਲ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ, ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਤੱਤੀ ਕਰ ਦਿੰਨੀ ਆਂ ਰੋਟੀ ।

ਜੰਗੀਰ — (ਗਲੇਡੂ ਭਰ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਪੁੰਨੀਏਂ, ਜੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਐ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਏਥੇ ।

ਪੁੰਨੀ — ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਏ ਮੇਰਾ ਕਮਲਾ ਵੀਰ ? ਬੈਠ ਚੌਂਕੀ ਤੇ । (ਚੌਂਕੀ ਅਗੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਂਦੀ ਹੈ) ਮੈਂ ਹੱਥ ਧੁਆਉਂਨੀ ਆਂ ਤੇਰੇ । ਕਿਵੇਂ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਏ ।

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਤੇਰੇ ਲਾਡਾਂ ਨੇ ਏਸ ਨੂੰ ਚੰਭਲਾ ਰਖਿਆ ਏ । ਜਾਣ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੈ । ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲੋਸ ਪਲੋਸ ਰਖੀਦੇ ਇਹ ਸੰਢੇ । ਜੰਮ ਦਿਤੇ, ਪਾਲ ਦਿਤੇ, ਤੇ ਉਤੋਂ ਝਈਆਂ ਲੈ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੀਜਾ ਕੁਝ ਅਸੀਲ ਏ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਾਹੇ ਦੇਣ ਜੋਗੇ ਨੇ । ਇਕ ਮੈਂਹਿ ਗੁਆ ਆਇਆ, ਦੂਜਾ ਉਤੋਂ ਡੇਲੇ ਕਢਦੈ ।

ਜੰਗੀਰ — ਚੰਗਾ ਫੇਰ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਿਓ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੁਣ ਏਸ ਘਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪੀਆਂ ।

ਪੁੰਨੀ — ਹਾੜ੍ਹੇ ਵੇ ਵੀਰ, ਕੀ ਕਰਦਾ ਏਂ ਤੂੰ ? ਫੜ ਖਾਂ ਮਾਂ, ਵੀਰ ਚਲਿਆ ਏ !

ਬੇਬੇ — ਨੀ ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਏ । ਅਜ ਨਾ ਜਾਊ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਾਊ ! ਮੈਂ ਏਸ ਦੇ ਚਾਲੇ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਆਂ ਕਿਤੇ ? ਜਿਸ ਧੀ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕੌਡਾਂ ਤੇ ਜੁਏ ਦਾ ਭੁਸ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਕਦ ਟਿਕਣਾ ?

ਜੰਗੀਰ — ਹਾਂ ਮੈਂ ਏਸ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਂਗਾ

ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਂਗਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਆਖਦਾਂ, ਨਹੀਂ
ਟਿਕਾਂਗਾ ! ਜਿਥੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਮਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਘੀ ਨੱਪੀ ਰਖੇ,
ਉਥੇ ਕੌਣ ਰਹੂਗਾ ?

ਬੇਬੇ — ਹਾਂ ! ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ । ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਏ ਨਾ ਤੇਰੀ ਸਗੀ ਮਾਂ ।
ਪਕਾ ਪਕਾ ਖਵਾਉ ਤੈਨੂੰ ਪਰੌਂਠੇ । ਬਲਦੀ ਬਲਦੀ ਭੁਬੱਲ ਨਾ
ਦੇਉ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਚ !

ਜੰਗੀਰ — ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਵੇ ਮੁੜ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ।

ਬੇਬੇ — ਗਰਕ-ਹੋਣਿਆਂ, ਮੇਰੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਤਾਂ ਏਡਾ ਹੋਇਐਂ !

[ਜੰਗੀਰ ਥਾਲੀ ਨੂੰ ਠੇਡਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਵੇ ਕਲਜੋਗੀਆ, ਤੂੰ ਜੋ ਅੰਨ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿਨੈਂ, ਰੱਬ ਤੈਨੂੰ ਧੱਕਾ
ਦੇਉ ! ਪਟਮੇਲੀ ਪੈਣਿਆਂ, ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ? ਮਾਂ
ਨੂੰ ਇਹ ਅਨਾਮ !

ਜੰਗੀਰ — ਤੂੰ ਮਾਂ ਨਹੀਂ — ਡੈਣ ਐਂ, ਡੈਣ !

ਬੇਬੇ — ਤੈਨੂੰ ਲੜ ਜਾਏ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਜੰਗੀਰ ਬੰਦਿਆ ! ਟੁਟ ਜਾਏਂ
ਅਧ-ਵਿਚਾਲਿਓਂ ! ਨਾ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹੇਂ ਤੂੰ !

[ਜੰਗੀਰ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਪੁੰਨੀ — (ਜੰਗੀਰ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ) ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਐਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ? ਏਸ ਕੂਕਦੀ
ਨ੍ਹੇਰੀ ਵਿਚ ? ਨਾ ਮੇਰਾ ਸੁਹਣਾ ਵੀਰ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਾਝ ਕਿਵੇਂ
ਰਵਾਂਗੇ ?

[ਜੰਗੀਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਂਹ ਛੁੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੰਗੀਰ — ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੰਨੀਏ, ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ।
ਜਾਣ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ।

ਪੁੰਨੀ — ਮੇਰਾ ਕਮਲਾ ਵੀਰ, ਤੂੰ ਤੜਕੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ । ਮੈਂ

ਤੇਰੇ ਲਈ ਫਲੀਆਂ ਤੇ ਮਖਣੀ ਰੱਖੀ ਐ ।

ਜੰਗੀਰ — (ਹੱਥ ਛੁੜਾ ਕੇ) ਦੇਖੀ ਜਾਉ । (ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪੁਚਕਾਰ ਕੇ) ਚਲ
ਮੇਰਾ ਸ਼ੇਰ !

• [ਜੰਗੀਰ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪੁੰਨੀ — (ਚੀਖ ਕੇ) ਮਾਂ !

ਬੇਬੇ — ਤੀਜਾ...ਵੀ...ਗਿਆ !

ਪੁੰਨੀ — ਮੇਰਾ ਤੀਜਾ ਵੀਰ ! ਮਾਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸੱਦ ਲੈ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ
ਉਹ । ਸੁਣ, ਉਸ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਭੌਂਕ ਸੁਣਦੀ ਐ । (ਹਟਕੋਰੇ
ਲੈਂਦੀ ਹੋਈ) ਰੋਟੀ ਤੇ ਫਲੀਆਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਤੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ
ਨੇ ...

[ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਦੂਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ।

ਆਹ ਸੁਣ, ਸੁਣਦੀ ਐਂ ?

ਬੇਬੇ — ਹਾਂ...ਸੁਣਦੀ ਆਂ ।

ਪੁੰਨੀ — ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ? ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ,
ਹੁਣ ਵੀ ਸੱਦ ਲੈ ।

ਬੇਬੇ — ਹੱਛਾ.....(ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ) ਹੱਛਾ.....ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।
ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸਭਨਾਂ ਵਾਂਗ ।

[ਉਹ ਹੰਭ ਕੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਸੀ, ਆਸ ਸੀ.....
ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । (ਵਕਫਾ) ਜਦ ਸਿਆਲ
ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਤੇ ਬਾੜੇ ਵਿਚ
ਮੈਂਹੀਆਂ ਝੁਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਕੰਬਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਕੋਠੇ 'ਚ
ਬੈਠੀ ਹੋਵਾਂਗੀ.....ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣੈ.....ਕਿਸ

ਦੀਆਂ ਵਿੜਕਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ.....।

ਪੁੰਨੀ — ਹਾਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੀ ਕੌੜ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ । ਸੱਦ ਲੈ ਹੁਣ ਵੀ !

ਬੇਬੇ — (ਖਿੱਝ ਕੇ) ਕੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ? ਮੈਂਹਿ ਗੁਆ ਆਇਆ — ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਤੋਂ ਵਢੂ-ਖਾਉਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਬੂਹਾ ਭੀੜ ਦੇ, ਚੰਗਿਆੜੇ ਉੱਡ ਉੱਡ ਪੈਂਦੇ ਨੇ । ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੀ ਅੱਗ ਮੋੜ ਦੇ । ਨੇਰੀ ਠੱਲ੍ਹਣ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਖੇਤ ਜਾਉਂਗੀ ਤੇ ਮੈਂਹਿ ਟੋਲਾਂਗੇ ।

[ਪੁੰਨੀ ਤਾਕੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪੁੰਨੀ — ਮਾਂ, ਨੇਰੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ । ਖੱਖ ਬੈਠਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ । ਔਹ ਤਖਾਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਮੈਂਹਿ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਐ !

ਬੇਬੇ — ਕੀ ?

ਪੁੰਨੀ — ਹਾਹੋ ਆਪਣੀ ਮੈਂਹਿ ਮੁੜ ਆਈ ।

ਬੇਬੇ — ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ! ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ !!

[ਬੇਬੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਛਾਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਝਾਕਣੀ ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਹੈ । ਦੂਰੋਂ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਰੌਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਪਰਦਾ

ਡਾਕਟਰ ਪਲਟਾ

ਪਾਤਰ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ — ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ — ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ

ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ — ਮਾਲਕ ਮਕਾਨ

ਸਰੂਪ — ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਦੋਸਤ

ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਾਲਾ —

ਡਾਕਟਰ ਪਲਟਾ

ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ 'ਪਲਟਾ' ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸ਼ੀਨ। ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ, ਔਜ਼ਾਰ, ਜਮੂਰ ਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ। ਸਟੋਵ ਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਔਜ਼ਾਰ ਉਬਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰਦਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਠਾਠਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਇਕ ਮੋਟੀ ਕਿਤਾਬ ਫੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਫਲਿੱਟ ਛਿੜਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ — ਹੁਣ ਠਾਠਾ ਲਾਹ ਦਿਉ, ਬਥੇਰਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ !

ਡਾਕਟਰ — ਨਹੀਂ, ਹਾਲੇ ਦਾੜੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

ਸਤਵੰਤ — ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਗੁ ਵੱਟਾ ਬਣੇ
ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ । ਤਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਵੜਦਾ ।

ਡਾਕਟਰ — ਜਦ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਦੀ
ਇਹ ਠਾਠਾ ? ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਈ ਰਤਾ ਕੁਛੱਬੇ ਨੇ । ਐਨੀ
ਫਿਕਸੋ ਲਾਈ ਏ, ਪਰ.....।

ਸਤਵੰਤ — ਹਾਂ ਫਿਕਸੋ ! ਮੈਂ ਵੇਖੀ ਸੀ ਉਹ ਗੂੰਦ ।

ਡਾਕਟਰ — ਗੂੰਦ ? ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਸਨ । ਵਧੀਆ ਸੀਸ਼ੀ ਏ ।

ਸਤਵੰਤ — (ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸੁੰਘਦੀ ਹੈ) ਹਾਏ ਹਾਏ ! ਕੋਰੀ ਗੂੰਦ !

ਡਾਕਟਰ — ਬਸ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਠਾਠਾ ਲਾਹ ਸੁਟਾਂਗਾ ।

ਸਤਵੰਤ — ਮੈਂ ਤਸਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀ ਵਾਰ ਆਖਿਆ ਏ ਕਿ ਏਸ ਕਮਰੇ
ਵਿਚ ਠਾਠਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਿਆ ਕਰੋ ।

ਡਾਕਟਰ — ਹਲਾ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਫਲਿਟ ਫਿੜਕ ਦੇ, ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ
ਦਾ ਵੇਲਾ ਏ ।

ਸਤਵੰਤ — ਹੂੰਹ ! ਆ ਚੁਕਿਆ ਮਰੀਜ਼ । ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਤ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ
ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਰੀਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਓ ।
ਦੇਖੋ ਨਾ, ਕੇਡੇ ਮਾੜੇ ਦਿੱਸਦੇ ਓ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਟੋਹ ਕੇ) ਹਲਾ ? ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ
ਏਕਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਏ । ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਾਇਰ, ਲੀਡਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰ
ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁੱਖੇ ਈ ਮਰਦੇ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ
ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਿਆ ਏ ਤੂੰ ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸੀ
ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੜਿਆ ।

ਸਤਵੰਤ — (ਫਲਿਟ ਫਿੜਕਦੀ ਹੈ) ਉਫ ਕਿੰਨਾਂ ਮੱਛਰ !

[ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਉਹ ਫਲਿਟ ਛਿੜਕਨਾ
ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ,
ਸਿਹਤ ਮੁੜ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ
ਹੈ, ਆ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਸਿਰ ਚੁਕ ਕੇ) ਕੀ ?

ਸਤਵੰਤ — ਧੋਬੀ ਆਇਆ ਸੀ । ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਧੁਲਾਈ ਦਣੀ ਏ ਕਿ
ਛੱਜੂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਟਰਕਾਈ ਰਖਣਾ ਏਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਕਿਉਂ — ਛੱਜੂ ਨੂੰ ਕੀ ?

ਸਤਵੰਤ — ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਉਸ ਦੀ ਹੱਟੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਖਾਧਾ । ਭਾਵੇਂ
ਸੱਤ ਅਠ ਰੁਪਏ ਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਵਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਿਤ
ਆ ਵੜਦਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਦਿਖਾ ਸਕਦੀ । ਉਸ ਫੇਰੇ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਦਲੀਜ਼ ਨੀਵੀਂ
ਕਰ ਦਿਤੀ । ਬਾਣੀਆ ਸੀ, ਏਸੇ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ
ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਰਮਜ਼ਾਨ ਧੋਬੀ ਤਾਂ —

ਡਾਕਟਰ — ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ । ਅੱਜ ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਨੇ ਆਉਣਾ
ਏ । ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਸਤਵੰਤ — ਸਾਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਮਰੀਜ਼ ਕਿਥੇ !

ਡਾਕਟਰ — (ਆਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ) ਜੇ ਮੇਰੀ ਇਕ ਗੱਲ ਮੰਨੋਂ ...

ਸਤਵੰਤ — ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਦੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਹ ਦਿਨ ਆ ਗਏ ਨੇ ।
ਐਡਾ ਅਠਾਰਾਂ ਫੁਟ ਦਾ ਫੱਟਾ ਲਗਿਆ ਏ ਬਾਹਰ — ਡਾਕਟਰ
ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ । ਪਰ ਖੌਰੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਥੇ
ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਏ । ਕੋਈ ਕਿਹੜਾ ਅੰਦਰ
ਵੜਦਾ ਏ । (ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ
ਮੰਨਦੇ ...

ਡਾਕਟਰ — (ਉਤਾਵਲੇ) ਕੀ ?

ਸਤਵੰਤ — ਏਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ।
ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਹ ਸੁੱਕ ਗਈ ਏ। ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ ਕੁਝ ਸੇਹਤ ਬਣਾਈ
ਹੁੰਦੀ। ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਚ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਟੀ ਕੇਡੀ ਚੱਲ
ਨਿਕਲੀ ਏ। ਦਹੀਂ ਦੇ ਵੀਹ ਕੁੰਡੇ ਰੋਜ਼ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਅੰਨ੍ਹੀ ਖੱਟੀ ਏ। ਮੈਂ ਸ਼ਰਤ ਲਾਉਂਦੀ ਆਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਦੁੱਧ
ਦਹੀਂ ਦੀ ਹੱਟੀ ...

ਡਾਕਟਰ — ਚੁਪ, ਚੁਪ। ਕੱਲ੍ਹ ਜਿਹੜਾ ਮਰੀਜ਼ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ
ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਏ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ
ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਿੰਨੀ ਚਲਦੀ ਏ। ਜੇ ਨਾ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਹੱਟੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਂ। ਪਰ ਏਸ ਲਈ ਰਤਾ ਸਬਰ ਦੀ
ਲੋੜ ਏ।

ਸਤਵੰਤ — ਸਬਰ ਸਬਰ ! ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਲਈ ਪੈਸੇ ਮੰਗੋ, ਸਬਰ ! ਅੱਜ
ਏਸ ਧੋਬੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਬੜਾ ਝਗੜਾਲੂ ਆਦਮੀ
ਏ। ਪਠਾਣ ਏ ਪਠਾਣ।

ਡਾਕਟਰ — ਪਠਾਣ ਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ? (ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ)
ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ, ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ
ਨਲੂਏ ਦਾ ਪਾਰਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ —

ਸਤਵੰਤ — (ਅੱਕ ਕੇ) ਹਾਂ — ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਤੇਗਾਂ
ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਦੀ ਕਥਾ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ
ਵੀਹ ਵਾਰ ਸੁਣਾ ਚੁੱਕੇ ਓ। ਪਰ ਰਮਜ਼ਾਨ ਧੋਬੀ ਨੇ ਇਹ
ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ। ਉਹ ਪਠਾਣ ਏ।

ਡਾਕਟਰ — (ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ) ਤਦੇ ਕਪੜੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਧੋਂਦਾ। ਦੇਖ, ਮੇਰੀ
ਕਮੀਜ਼ ਉੱਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਪੀੜ ਸੁਟੀ ਏ। ਪਠਾਣ

ਤੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਕਪੜੇ ਧੋਤੇ ਗਏ ਨੇ । ਹਾਏ, ਕਪੜੇ ਧੋਂਦੇ ਨੇ ਇਹ ਪੂਰਬੀਏ । ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਲੂ ਕਿੰਨੇ ਸੁਹਣੇ ਧੋਂਦਾ ਸੀ — ਖਿੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਚਿੱਟੇ । ਪਾ ਕੇ ਤਬੀਅਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਦੋ ਕੰਮ ਇਹ ਭਈਏ ਕਮਾਲ ਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ — ਘਾਹ ਖੋਤਰਣਾ ਤੇ ਕਪੜੇ ਧੋਣਾ । ਤੂੰ ਕੱਲੂ ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ? ਵਿਚਾਰਾ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਸੀ । ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਜਿੰਨ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਉਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਦਾ ।

ਸਤਵੰਤ — ਅਛਾ-ਅਛਾ-ਅਗੇ ਤੋਂ ਉਸ ਭਈਏ ਨੂੰ ਲਾ ਲਵਾਂਗੀ । ਪਰ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਚੁਕਾਣੇ ਪੈਣਗੇ ।

ਡਾਕਟਰ — ਅਜ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ ਲੈਣ ਆਉਣਾ ਏ । ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਦੰਦ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ । ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਧੋਬੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਚੁਕਾ ਦਵਾਂਗਾ ।

ਸਤਵੰਤ — ਹਾਂ, ਇਹ ਕਰਜ਼ ਤਾਂ ਲਾਹੋ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਕਪੜੇ ਧੋ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੀ । ਦੋ ਸੋਟੇ ਮਾਰੇ, ਰਤਾ ਨੀਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਕਰ ਲਏ । ਆਖਿਰ ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਵਿਚ ਹੈ ਈ ਕੀ । ਪਰ ਹਾਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਪੜੇ ਹੈਨ ਈ ਕਿਹੜੇ । ਇਕ ਪਤਲੂਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਟਾਕੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਉਂ ਸਿਉਂ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪੋਟੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ । ਮੈਂ ਆਪ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਪੜਿਆਂ ਲਈ ਤਰਸ ਗਈ ਆਂ । ਬਸ ਉਹੀ ਘਟੀਆ ਜਿਹੀ ਮੁਚੜੀ ਹੋਈ ਚੁੰਨੀ । ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਦੇ ਸਉ ਹਰ ਗਰਮੀ ਅਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਸੂਟ, ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ, ਨਵੇਂ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਦੀ ਸੈਂਡਲ ਲੈ ਕੇ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ । ਪਰ ਇਥੇ ਇਹਨਾਂ ਠਿੱਬੇ ਛਿੱਤਰਾਂ ਬਾਝੋਂ ਕਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ।

ਡਾਕਟਰ — ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਵੀ ਕੀ ? ਇਸ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਐਨੇ ਲੋਕ ਬਿਮਾਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਹੈਜ਼ਾ, ਮਲੇਰੀਆ, ਜ਼ੁਕਾਮ, ਪਲੇਗ — ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਦੁਖਦਾ । ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਬੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੇ । ਬਸ ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੈ : ਦੰਦ । ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਖਦਾ ਸੀ ਪਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦ ਬੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ । ਅਖਰੋਟ, ਬਦਾਮ, ਖੁਰਮਾਨੀ ਦੀ ਗਿਟਕ ਤੀਕ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਲਈ ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੜਦਾ । ਦਿੱਲੀ ਹੈ ਈ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ! ਲੋਕ ਅਸਲੋਂ ਕੰਜੂਸ ! ਉਹ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਬਾਉ । ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦੰਦ ਕਢਿਆ, ਆਖਣ ਲਗਾ, 'ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਆਨੇ ਦਵਾਂਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੀ ਕੀ ਏ ? ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕਢਿਆ ਈ ਏ, ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਨਾ । ਕੋਈ ਦਵਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬੂਟੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਨਹੀਂ । ਬੱਸ ਜਮੂਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਦੰਦ ਕੱਢ ਦਿਤਾ । ਚਾਰ ਆਨੇ ਥੋੜੇ ਨੇ ?'

ਸਤਵੰਤ — ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਤਾਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕੀਤੀ । ਜੇ ਕਿਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ : 'ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਸਪਤਾਲ' — ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬਰਾਂਡਾ ਹਰੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ । ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਈ ਉਸ ਕਾਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਏ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ — ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਕਰੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੋਲਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੋਤੀਆ । ਸੌ ਬਿਮਾਰੀਆਂ । ਪਰ ਇਥੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਕ ਅੱਧਾ ਦੰਦ ਟੁੱਟ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ

ਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਵੀ ਤਾਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਬੱਤੀ ਨੇ, ਦੋ ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲੇਖਾ।

ਡਾਕਟਰ — ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਨਾ ਡਾਕਟਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਧੁਮ ਜਾਵੇ ! ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਆਖਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲਵਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਚਲ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਇਹ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਈ ਗਾਲ ਦਿਤੇ। ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਈ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲਵਾ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। (ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ) ਬਸ ਹੁਣ ...

ਸਤਵੰਤ — ਹੁਣ ਕੀ ?

ਡਾਕਟਰ — ਬੱਸ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੇਖਦੀ ਜਾ। ਇਹ ਟੈਲੀਫੋਨ ਫਿੱਟ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਏ।

ਸਤਵੰਤ — ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲੱਗੇ ਤੋਂ।

ਡਾਕਟਰ — ਲੱਗੇ ਤੋਂ ਕੀ ? ਟੈਲੀਫੋਨ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਏ। ਮਾਂ ਸਭ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਤਾ ਏ ਕਿ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਏ ... ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ ਆਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ... ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਭਲਾ ਤੂੰ ਈ ਦੱਸ, ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਹੱਟੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਬਗੈਰ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਏ ਕਿਤੇ ? ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ, ਇਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਵਪਾਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ ਈ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਬਗੈਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀ ਸਕਦਾ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਈ ਦਿੰਦੀ ਏ।

ਸਤਵੰਤ — ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਦਿਤਾ ਨਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਡੇ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਤੇ ਇਸ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ

ਮੇਰਾ ਚੂੜੀ ਛੱਲਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਚ ਸੁਟਿਆ । ਹਾਏ ! ਮੇਰੀਆਂ
ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਵਧੀਆ ਡਜ਼ਾਈਨ ਸੀ ।
ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਮਗਰ ਪਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੱਥੋਂ
ਕੰਨੋਂ ਬੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਬੱਸ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਧਰ ਦਿਉ,
ਏਸ ਦੀ ਕਸਰ ਏ — ਫੇਰ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੀ ਹੱਟੀ ਚੱਲ ਪਵੇ ।
ਡਾਕਟਰ — ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਹੁਣ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਏ । ਮੈਂ
ਤੈਨੂੰ ਏਸੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਸਦਕੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਈ ਚੂੜੀਆਂ
ਬਣਵਾ ਦਵਾਂਗਾ । ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ । ਪਰ ਏਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਇਕ
ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ।

ਸਤਵੰਤ — ਕੀ ?

ਡਾਕਟਰ — ਉਹ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਚੁਕ ਲਿਆ ਰਤਾ ।

[ਸਤਵੰਤ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਚੁਕ ਕੇ
ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਤਵੰਤ — ਲਓ ।

ਡਾਕਟਰ — ਵਜਦਾ ਏ ?

ਸਤਵੰਤ — ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਛੇ ਵਜੇ ਉਤੇ ਅਲਾਰਮ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਏ,
ਪਰ ਤੜਕੇ ਉਠੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ । ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਏ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖਨੀ ਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਈ ਲਿਆਂਦਾ
ਇਹ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ।

ਡਾਕਟਰ — ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ । ਜਦ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡੀ ਖੜਕਾਵੇ,
ਤੂੰ ਝਟ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਦਾ ਅਲਾਰਮ
ਵਜਾ ਦਿਆ ਕਰੀਂ ।

ਸਤਵੰਤ — ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ?

ਡਾਕਟਰ — ਜਦ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ ਕਿਸੇ

ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਮਰੀਜ਼ ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਸਰੂਫ਼ ਆਂ। ਹਰ ਵੱਡੇ ਬਿਜ਼ਨਸ ਦਾ ਇਹੋ ਗੁਰ ਏ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪੋਲ ਨਾ ਦੱਸੋ। ਇਹ ਵਡੇ ਵਡੇ ਬੈਂਕ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਸੇਠ ਅੰਦਰੋਂ ਸਭ ਪੋਲਮ-ਪੋਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਬਿਜ਼ਨਸ ਵਿਚ ਲਾਖ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਸਾਖ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਏਹੋ ਗੱਲ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਚ ਏ। ਬੱਸ ਏਸੇ ਨਾਲ ਜੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਫੀਸ ਦੋ ਰੁਪਏ ਮੰਗਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਮੰਗਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਚਾਬੀ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖ।

ਸਤਵੰਤ — ਦੇਖਦੀ ਆਂ।

ਡਾਕਟਰ — ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ।

ਸਤਵੰਤ — ਲਓ।

ਡਾਕਟਰ — (ਚਾਬੀ ਦੇ ਕੇ) ਹੁਣ ਘੰਟੀ ਵਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾ।

ਸਤਵੰਤ — (ਅਲਾਰਮ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾ ਕੇ) ਠੀਕ ਏ ਨਾ ?

ਡਾਕਟਰ — ਸ਼ਾਬਾਸ਼ !

[ਬਾਹਰੋਂ ਠੱਕ ਠੱਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਲੈ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ — ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਅਲਾਰਮ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾ। ਮੈਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਚੁਕ ਲਵਾਂਗਾ। ਜਾ ਛੇਤੀ ਕਰ !

[ਠੱਕ ਠੱਕ।

(ਉੱਚੀ ਦੇਣੀ) ਠਹਿਰੋ ! ਵੇਟ ਪਲੀਜ਼ ! ਡਾਕਟਰ ਬਿਜ਼ੀ !

(ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ) ਛੇਤੀ ਕਰ ... ਤੂੰ ਜਾਹ —

ਸਤਵੰਤ — (ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਕਰ ਕੇ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ) ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ —

ਡਾਕਟਰ — (ਘਾਬਰੇ ਹੋਏ ਉਠ ਕੇ) ਘੰਟੀ ਨਹੀਂ ਵਜਦੀ ?

ਸਤਵੰਤ — ਨਾ ।

ਡਾਕਟਰ — ਲਿਆ ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ।

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਬਸ ਦੋ ਮਿੰਟ.....ਦੋ ਮਿੰਟ.....ਠਹਿਰੋ ! ਹੁਣੇ ਆਇਆ !

[ਘੰਟੀ ਠੀਕ ਕਰ ਕੇ ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

(ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ) ਮਰੀਜ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਏ ! ਉਸ ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ਲਾ ਰਖੀ ਏ ! ਕੋਈ ਡਾਢਾ ਮਰੀਜ਼ ਏ — ! ਜ਼ਰੂਰ ਦਾੜ੍ਹ ਦੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਏ ! ਛੇਤੀ.....ਛੇਤੀ.....

[ਸਤਵੰਤ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਲਾਰਮ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਆ ਜਾਉ.....ਆ ਜਾਓ ।

[ਘੰਟੀ ਵਜਦੀ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਚੁਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੂੰਡੀ ਲਈ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਕਰੜ-ਬਰੜੀ ਅੱਧ-ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਸਿਰ ਉਤੇ ਦੋ ਮੰਨਜਲੀ ਪੱਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲਾਲ ਫਿਫਟੀ ਝਾਕਦੀ ਹੈ; ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਉੜੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਖਰ੍ਹਵੇ ਵਰਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਸਦੀਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਜੀ.....ਜੀ ਹਾਂ.....

ਠੀਕ.....ਮੈਂ ਦਵਾ ਘੱਲ ਦਿਤੀ ਏ.....ਕੀ ਆਖਿਆ.....

ਹਾ ਹਾ ਹਾ.....ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ.....ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਆਖਦੇ
 ਓ — ਏਸੇ ਲਈ ਅਮੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਕ ਅਸਲੀ ਦੰਦ ਉਖੜਵਾ
 ਕੇ ਮਨਸੂਈ ਦੰਦ ਲਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ.....ਇਹ ਮਸਨੂਈ ਦੰਦ
 ਅਸਲੀ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੀੜੇ ਦਾ ਖਤਰਾ, ਨਾ ਰੋਗ ਦਾ, ਨਾ ਦਰਦ
 ਦਾ.....ਅੱਛਾ ਮੈਂ ?.....ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ.....ਹਾਂ.....ਤਿੰਨ
 ਸੌ ਰੁਪਏ.....ਆ ਜਾਣਗੇ.....ਆਹੋ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਹੱਥ ਚੈੱਕ
 ਭਿਜਵਾ ਦੇਣਾ.....ਮਿਹਰਬਾਨੀ.....ਕੋਈ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ...
 ਹੋ ਹੋ ਹੋ ! ਅੱਛਾ.....ਅੱਛਾ, ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ਏ.....

ਆਦਮੀ — ਮੈਂ ਵੀ ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ਈ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ !

ਡਾਕਟਰ — ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ?

ਆਦਮੀ — ਹਾਂ, ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਮੇਰਾ ਅਠਵਾਂ ਫੇਰਾ ਏ ।

ਡਾਕਟਰ — ਕੌਣ, ਕੌਣ —? (ਟੈਲੀਫੋਨ ਰਖ ਕੇ) ਆਓ, ਆਓ —
 ਬੈਠੋ, ਦਿਵਾਨ ਸਾਹਿਬ !

[ਕੁਰਸੀ ਉਤੋਂ ਉਠ ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ — (ਖੁੰਡੀ ਖੜਕਾ ਕੇ) ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ! ਸ਼ਰੀਫ
 ਸਮਝ ਕੇ ਪਗੜੀ ਦੇ ਬਗੈਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮਕਾਨ ਕਿਰਾਏ
 ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤਾ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰੀਫਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਹਾਰ ਹੀ
 ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ।

ਡਾਕਟਰ — ਦਿਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ! ਬੈਠੋ ਤਾਂ ਸਹੀ — ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਜ਼
 ਕਰਾਂ.....ਇਕ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਫੱਸ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਏ, ਮੈਂ ਕਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤ੍ਰੀਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਟਪਣ ਦਿਤੀ ।

ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ — ਅਜ ਤਾਂ ਅਠਾਈ ਤ੍ਰੀਕ ਏ ਤੇ ਤੀਜਾ ਮਹੀਨਾ

ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਏ । ਜਦ ਆਉ ਨੁੱਠ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਓ ।
ਆਖਿਰ ਤੁਹਾਡਾ ਚਾਹ ਪਾਣੀ, ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ — ਸਭ ਕੁਝ
ਚਲਦਾ ਏ । ਏਸ ਗਰੀਬ ਮਾਲਕ ਮਕਾਨ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਰੱਬ ਦੇ
ਮਾਂਹ ਮਾਰੇ ਨੇ । ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਏ ਮੈਂ ? ਬੱਸ ਸਮਝਦੇ ਓ
ਕਿ ਹੁਣ ਘਰ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ? ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਦੱਸ ਦਵਾਂ — ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਵੀ ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਏ !
(ਤਿਉੜੀ ਵਟਦੇ ਹੋਏ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਣ
ਲਗਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਡੰਗਰ
ਨਹੀਂ ਚਾਰੇ, ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਈ ਮੱਥਾ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਆਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰ
ਸਾਹਿਬ ਬੱਸ ਦਰਸ਼ਨੀ ਘੋੜੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪਲੇ ਕੁਝ
ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ — ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ।
ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦਮੜੇ ਖਾਧੇ ਹੋਣਗੇ । ਪਰ
ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ !.....ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਵਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ
ਮਹੀਨੇ ਛੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕੀਤਾ ਏ । ਇਹ ਕੁਰਸੀ
ਤੇ ਜਮੂਰ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਟਿੰਡ-ਫੂਹੜੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਪਈ ਨਜ਼ਰ
ਆਵੇਗੀ — ਤੇ ਇਹ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵੀ !

ਡਾਕਟਰ — ਦਿਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ! ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣੋ ! ਅਰਜ਼ ਇਹ ਐ —
(ਜਮੂਰ ਪਕੜ ਕੇ) ਇਹ ਰਿਜ਼ਕ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਏ । ਮੈਂ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨ ਤੀਕ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਰਾਇਆ
ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਦਵਾਂਗਾ —

ਦਿਵਾਨ — ਦੇਖੋ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ! ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਾਫਤ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਇਹ
ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਜਦ ਆਉ, ਜਮੂਰ ਫੜ ਕੇ ਸੌਹਾਂ
ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਓ । ਅੱਛਾ, ਇਹ ਚੈੱਕ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਜ

ਤੁਕਾਲੀਂ ਆਉਣਾ ਏ, ਇਹਨੂੰ ਤੁੜਵਾ ਰਖਣਾ । ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ
ਫੇਰਾ ਮਾਰਾਂਗਾ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ) ਕਿਹੜਾ ਚੈੱਕ ?

ਦਿਵਾਨ — ਲਉ, ਕਿਹੜਾ ਚੈੱਕ ? ਇਹ ਹੁਣੇ ਜਿਹੜਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ
ਤੁਹਾਡਾ ਮਰੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ — ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖ
ਰਹੇ ਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ — ਚੈੱਕ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ) ਹਾਂ ਹਾਂ ਉਹ ਚੈੱਕ । ਠੀਕ ! ਮੈਂ ਏਸੇ
ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਿਆ ਏ ਨਾ, ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਸੇ
ਚੁਕਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

ਦਿਵਾਨ — ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ — ੩੩ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹਿਸਾਬ
ਨਾਲ ੯੯ ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਏ । ਇਕ ਘੱਟ ਸੌ । ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ
ਆਵਾਂਗਾ !

ਡਾਕਟਰ — ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਬੀ
ਭਿਜਵਾ ਦਵਾਂਗਾ । ਦਿਵਾਨ ਜੀ ! ਕਿਰਾਇਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਜ
ਜਾਵੇਗਾ — ਏਸ ਵਕਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ —
ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਦਿਵਾਨ — ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਏ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ?

ਡਾਕਟਰ — ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਘੁੱਟ ਭਰੀ ਏ, ਉਥੇ ਇਕ ਦਿਨ
ਹੋਰ ਕੋੜਾ ਕਰੋ ।

ਦਿਵਾਨ — ਕਲ੍ਹ ਰੁਪਿਆ ਪੁਜ ਜਾਵੇ । ਝੂਠੇ ਨਾ ਪੈਣਾ । ਜੇ ਆਦਮੀ
ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਚਲ
ਸਕਦਾ !

ਡਾਕਟਰ — ਬਸ ਦਿਵਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਹਲਤ
ਦਿਓ । ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਇਹੋ ਏ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਰੁਪਏ ਤਾਰਾਂ ।

ਦਿਵਾਨ — ਚੰਗਾ ! ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਕੁਝ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪੀਂਦੇ ਜਾਓ ।

ਦਿਵਾਨ — ਨਹੀਂ, ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਾ ਏ । ਇਹ ਹਵੇਲੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਪਈ ਸੁਖ ਨਾਲ ਦੋ ਡੰਗ ਰਜਵੀਂ ਗ੍ਰਾਹੀ ਮਿਲੇਗੀ, ਪਰ ਫੇਰੇ ਪਾ ਪਾ ਛਿੱਤਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ... ਤਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਘੋਰੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਚੰਗਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਚਲਦਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿਠੋ ।

[ਦਿਵਾਨ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਭਰਦਾ ਹੈ । ਸਤਵੰਤ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ — ਤੜਕੇ ਤੜਕੇ ਦਿਵਾਨ ਮੱਥੇ ਲਗਿਆ ਏ, ਰੱਬ ਖੈਰ ਕਰੇ ।

ਸਤਵੰਤ — ਆਖਦੇ ਸਉ, ਦਿਵਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਏ...ਹੂੰਹ, ਦੇਖ ਲਈ ਏਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫਤ ? ਰਤਾ ਕਿਰਾਏ ਨੂੰ ਚਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਗਿੱਚੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਏ । ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਖਾਂ । ਮੇਰੇ ਆਖਣ ਦਾ ਕੀ ਮੁੱਲ ? ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦਮਾਗ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਂਦੀ ਏ ।

ਡਾਕਟਰ — ਮਸਾਂ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹਿਆ ਏ । ਹੁਣ ਪਰਸਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਏ । ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ ਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਬਤੀਸੀ ਲੱਥੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਮੁਕਾ ਦਈਏ । (ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਟਹਿਲਦੇ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੈ ਈ ਜਾਹਿਲ ਮੁਲਕ ! ਏਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਆਏ ਦਿਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕੀਂ ਚੂਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਜਾਨ ਬੇਸ਼ਕ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ । ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ

ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਂਗਲ ਵੀ ਦੁਖੇ, ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਲੈਣਗੇ ।
 ਏਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਚਲਦੀ ਹੈ ।
 ਪਰ ਏਥੇ — ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਏਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ
 ਮਦਾਰੀ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਡਾਕਟਰ
 ਨਹੀਂ । ਜਦ ਹਰ ਚੌਂਕ, ਹਰ ਮੋੜ, ਹਰ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ
 ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਮੰਜਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦੰਦ ਕਢਣ ਵਾਲੇ ਫਿਰਦੇ
 ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਇਸ ਦੁਕਾਨ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਆਉਣਾ ? ਤੇ
 ਉਹ ਮਰੀਜ਼ ਜਿਸ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਆਉਣ
 ਵਿਚ ਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । (ਕੁਝ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ) ਦੂਜੇ
 ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਾਂਗ ਟੈਲੀਫੋਨ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਾਇਦ... ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ,
 ਜ਼ਰੂਰ — ਜ਼ਰੂਰ — (ਇਕ ਦਮ ਇਕ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਉਸ
 ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਮਕ ਉਠਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਾਂ ।

ਸਤਵੰਤ — ਕੀ ?

ਡਾਕਟਰ — ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਨਾ, ਕਿ ਨਰਸ ਵੀ
 ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਸਤਵੰਤ — ਹਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਇਕ ਨਰਸ ਜੋ ਤਿਤਲੀ ਵਾਂਗ ਖੰਭ ਫੜਕਾਉਂਦੀ ਤੇ
 ਓਚੀ ਅੱਡੀ ਦੀ ਸੈਂਡਲ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਰੀਜ਼ ਤਾਂ
 ਭੰਵਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਡਿਗਣਗੇ ।

ਸਤਵੰਤ — ਹੈਂ ?

ਡਾਕਟਰ — ਹਾਂ ! ਜਦ ਤੀਕ ਨਰਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜੇ ਤੂੰ.....

ਸਤਵੰਤ — ਮੈਂ ?

ਡਾਕਟਰ — ਹਾਂ ਹਾਂ, ਨਰਸ ਬਣਨ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਈ ਕੀ ਏ ? ਉਂਜ
 ਤੂੰ ਦਸਵੀਂ ਤੀਕ ਸਾਇੰਸ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਏ । ਬੱਸ ਨਰਸ ਦੇ

ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਨਰਸ ਬਣ ਜਾਏਂਗੀ। ਮੈਂ ਉਦਨ ਕਪੜੇ ਲਿਆਂਦੇ ਵੀ ਸਨ। (ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।) ਦੱਖੇਂ ਨਾ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਈ ਨਹੀਂ। ਬੱਸ ਮੇਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਫੜਾ ਦੇਵੀਂ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚ, ਜਦ ਤੂੰ ਚਿੱਟਾ ਰੁਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਤਲੀ ਵਾਂਗ.....

ਸਤਵੰਤ — ਹਲਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਨਰਸ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਲੈਨੀ ਆਂ।

ਡਾਕਟਰ — ਹਾਂ, ਛੇਤੀ! ਹੁਣ ਮਰੀਜ਼ ਨੇ ਆਉਣਾ ਏ। ਛੇਤੀ!

[ਉਹ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ ਕਿਤਾਬ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਲਿਟ ਛਿੜਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ — (ਅੰਦਰੋਂ ਨਰਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ) ਠੀਕ ਏ?

ਡਾਕਟਰ — ਹੈਂ? ਤੂੰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਰਸ ਲਗਦੀ ਏਂ! ਵਾਹ, ਵਾਹ! ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੁੱਝੀ? ਲੈ ਦੇਖ ਸ਼ੀਸ਼ਾ।

ਸਤਵੰਤ — (ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ) ਪੂਰੀ ਭੂਤਨੀ ਲਗਦੀ ਹਾਂ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੁਮਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਅਜੀਬ ਲਗਦਾ ਏ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਲੜ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲਾ ਏ, ਤੁਸੀਂ ਰਤਾ ਕੱਸ ਦਿਉ।

ਡਾਕਟਰ — ਤੂੰ ਪਿਨ ਨਹੀਂ ਲਾਈ?

ਸਤਵੰਤ — ਪਿਨ ਛੋਟੀ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਰੁਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵੱਲ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਡਾਕਟਰ — ਅੱਛਾ, ਏਧਰ ਕਰ।

[ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਗੜੀ ਵਿਚੋਂ ਪਿਨ ਕਢ ਕੇ ਸਤਵੰਤ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਠੱਕ ਠੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਛਤੀ ਕਰ ਛੇਤੀਹਾਏ ਇਹ ਪਿਨ ਮੇਰੀ
ਉਂਗਲ ਵਿਚ ਚੁਭ ਗਿਆ ! ਤੂੰ ਦੌੜ ਕੇ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਵਜਾ...
ਜਾਹ —

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਸਤਵੰਤ — ਮਰੀਜ਼ !

ਡਾਕਟਰ — ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਉਹੀ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ
ਲੈਣ ਆਇਆ ਏ — ਮੈਂ ਇਹ ਸੈੱਟ ਕਲ੍ਹ ਰਾਤ ਈ ਖਤਮ
ਕੀਤਾ ਸੀ । ਪੂਰੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਏ ।

ਸਤਵੰਤ — ਕੌਣ ?

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਡਾਕਟਰ — ਉਹੀ ਏ — ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਠੱਕ ਠੱਕ ਤੋਂ ਈ ਪਛਾਣ ਗਿਆ
ਹਾਂ — ਬੜਾ ਕਾਹਲਾ ਆਦਮੀ ਏ — ਬੱਦਰ-ਪੁਰ ਦਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ।
ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਏ — ਵਿਚਾਰੇ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ — ਬੁੱਢੀ ਘੋੜੀ
ਤੇ ਲਾਲ ਲਗਾਮ ! ਖੈਰ, ਪੂਰੇ ਦੋ ਸੌ ਮਿਲਣਗੇ । ੯੯ ਰੁਪਏ
ਕਿਰਾਇਆ ਦੇ ਦਵਾਂਗੇ — ਬਾਕੀ ੧੦੧ ਰੁਪਏ ।

ਸਤਵੰਤ — ਏਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਕ ਸੈਂਡਲ, ਇਕ ਕਮੀਜ਼, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ
ਲਈ ਫਿਕਸੋ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ —

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਬਾਹਰੋਂ ਅਵਾਜ਼—ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ ਘਰ ਏ ?

[ਸਤਵੰਤ ਝਟ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ ਗੱਲਾਂ
ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਰੂਪ ਚੰਦ ਦਾਖ਼ਲ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਟੈਲੀਫੋਨ ਉਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਹੈਲੋ.....ਬੋਲ ਰਿਹਾ

ਹਾਂ.....ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ?.....ਅੱਛਾ-ਅੱਛਾ.....ਹਾਂ ਹਾਂ.....
ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ.....ਜੀ ਹਾਂ (ਸਰੂਪ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ
ਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਰੱਖ ਕੇ) ਉਹ ਸਰੂਪ ! ਖ਼ੂਬ ਖ਼ੂਬ । ਸੁਣਾ ਯਾਰ
ਤੂ ਕਦੋਂ ਆਇਆ ਏ ?

ਸਰੂਪ — (ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹੋਏ) ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸੰਘ
ਬੈਠ ਗਿਆ । ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੈਂ ?

ਡਾਕਟਰ — ਐਵੇਂ ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ । ਸੁਣਾ, ਤੂੰ
ਜਲੰਧਰੋਂ ਕਦ ਆਇਆ ?

ਸਰੂਪ — ਅਜ ਸਵੇਰੇ — ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਿਨ ਲਈ । ਏਥੇ ਇਕ
ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੀ ਉਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਏ ? ਜਲੰਧਰ ਕੰਮ ਤੁਰ
ਪਿਆ ?

ਸਰੂਪ — ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਔਖਾ ਹੋਣਾ ਪਿਆ । ਪਰ ਫੇਰ ਡਾਢਾ
ਰਿੜ੍ਹ ਪਿਆ । ਬਸ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਗੱਲ ਏ ।

[ਸਤਵੰਤ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੁਣਾ ਯਾਰ ? ਖ਼ੂਬ ਠਾਠ ਨੇ ! ਨਰਸ ਵੀ ਰੱਖ ਲਈ । (ਰਾਜ-
ਦਾਰਾਨਾ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ) ਤਿਤਲੀ ਏ ਤਿਤਲੀ !

ਡਾਕਟਰ — ਉਏ ਭਰਾਵਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਭਾਬੀ ਏ ! ਪਛਾਣਿਆ
ਨਹੀਂ ?

ਸਰੂਪ — ਹੱਛਾ ! ਇਹ ਸਾਡੀ ਭਾਬੀ ਏ ? ਖ਼ੂਬ ਖ਼ੂਬ — ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਅਕਾਲ ਭਾਬੀ ਜੀ ! ਖ਼ੂਬ ਭੇਸ ਬਦਲਿਆ ਏ ?

ਸਤਵੰਤ — ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ । ਮੈਂ ਆਖਿਆ — ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਣ
ਤੋਂ ਇਹੋ ਚੰਗਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਈ ਹੱਥ ਵਟਾਵਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਇਸ ਵਿਚ ਹਰਜ ਈ ਕੀ ਏ ?

ਸਰੂਪ — ਇਹ ਤੂੰ ਬੜਾ ਈ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਜੁ ਭਾਬੀ ਨੂੰ ਨਰਸ ਬਣਾ ਲਿਆ ।

ਡਾਕਟਰ — ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਏਸ ਬਗੈਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ । ਤੇ ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਏ — ਜੇ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਲਾਂਡਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਕਰਦੀ ਏ ; ਜੇ ਉਹ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਲਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਏ ; ਜੇ ਉਸ ਮਨਿਆਰੀ ਦੀ ਹੱਟੀ ਪਾਈ ਏ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਵਹੁਟੀ ਘਰ ਬੈਠੀ ਨਾਲੇ ਬੁਣਦੀ ਏ ਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਕਢਦੀ ਏ ।

ਸਰੂਪ — ਮੈਂ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਵਾਂਗਾ ।

ਸਤਵੰਤ — ਸੁਣਾਉ, ਸਾਡੀ ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਏ ?

ਸਰੂਪ — ਮੌਜ ਕਰਦੀ ਏ ।

ਸਤਵੰਤ — ਘੁੱਲੂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਿਆ ਹੋਣਾ ਏ ?

ਸਰੂਪ — ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਸੁਆਲ ਕਢਦਾ ਏ । ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ — ਉਹ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਏ ਬਿਜਲੀ । ਬੇਸ਼ਕ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਝੱਟ ਮੂੰਹ-ਜ਼ਬਾਨੀ ਦੱਸ ਦਵੇਗਾ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁਆਇਨੇ ਲਈ ਆਏ — ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਵਲ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਮ: ਏ: ਤੀਕ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ ।

ਡਾਕਟਰ — ਕਿਤੇ ਇਹ ਬੇ-ਅਕਲੀ ਨਾ ਕਰ ਬਵੀਂ । ਨੌਕਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ । ਬੱਸ ਘਰ ਦੀਆਂ ਵਹੀਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਈ ਮਿਲਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ।

ਸਰੂਪ — ਫੇਰ ?

ਡਾਕਟਰ — ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਆਂ — ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਰਾ
ਦੇਵੀਂ — ਡਾਕਟਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਵਾ-ਫਰੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ
ਖੱਟੀ ਏ ।

ਸਰੂਪ — ਪਰ ਏਸ ਲਈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋੜ ਏ । ਅਜ ਕਲ੍ਹ
ਦਵਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਚਾਹੇ ਖੁਡ
ਜਿੰਨੀ ਹੱਟੀ ਪਾਉ ਉਸ ਉਤੇ ਵੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਲਾਗਤ
ਏ । (ਰਤਾ ਰੁਕ ਕੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ
ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ ?

ਸਤਵੰਤ — ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ
ਡਾਕਟਰ ਬਣਵਾ ਦਿਓ !

ਸਰੂਪ — (ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ) ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ — ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ
ਬਣਾਵਾਂ ਕਿ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ?

ਸਤਵੰਤ — ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਮੰਗਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਫਿਰਦੇ ਨੇ । ਹਾਲੇ
ਸੁਖ ਨਾਲ ਉਹ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਏ । ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ
ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਭਲਕ ਦੀ ਸੋਚੋ — ਦਸ ਸਾਲ ਕਿਸ
ਨੂੰ ਆਏ ।

ਡਾਕਟਰ — ਹੁਣ ਗੱਲੀਂ ਲੱਗ ਪਈ ਏਂ — ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ।
ਕਿਉਂ ਭਈ, ਲੱਸੀ ਪੀਏਂਗਾ ਕਿ ਚਾਹ ?

ਸਰੂਪ — ਮੈਂ ਕਚਹਿਰੀ ਪੇਸ਼ੀ ਉਤੇ ਜਾਣਾ ਏ — ਛੇਤੀ — ਬੱਸ ਦਸ
ਕੁ ਮਿੰਟ ਲਈ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸਾਂ । ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਤੂੰ
ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੇਂ ਪਈ ਮੈਂ ਜਲੰਧਰੋਂ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ ਤੇ
ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਗਿਆ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ) ਚੰਗਾ — ਜਾਹ ... ਛੇਤੀ ਚਾਹ ਤਿਆਰ
ਕਰ ਦੇ ।

ਸਰੂਪ — ਕੀ ਲੋੜ ਏ ਚਾਹ ਦੀ — ਐਵੇਂ ਖੋਚਲ ਨਾ ਕਰ।

ਡਾਕਟਰ — ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਹੜਾ ਚਿਰ ਲਗਣਾ ਏ। ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਚਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ।

[ਸਤਵੰਤ ਸਿਰ ਉਤੋਂ ਰੁਮਾਲ ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰੂਪ — ਹੁਣ ਭਾਬੀ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲੇਗੀ ? ਰਹਿਣ ਦੇ ਤੂੰ ਤਕੱਲਫ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਏਂ। ਹਾਂ ਸੱਚ ... ਇਕ ਕੰਮ ਸੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ। ਇਥੇ ਦਿੱਲੀ ਸਾਡੇ ਚਾਚੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੰਦ ਕਢਵਾ ਛੱਡੇ ਨੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ; ਸਭੇ ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ — ਮੇਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ਜਮਾਤੀ ਜਦੋਂ ਪਹਾੜਗੰਜ ਵਿਚ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੀ ਬੈਠਾ ਏ ਤਾਂ ਕੀ ਲੋੜ ਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੂਜੀਏ। ਤੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ ਨਾ ?

ਡਾਕਟਰ — ਜ਼ਰੂਰ, ਜ਼ਰੂਰ ! ਅਖੇ ਸਿਪਾਹੀਆ ਲੜੇਂਗਾ, ਹੋਰ ਕੰਮ ਕੀ ਏ।

ਸਰੂਪ — ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਪੈਸੇ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ?

ਡਾਕਟਰ — ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਏ। ਜਿੰਨੇ ਆਖੇਂਗਾ।

ਸਰੂਪ — ਫੇਰ ਵੀ ?

ਡਾਕਟਰ — ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਘੱਲ ਦੇਵੀਂ, ਮੈਂ ਦੰਦ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ?

ਸਰੂਪ — ਯਾਰਾ ਛੇਕੜ ਜੋ ਤੇਰਾ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਲੈਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਡਾਕਟਰ — ਹਛਾ — ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਭੇਜ ਦੇਵੀਂ। ਮੈਂ ਐਨ

ਫਿੱਟ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਮਸ਼ੂਕਿਆਂ ਲਈ ਲਾਲ ਰਬੜ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ ਸਗੋਂ ਅਮੀਕਨ ਪਾਉਡਰ ਵਰਤਦਾ ਹਾਂ। ਮਸ਼ੂਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸਲੀ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

[ਸਤਵੰਤ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਟੋਵ ਉੱਤੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਉਬਲਦਾ ਡੱਬਾ ਲਾਹ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਧਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰੂਪ — ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਤੁਹਾਡਾ ਸੈੱਟ ਮੁਫਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜ ਸੱਤ ਰੁਪਏ ਲਗਣਗੇ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਆਖਰ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਦੂਜੇ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਕੁਝ ਲਿਹਾਜ਼ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਈ ਏ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੰਦਾਂ ਦਾ। ਕਲ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਮੰਗ ਸਕਾਂਗਾ? ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿਤੀ ਏ। ਉਹ ਪਰਸੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਆਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਦੰਦ ਰਤਾ ਸੁਹਣੇ ਬਣਾਉਣਾ।

ਡਾਕਟਰ — ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।

ਸਰੂਪ — ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਦੀ ਜਲੰਧਰ ਆਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੀਂ। ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ ਉਤੇ ਥਾਣੇ ਪਾਸ ਈ ਭਠੂਰਿਆਂ ਦੀ ਹੱਟੀ ਏ — ਉਸ ਦੀ ਖੱਬੀ ਨੁਕੜੇ ਮੇਰੀ ਦੁਕਾਨ ਏ। ਬਾਹਰ ਬੋਰਡ ਲਗਿਆ ਏ — 'ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ'। ਆਵੇਂਗਾ ਨਾ?

ਡਾਕਟਰ — ਹਾਂ, ਜ਼ਰੂਰ!

ਸਰੂਪ — ਚੰਗਾ, ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ — ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਜਾ।

ਸਰੂਪ — ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਰ ਹੁੰਦੀ ਏ । ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ । ਯਾਰ ਤੈਨੂੰ
ਮਿਲ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ । ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ।

ਡਾਕਟਰ }
ਤੇ } ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ।
ਸਤਵੰਤ }

[ਸਰੂਪ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਵੰਤ — ਤੁਸੀਂ ਝੱਟ ਚਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ? ਘਰ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਖੰਡ
ਕਿਥੇ ਸੀ ?

ਡਾਕਟਰ — ਕੀ ਕਰਦਾ, ਘਰ ਆਏ ਨੂੰ ਛੇਕੜ ਪੁਛਣਾ ਈ ਹੋਇਆ ।

ਸਤਵੰਤ — ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਨਾ, ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ
ਖੁੱਲ ਲਓ । ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮਨੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ
ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜ ਰੱਜ ਚਾਹ ਪਲਾਉਂਦੇ ।

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਡਾਕਟਰ — ਹਸ਼ਸ਼ ... ਸ਼, ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ !

ਸਤਵੰਤ — ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਨੀ ਆਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਛੇਤੀ ਜਾ ਕੇ ਅਲਾਰਮ ਵਜਾ । ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਲ੍ਹ ਵਾਲਾ
ਮਰੀਜ਼ ਏ ।

[ਸਤਵੰਤ ਅਲਾਰਮ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾਉਂਦੀ
ਹੈ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਚੁਕ ਕੇ ਗੱਲਾਂ
ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੈਲੋ ! ਹਾਂ — ਮੈਂ ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਘਲ ਦਿਤਾ ਏ ।

[ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਆ ਜਾਓ !

[ਇਕ ਗਰੀਬ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ
ਵੜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਥੈਲਾ
ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਪੇਚ-ਕੱਸ ਤੇ ਜਮੂਰੀ।
ਉਹ ਆ ਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਖੜੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ — (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹਾਂ ... ਹਾਂ — ਢਿੱਡ ਤੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਖਾਸ
ਤਅੱਲਕ ਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਨਾ — ਹਾ ਹਾ ਹਾ — ਦੰਦ
ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਹਨ ! ਠੀਕ ਠੀਕ — ਜੀ ?
ਹਾਂ ਢਿੱਡ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੰਦ
ਹਨ — ਬਿਲਕੁਲ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦੰਦ
ਕਢਵਾ ਦਿਉ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵੀ ਡਿਗ
ਪੈਣਗੇ।

ਆਦਮੀ — ਜੀ ਮੈਂ.....।

ਡਾਕਟਰ — ਉਏ ਭਈ ਉਥੇ ਬਹਿ ਜਾ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਹਾਂ। ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਮਸਰੂਫ ਹਾਂ ? (ਟੈਲੀਫੋਨ ਉੱਤੇ)
ਹਾਂ ਜੀ — ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਘੱਲ ਦਿਤੀ ਏ ... ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਏ
ਕਿ ਰਾਤ ਤੀਕ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੰਦ —

ਆਦਮੀ — ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ...

ਡਾਕਟਰ — ਛੇਤੀ ... ਕੀ ਆਖਿਆ ... ਛੇਤੀ ? ਜੇ ਛੇਤੀ ਏ —
(ਟੈਲੀਫੋਨ ਉੱਤੇ) ਹਾਂ ਛੇਤੀ ਏ ... ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ... ਮਾਫ
ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਮਰੀਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ... ਛੇਤੀ
ਹੀ ਆਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਘੱਲ
ਦਿਤਾ ਹਾਂ।

ਆਦਮੀ — (ਉਠ ਕੇ) ਜੀ ਮੈਂ

ਡਾਕਟਰ — (ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਤੇ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਟੈਲੀਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ) ਉਫ

... .. ਫ ! ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਆ ਵੜਦੇ ਨੇ । ਜ਼ਰਾ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ । ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ । ਹਾਂ, ਆਖ ਕੀ ਆਖਦਾ ਏਂ ! ਉਏ ਭਈ ਹੁਣ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਤਕਲੀਫ ਏ ! ਦਾੜ੍ਹ ਪੀੜ ਏ ?

ਆਦਮੀ — ਜੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ...

ਡਾਕਟਰ — (ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹੋਏ) ਮੈਂ ਮੈਂ ਕੀ ਲਾਈ ਏ ? ਤੇਰੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੀੜਾ ਲਗਿਆ ਏ ? ਕਿ ਪਾਇਉਰੀਆ ਏ ? ਕੀ ਏ ਤੈਨੂੰ ? ਬੋਲ !

ਆਦਮੀ — ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ।

ਡਾਕਟਰ — ਫੇਰ ਕੀ ਏ ? — ਢਿੱਡ ਪੀੜ ਏ ? ਤਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਰਦ ਏ ਕਿ ਗੁਰਦੇ ਵਿਚ ? ਕਿ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੈ ਗਿਆ ਏ ? ਕੀ ਰੋਗ ਏ ਤੈਨੂੰ ?

ਆਦਮੀ — (ਘਬਰਾ ਕੇ) ਜੀ ਮੈਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੂੰ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਚਾਹੀਦਾ ਏ । ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਏ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੂੰ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਵਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ — (ਹਵਾ ਵਿਚ ਤੱਕਦੇ ਹੋਏ) ਕੀ ਕੀ ?

[ਉਹ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਥੈਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸੰਦ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਮੂਰ ਤੇ ਪੇਚਕੱਸ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਲਟਾ ਦੇ ਹਥੋਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਤਵੰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੱਕੀ ਬੱਕੀ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪਰਦਾ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly obscured by noise and artifacts.

ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ

ਪਾਤਰ

ਸੁਰਜੀਤ — ਇਕ ਮੁਹਾਣਾ

ਦੀਪੋ — ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ

ਲਾਜੋ — ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ

ਸੁੰਦਰ — ਉਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ

ਕੁਆ

ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ

ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਕ ਝੁੱਗੀ । ਚੱਪੂ, ਰੱਸੇ ਤੇ
ਜਾਲ ਪਏ ਹਨ । ਸਟੇਜ ਦੇ ਪਿਛੇ ਕਰਕੇ
ਨੀਵੀਂ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਭੂਆ ਬੀਮਾਰ ਪਈ ਹੈ ।
ਦੀਪੋ ਤੇ ਲਾਜੋ ਬੈਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ
ਹਨ । ਦੀਪੋ ਅੰਗੀਠੀ ਵਿਚ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਲਾਜੋ — ਦੀਪੋ !

ਦੀਪੋ — ਹਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਭੂਆ ਖੰਘ ਨਾਲ ਮਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ । ਸੈਤ ਉਹਦਾ ਦਮ ਉਖੜ
ਰਿਹਾ ਏ । ਕਦੇ ਕਦੇ ਜਦ ਸਾਹ ਉਖੜ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਮਸਾਂ
ਮੁੜਦਾ ਏ । ਕਾਹੜਾ ਉਬਲ ਗਿਆ ?

ਦੀਪੋ — ਬਥੇਰੀਆਂ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਆਂ, ਪਰ ਅਜ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਤਾਅ

ਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਕਾਹੜਾ ਨਹੀਂ ਉਬਲਿਆ ।
ਲਾਜੋ — ਦੋ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਕਾਹੜਾ ਪਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ । ਕੋਈ
ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਦਮ ਉਖੜਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਏ ।
ਜਾ ਕੇ ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਤੋਂ ਉਹੀ ਦਵਾ ਲੈ ਆ ਜਿਹੜੀ ਉਸ
ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ।

ਦੀਪੋ — ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਭਿਜ ਚੁਕੀ ਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਹੋਇਆ ਏ । ਕੀਕਰ ਜਾਵਾਂ ?

ਲਾਜੋ — ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੇਜੀਏ ? ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ।

ਦੀਪੋ — ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵਾਂ ?

ਲਾਜੋ — ਇਹ ਕਾੜਾ ਪਿਲਾ ਕੇ ਉਹਦੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇ । ਸ਼ੈਤ ਲੇਪ
ਨਾਲ ਕੁਝ ਗਰਮਾਈ ਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਆਂ ।
(ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਕੇ) ਹਾਏ ! ਦਰਿਆ ਕਿੱਡਾ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਏ ।
ਛਲਾਂ ਸਾਡੀ ਝੁੱਗੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੀਕ ਪੁਜਦੀਆਂ ਨੇ । ਤੂੰ ਬੇੜੀ
ਘਸੀਟ ਕੇ ਰੁੱਖ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਸੀ ?

ਦੀਪੋ — ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਏ । ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ।

[ਗੀਤ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰੀ ਲਾ ਦੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਬੇੜੀ ।

ਪੈਰ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਥੱਕ ਗਏ ਨੇ ।

ਨੈਣ ਉਮੀਦ ਦੇ ਪੱਕ ਗਏ ਨੇ ।

ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਕੇਹੜੀ ?

ਮੇਰੀ ਲਾ ਤੇ ਪੱਤਣ ਦੇ ਬੇੜੀ ।

ਲਾਜੋ — ਏਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਗਾ ਰਿਹਾ ਏ ?

ਦੀਪੋ — ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ ?

ਲਾਜੋ — ਚੱਪੂਆਂ ਦੀ ਛੱਪ ਛੱਪ ਸੁਣਦੀ ਏ ?

ਦੀਪੋ — ਹਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਹਾਣੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ
ਖਿੱਚ ਕੇ ਕੰਢੇ ਲੈ ਗਏ, ਇਹ ਕੌਣ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਦੀਪੋ — ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਦਰਿਆ ਬਹੁਤ ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਹਾਂ । ਇਹ ਹਵਾ ਦੀਆਂ ਸੂਕਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ
ਸਭ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਜੋ ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਫਾਨ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਤੁਫਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਈ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ
ਏ, ਜਦ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਦੀਪੋ — ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਨਾ ਕਰਾ, ਲਾਜੋ !

ਲਾਜੋ — ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਭੁੱਲਦਾ ਈ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ
ਆਖਿਆ ਏ ਕਿ ਇਹ ਝੁੱਗੀ ਮਨਹੂਸ ਏ । ਅਸੀਂ ਏਸ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਜਾਈਏ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ।

ਦੀਪੋ — ਇਸ ਝੁੱਗੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ ? ਪੂਰੇ ਛੇ ਸਾਲ ਬਿਤਾਏ
ਨੇ ਮੈਂ ਇਥੇ । ਇਥੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਡੋਲੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ
ਕੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਘੁੰਡ ਚੁਕ ਕੇ ਇਸੇ
ਲਾਲਟੈਨ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਤੱਕਿਆ ਸੀ । ਤੂੰ
ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲਿਆਈ ਸੀ ਇਸੇ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਝੁੱਗੀ
ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਏ । ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਬੀਆਂ
ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਲਾਜੋ — ਏਸ ਮਨਹੂਸ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਦੀਪੋ — ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਿੱਕਾ ਲਾਲ ਏਥੇ ਹੀ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਮਰ
ਗਿਆ । ਸੂਰਜ ਛੁਪ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਦੀਵੇ ਬਲ ਉਠੇ ਸਨ ।
ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਚੁਕ ਕੇ ਦਸ ਕਰਮਾਂ ਉਤੇ ਈ

ਦੱਬਣ ਗਈ ਸਾਂ । ਮੈਂ ਏਥੋਂ ਕਿਵੇਂ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ ?

ਲਾਜੋ — ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜੀ ਡਰਦਾ ਏ । ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਮੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦੀ ਆਂ । ਮੇਰੀ ਆਂਦਰ ਉਥੇ ਦੱਬੀ ਪਈ ਏ । ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਮੜੀ ਏ, ਜਿਥੇ ਅਨਗਿਣਤ ਆਸਾਂ ਤੇ ਯਾਦਾਂ ਦੱਬੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਲਾਜੋ — ਛੱਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ । ਜਾ ਲਾਲਟੈਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਤੇ ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਤੋਂ ਪੁੜੀ ਲੈ ਆ । ਮੈਂ ਭੂਆ ਕੋਲ ਬੈਠਦੀ ਆਂ ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਲਟੈਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਟਿਕਵਾਂ ਨਹੀਂ । ਹਵਾ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੂਕਦੀ ਐ । ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਕੰਬਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਝੁੰਗੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਏ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਦਬੀ ਰਹੀ ਆਂ । ਇਹ ਜਾਲ, ਇਹ ਰੱਸੇ, ਇਹ ਟੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਚੱਪੂ । ਏਸੇ ਚੱਪੂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਲਾਜੋ — ਉਹ ਤੇਰੇ ਚਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅਕ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ।

ਦੀਪੋ — ਮੇਰੇ ਚਾਲੇ ?

ਲਾਜੋ — ਹੋਰ ? ਨੀ ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਗਰਕ ਗਈ, ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਵੀਰ ਤੈਨੂੰ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਏ । ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਹਾਣੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਵੀਰ ਇਕ ਪਾਸੇ । ਸਭਣਾਂ ਦੇ ਆਖਣ ਸੁਣਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ।

ਦੀਪੋ — ਮੈਂ ਵੀ ਸਭਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੱਜ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਆਈ ।

ਲਾਜੋ — ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜਾਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਹਰ ਗੱਲ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਣ ਲੱਗੀ। ਡੈਣ ਵੀ ਇਕ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਐ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਜੋ ! ਲਾਜੋ !! ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ! ਚੁੱਪ ਕਰ !

ਲਾਜੋ — ਤੇਰੇ ਏਸ ਕਾਰੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਖੇੜ ਦਿੱਤਾ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਜੋ ! ਲਾਜੋ !! ਮੈਨੂੰ ਬੇੜੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ! ਮੈਨੂੰ ਪੱਤਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ! ਸੁੰਦਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਲਾਜੋ — ਨੀ ਝੱਲੀਏ, ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਿਆਰ ਵੀ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਜਾਂ ਫੁੱਲ ਏ ਜੁ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਭਾਂਤ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਝੱਲੀਏ, ਪਿਆਰ ਪਿਆਰ ਏ ਜਿਵੇਂ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਏ। ਤੈਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ।

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ !

ਲਾਜੋ — ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ।

ਦੀਪੋ — ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੱਤ ਨਾ ਲਾਹ, ਲਾਜੋ। ਤੂੰ ਆਪੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਾਰੀ ਏਂ ਤੇਰਾ ਮਾਰੀ ਤਾਪ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮਾਰੇ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਹੁੰ, ਤੂੰ ਇੰਜ ਨਾ ਆਖ।

ਲਾਜੋ — ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਸੁੰਦਰ ਕਦੀ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਏ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੰਬ ਉਠਦੀ ਏਂ। ਦੂਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਆਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਕੰਨ ਡਰੀ ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਵਾਂਗ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਜੋ, ਲਾਜੋ !

ਲਾਜੋ — ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਏ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ ।

ਦੀਪੋ — (ਸ਼ਿਸਕੀ ਭਰ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਇਹ ਹੰਝੂ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖ ਚੁਕੀ ਆਂ । ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਹੰਝੂ ਕਿਸ ਲਈ ਕੇਰ ਰਹੀ ਏਂ ।

ਦੀਪੋ — ਲਾਜੋ !

ਲਾਜੋ — ਜੋ ਮੈਂ ਆਖ ਰਹੀ ਆਂ, ਸੱਚ ਐ ।

ਦੀਪੋ — ਪਰ ਲਾਜੋ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਲਈ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਖਿਆਲ ਲਿਆਉਣਾ ਵੀ ਪਾਪ ਏ ਕੀ ? ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਘੁੱਮਣ-ਘੇਰੀ, ਇਕ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੀ ਛੱਲ ...

ਲਾਜੋ — ਹਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਹਾਏ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਖਿਆ ਏ—ਨੂੜ ਕੇ, ਤੁਫਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ, ਛੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ । ਪੱਤਣ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਕ ਥਾਂ ਉਸ ਬੇੜੀ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਛੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਠੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ । ਇਸ ਉਤੇ ਵੀ ਸੁਰਜੀਤ ਏਡਾ ਹਿਰਖੀ ਕਿਉਂ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸੇ ਦੀ ਹਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਦਾ ਮਨ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ । ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੈਂ । ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿਆਰ ਉਛਾਲਾ ਏ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਰਦ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਪਾਗਲ ਬਣਾਨ ਲਈ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ । ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੈਂ ।

ਦੀਪੋ — ਪਰ ਏਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ? ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਏ । ਰੱਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਏ ? ਭਲਾ ਦੱਸ ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਸਿਪੀਆਂ

ਵਰਗੇ ਨੇ, ਜੇ ਮੇਰਾ ਨੱਕ ਛੁੱਟਾ ਏ, ਜੇ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਏ ? ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਂ ? ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏ, ਵੇਗ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ । ਹਾਏ ! ਜੇ ਮੇਰਾ ਨੱਕ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਦਾਗ਼ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਚਟਾਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕਰਦਾ — ਤੇ ਨਾ ਈ ਸੁੰਦਰ !

ਲਾਜੋ — ਐਵੇਂ ਕੁਝੋਲ ਨਾ ਪਈ ਬੋਲ ।

ਦੀਪੋ — ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਏ । ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਏ । ਉਹ ਘਟ ਬੋਲਦਾ ਏ, ਬਸ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ — ਅਭੋਲ । ਹਾਏ ਰੱਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਂ ! ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ ।

ਲਾਜੋ — ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ?

ਦੀਪੋ — ਕਦੀ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਏ । ਮੈਂ ਘਾਟ ਤੋਂ ਬੇੜੀ ਠੇਲ੍ਹੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਲੰਘ ਆਉਂਦੀ ਆਂ । ਬਸ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਝੁਣਝੁਣੀਆਂ ਜਹੀਆਂ ਦੌੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੀਭ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜਾ ਲਗਦੀ ਏ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਵਾਂਗੀ । ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਉਸ ਤੋਂ ?

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ । ਆਪਣੇ ਵੇਗ ਤੋਂ । ਆਪਣੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ।

ਲਾਜੋ — ਕਿਉਂ ?

ਦੀਪੋ — ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਐ ਉਹ ਰਾਤ ? ਸੁਰਜੀਤ ਨਟਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ — ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮਸ਼ਾਲਚੀ

ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਲਈ ਖੜੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਘਰ ਹੀ ਰਹੀ ਸਾਂ । ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਆਇਆ : ਉਸ ਦਿਨ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬੇੜੀ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਚੱਪੂ ਤੇ ਜਾਲ ਇਥੇ ਰੱਖੇ । ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਡੌਲੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ—ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਡੌਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ।

ਲਾਜੋ — ਝੱਲੀ !

ਦੀਪੋ — ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ । ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਕਰੜੇ ਸਨ । ਵੱਟਿਆਂ ਵਰਗੇ । ਜੀ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੱਬ ਸੁੱਟਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਝੱਲੀਏ, ਇਹੋ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਮੈਂ ਉਂਜੇ ਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗਲੁ ਹੇਠ— ਏਥੇ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲਟੂਰੀ ਖਿਲਰੀ ਪਈ ਸੀ — ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ । ਉਸ ਰਾਤ ਹਵਾ ਦੇ ਝੱਖੜ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ, ਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਾਲ ਵਾਲ ਕੰਬ ਗਈ ... ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛੋਹ ... ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹਿਕ ਉਤੇ ਸਿਰ ਰਖ ਦਿਤਾ— ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਿਛੋਂ ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਆ ਖਲੋਤਾ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭੱਖ ਉਠੀਆਂ । ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੱਪੂ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਚੱਪੂ ਉਤਾਂਹ ਚੁਕਿਆ — ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਆਕੜ ਗਿਆ — ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਚੀਕਿਆ — ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚੱਪੂ ਨੂੰ ਕੰਧ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ । ਚੱਪੂ ਦੋ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ—

ਲਾਜੋ — ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਦੀਪੋ — ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਦੌੜੀ। ਉਸ ਦਾ ਝੱਗਾ ਫੜਿਆ ; ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਅੱਗੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ।

ਲਾਜੋ — ਜਿਥੇ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਸ਼ਕ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਦੀਪੋ — ਉਸ ਨੇ ਬੇੜੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਤੂਫਾਨ ਵਿਚ ਠੇਲ੍ਹਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ। ਪਾਣੀ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਝੱਗਾਂ ਸੁੱਟਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਫੇਰ ਦਰਿਆ ਲੱਥਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੁੱਤੀ, ਤਹਿਮਦ ਤੇ ਪੱਗ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਤਰਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਪਏ ਮਿਲੇ, ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁਕੀਆਂ ਤੇ ਸੁਕਾ ਕੇ ਟਰੰਕੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਤੀਆਂ। ਏਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਝੁਗੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਝੁਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਦੁਆਵਾਂ ਮੰਗਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜੇ ਕਦੀ ਸੁਰਜੀਤ ਮੁੜ ਆਵੇ ਤੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਣੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੇੜੀ ਖਰੀ ਰਹੀ ਆਂ।

ਲਾਜੋ — ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਬਸ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਈ ਏ, ਉਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

[ਭੂਆ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਖੰਘਦੀ ਹੈ।

ਲਾਜੋ — ਜਾ ! ਜਾ ਕੇ ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਤੋਂ ਦਵਾ ਲੈ ਆ। ਕਿਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਈ ਨਾ ਦਮ ਤੋੜ ਦੇਵੇ। ਭੂਆ ਨੂੰ ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਦੀ ਦਵਾਈ ਰਾਸ ਆਉਂਦੀ ਏ।

ਦੀਪੋ — ਦਰਿਆ ਬਹੁਤ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਏ। ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਦਾ ਘਰ ਇਹ ਨਿਵਾਣ ਲੰਘ ਕੇ ਐ, ਤੇ ਨਿਵਾਣ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਏ।

[ਗੀਤ ਫਿਰ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰੀ ਲਾ ਦੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਬੇੜੀ ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਏ । ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਘਸੀਟ ਕੇ ਰੁੱਖ ਨਾਲ
ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਏਸ ਨੂੰ ਆਖ, ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਨੂੰ ਸਦ ਲਿਆਵੇ ।

ਦੀਪੋ — ਤੂੰ ਆਖ ਦੇ ।

ਲਾਜੋ — (ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ) ਸੁੰਦਰਾ ! ਵੇ ਸੁੰਦਰਾ !

ਦੀਪੋ — ਮੇਰਾ ਜੀ ਘਿਰਦਾ ਏ । ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਇਕ ਝਰਨਾਟ ਜਹੀ ਦੌੜ
ਗਈ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਭੂਆ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ । ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਆਂ ਕਿ
ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਏ । ਉਸ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਮੋੜਨੀ । ਹੁਣੇ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕੀ ਸੀ । ਪੱਤਣ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ
ਆਉਂਦਾ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਈ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਸ਼ੈਤ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਭੂਰ ਏ । ਖੌਰੇ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ
ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਏ । ਲਾਲਟੈਨ ਫੜਾ, ਮੈਂ ਖਿੜਕਾ ਲਾਹਵਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਬਹੁਤ ਭੱਕ ਭੱਕ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਚਿਮਨੀ ਦੀ
ਉਪਰਲੀ ਕਿੰਗਰੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਈ ਏ । ਲਿਆ ਰਤਾ
ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਆਂ ।

ਲਾਜੋ — ਨਹੀਂ ਬਾਹਰ ਰਾਤ ਕਾਲੀ ਏ । ਇਸ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਮੁਕਦਾ
ਨਹੀਂ ।

ਦੀਪੋ — ਹਲਾ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ ਭੂਆ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ।

[ਲਾਜੋ ਖਿੜਕਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ । ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੁੰਦਰ — ਹਫ...ਫ...ਫ ! ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਝੱਖੜ ਏ ਤੇ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ !
ਪਾਣੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਹਾਏ ਰੱਬਾ !

ਸੁੰਦਰ — ਹਾਂ ! ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਕੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ
ਨੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਉਹ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਵੜਨਗੇ, ਉਹ ਰਤਾ
ਉਰੇਰੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਹੈ ।

ਲਾਜੋ — ਬੂਟੇਵਾਲ ?

ਸੁੰਦਰ — ਹਾਂ, ਬੂਟੇਵਾਲ ।

ਲਾਜੋ — ਉਥੇ ਦੀਪੋ ਦੇ ਪੇਕੇ ਹਨ ।

ਸੁੰਦਰ — ਮਗਰ-ਮੱਛ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਨੇ ਤੇ
ਟਿੱਬਿਆਂ ਉਤੇ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ । ਬੜਾ ਹੜ੍ਹ ਏ !

ਲਾਜੋ — ਤੇਰੀ ਬੇੜੀ ?

ਸੁੰਦਰ — ਮੈਂ ਬਚਾ ਲਿਆਂਦੀ ਏ; ਦੇਵੀ ਵਾਲੇ ਜੰਡ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ
ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਭੂਆ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰ ਏ । ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਘ ਛਿੜ ਜਾਂਦੀ ਏ
ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਰੁਕਦੀ ਏ । ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਾਂਸੀ ਤੋਂ ਦਵਾ ਤੇ
ਲਿਆ ਦੇ ।

ਸੁੰਦਰ — ਅੱਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ — ਪਰ ਕਾਂਸੀ ਵੀ ਸ਼ੈਤ ਨੱਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਲਾਜੋ — ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬੇ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਉਸ ਕਿੱਥੇ
ਨੱਸਣਾ ਏ ? ਉਹ ਤੂਫਾਨ ਤੋਂ ਨੱਸ ਕੇ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ
ਜਾਂਦਾ । ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ
ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਉਜੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਗਿਆ । ਮਸਤ-ਮੌਲਾ ਏ । ਬਸ ਭੰਗ ਘੋਟਣ ਦਾ ਸ਼ੁਕੀਨ ਏ ।
ਹੁਣ ਵੀ ਭੰਗ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਣਾ ਏ ।

ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਲਿਆ ਦੇ । ਉਸ ਦੀ ਪੁੜੀ ਵਿਚ
ਬੜਾ ਸਤ ਏ । ਬਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਫੜਦਾ ਏ । ਭੂਆ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਉਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਵਾ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਂਦੀ ।

ਸੁੰਦਰ — ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਬੇੜੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆਵਾਂ । ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਘਰਾਲਾਂ ਵਗ
ਰਹੀਆਂ ਨੇ । ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਆਂ, ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗਾ । ਬੇੜੀ
ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਏਸੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆਵਾਂਗਾ ।

ਲਾਜੋ — ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਦਵਾ ਲੈ ਆਵੀਂ । ਉਸ ਨੂੰ
ਦਵਾ ਦਾ ਪਤਾ ਏ । ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ
ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਏ । ਉਸ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾ ਰਖੀਆਂ ਸਨ
ਪਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਏ । ਸਾਡੇ
ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕਿਆ । ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਕਦੀ ਭੂਆ
ਨੇ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਰਾਮ
ਆ ਗਿਆ ।

ਸੁੰਦਰ — ਅੱਛਾ, ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

[ਸੁੰਦਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਲਾਜੋ ਖਿੜਕੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੰਜੀ
ਉੱਤੇ ਪਈ ਭੂਆ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਖੰਘਦੀ ਹੈ ।

ਲਾਜੋ — (ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ) ਦੀਪੋ! ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਵੱਟਾ ਕੱਢ ਲਿਆ,
ਭੂਆ ਨੂੰ ਸੇਕ ਦੇਣਾ ਏ । ਸੁਣ, ਭੂਆ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਦੱਸੀਂ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ
ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਵਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ । ਸੁੰਦਰ
ਤੋਂ ਉਹ ਬੜੀ ਚਿੜਦੀ ਏ ।

[ਮੰਜੀ ਉੱਤੇ ਪਈ ਭੂਆ ਖੰਘਦੀ ਹੈ ।

ਭੂਆ — ਕੌਣ ਗਿਆ ਏ ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਕੋਲ ਦਾਰੂ ਲੈਣ ?

ਲਾਜੋ — ਗੁਆਂਢ 'ਚੋਂ ਮੈਂ ਨੱਥੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਏ ।

ਭੂਆ — ਨੱਥਾ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਪੁੜੀਆਂ ਸੁਟ ਆਵੇਗਾ । ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਪਈ ਬੇੜੀ ਠਿਲ੍ਹ ਕੇ ਜੰਡ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਚੱਪੂ ਹੀ ਤੋੜ ਲਿਆਇਆ ।

ਲਾਜੋ — ਤੂੰ ਘਾਬਰ ਨਾ, ਉਹ ਪੁੜੀਆਂ ਲੈ ਆਵੇਗਾ ।

ਭੂਆ — ਜੀਉਣੇ ਨੂੰ ਆਖ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ।

ਲਾਜੋ — ਜੀਉਣਾ ਤਾਂ ਸਣੇ ਗੱਡੇ ਤੇ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਕਲ੍ਹ ਤ੍ਰਕਾਲੀਂ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ, ਉਸ ਦੀ ਤੀਵੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ-ਟੀਹਰ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਲੰਘਾ ਬੋਲਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਏ — ਉਹ ਤਵੇਲੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਅੜਾਂਦਾ ਏ, ਵਿਚਾਰਾ !

ਭੂਆ — ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕਿਹੜੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣੇ ਨੇ ; ਹਰ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਏ । ਪਾਣੀ ਅਗੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਪੇਸ਼ ਜਾਂਦੀ ਏ । ਓ ਓ ! ਬੋੜੀਂ ਵੇ ਰੱਬਾ !

ਲਾਜੋ — (ਦੀਪੋ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਭੁੱਬਲ ਵਿਚ ਆਲ੍ਹ ਦੱਬ ਦਿਤੇ ?

ਦੀਪੋ — ਹਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਕਿੰਨੇ ?

ਦੀਪੋ — ਤਿੰਨ । ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ।

ਲਾਜੋ — ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਲਗਿਆ ਪਿਆ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਸ਼ੈਂਤ ਭੂਆ ਸੌਂ ਗਈ ।

ਲਾਜੋ — ਸੁਕਰੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੈਨ ਪਈ ।

ਦੀਪੋ — ਸਾਹ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਘੰਡ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਵਿਚਾਰੀ ! ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ । ਮੈਂ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਮਰ ਗਈ । ਭੂਆ ਨੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ

ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਪੋਸਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ ਰਾਤ ਨੂੰ ਟਟਹਿਣੇ
ਘਾਹ ਉਤੇ ਟਿਮਕਦੇ ਤੇ ਭੂਆ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਣੀ ਦੀ
ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ । ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਤੇ ਦਿਉਆਂ
ਦੀਆਂ । ਕਈ ਵਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਮਛੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ।
ਸੁਰਜੀਤ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਜਾਂਦਾ
ਤਾਂ ਟੋਕਰੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ । ਭੂਆ ਮੱਛੀਆਂ
ਭੁੰਨਦੀ । ਤੂੰ ਮੱਛੀ ਭੁੰਨ ਲਈ ?

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ, ਘੜੇ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਈ ਐ ।

ਲਾਜੋ — ਮੈਂ ਭੂਆ ਤੋਂ ਮੱਛੀ ਭੁੰਨਣੀ ਸਿਖੀ ਸੀ । ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ
ਸੁਰਜੀਤ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਤਰਨ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਭੂਆ ਬੇੜੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾਂਦੀ
ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦੀ । ਵਿਚਾਰੀ ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ
ਤੋਂ ਹਿਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਦੀਪੋ — ਖਾਂਦੀ ਜੁ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਕਲ੍ਹ ਮੈਂ ਦਲੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ
ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਛੱਨੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

[ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ।

ਲਾਜੋ — ਸ਼ੈਤ ਸੁੰਦਰ ਆ ਗਿਆ ।

[ਲਾਜੋ ਖਿੜਕਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ । ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਕੜ
ਵਿਚ ਗੜਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦਵਾ ਲੈ ਆਂਦੀ ?

ਸੁੰਦਰ — ਹਾਂ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਨੇ । ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਪਿਛੋਂ
ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ।

ਲਾਜੋ — ਕਿਵੇਂ ?

ਸੁੰਦਰ — ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਾਂਦੇ ਨਾਲ ।

ਲਾਜੋ — ਲਿਆ, ਰੱਬ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ ।

[ਸੁੰਦਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲਾਜੋ ਪੁੜੀਆਂ
ਲੈ ਕੇ ਭੂਆ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਲਾਜੋ — ਦੀਪੋ, ਕਾੜਾ ਉਬਲ ਗਿਆ ?

ਦੀਪੋ — ਹਾਂ, ਬੜੇ ਚਿਰ ਦਾ ਰਿੱਝ ਰਿਹਾ ਏ ।

ਭੂਆ — (ਹੂੰਗਰ ਮਾਰ ਕੇ) ਬੌੜੀਂ ਵੇ ਰੱਬਾ !

ਦੀਪੋ — ਕਿਉਂ ਭੂਆ, ਚੀਸ ਪੈਂਦੀ ਏ ?

ਭੂਆ — (ਖੰਘਦੀ ਹੋਈ) ਮੈਂ ਨਮਾਣੀ ਏਥੇ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਪਈ ਆਂ,
ਖੰਘ ਤੇ ਪੀੜ ਦੀ ਮਾਰੀ । ਰਾਤ ਦਿਨ ਮੁਕਦੇ ਈ ਨਹੀਂ ।
ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਦੀਪੋ — ਭੂਆ ਪਾਸਾ ਪਰਤੀਂ, ਤੇਰੀ ਵੱਖੀ ਉੱਤੇ ਸੇਕ ਦੇਵਾਂ ।

ਲਾਜੋ — ਵੱਟਾ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੀਪੋ ?

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਦੇ ਕੇ ਲਿਆਈ ਆਂ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਫਲਾਲੈਨ ਵਿਚ ਵਲ੍ਹੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਕਿਉਂ ਭੂਆ, ਦਰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਿਆ ਕੁਝ ?

ਭੂਆ — ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਤਾਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ ।

ਲਾਜੋ — ਲੈ, ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਨੇ ਪੁੜੀਆਂ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇ ।

ਭੂਆ — ਸ਼ੈਤ ਇਸ ਦਵਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਫਰਕ ਪਵੇ ।

ਲਾਜੋ — ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਪਿਛੋਂ
ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ ।

ਦੀਪੋ — ਕਿਵੇਂ ?

ਲਾਜੋ — ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ।

ਦੀਪੋ — ਭੂਆ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਇਹ ਗਰਮ ਵੱਟਾ ਵੀ ਲਗਿਆ
ਰਹਿਣ ਦੇ, ਨਿੱਘ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ । ਬਸ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੁਣ

ਦੇ ਦਈਏ ਤੇ ਬਾਕੀ ਫੇਰ ।

ਲਾਜੋ — ਮੈਂ ਦਵਾ ਦੇਨੀ ਆਂ ਭੂਆ ਨੂੰ ।

ਦੀਪੋ — ਤੂੰ ਸ਼ੈਤ ਖਿੜਕਾ ਨਹੀਂ ਭੀੜਿਆ । ਦਰਿਆ 'ਚੋਂ ਉਡਦੀ ਭੂਰ
ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਏ ।

ਲਾਜੋ — ਜਾ ਖਿੜਕਾ ਭੀੜ ਦੇ ।

[ਲਾਜੋ ਪਿਛਲੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਦਵਾਈ
ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੀਪੋ ਖਿੜਕਾ ਭੀੜਨ ਲਈ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ । ਉਹ ਬਾਹਰ ਤੱਕਦੀ ਹੈ ।

ਦੀਪੋ — (ਪੋਲੀ ਫੈਲਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ) ਸੁੰਦਰ ! ਤੂੰ ਏਥੇ ਈ ਖੜਾ
ਏਂ ਹਾਲੇ ?

ਸੁੰਦਰ — ਹਾਂ, ਬਸ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਸਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਤੇਰੀ ਬੇੜੀ ਕਿੱਥੇ ਐ ?

ਸੁੰਦਰ — ਬਾਹਰ । ਉਂਜੇ ਈ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਝਾਤ ਦੇਖਣ ਲਈ ਖੜੋ
ਗਿਆ ਸਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਅੱਛਾ ਜਾ ।

ਸੁੰਦਰ — ਜਾਨਾ ਵਾਂ ।

ਦੀਪੋ — (ਇਕ ਦਮ) ਆਹ ! ਇਹ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚਟਾਕ
ਕਾਹਦਾ ਏ ?

ਸੁੰਦਰ — ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੜਾ ਨੇਰਾ ਸੀ । ਇਕ ਥਾਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਡਿਗ
ਪਿਆ ਸਾਂ । ਇਕ ਖੁੰਢ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ
ਨਾਲ ਵਜਿਆ ।

ਦੀਪੋ — ਹਲਾ ਹੁਣ ਜਾ ਛੇਤੀ ।

ਸੁੰਦਰ — ਉਸ ਰਾਤ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਕਦੀ ਤੇਰੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਬਸ ਲੰਘਦੀ ਵੜਦੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਤੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਐਡੇ ਤੂਫਾਨ ਵਿਚ ਕਿਧਰ ਗਿਆ ਸੈਂ ?

ਸੁੰਦਰ — ਢੇਰੁ ਸੱਕੇ ਦਾ ਘੋੜਾ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਗਿਆ । ਬਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ । ਪਤਾ ਈ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ । ਮੈਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਟੋਲਣ ਗਿਆਂ ਸਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਫੇਰ ਲਭਿਆ ?

ਸੁੰਦਰ — ਨਹੀਂ !

ਦੀਪੋ — ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਗਿਆ ਸੈਂ ਘੋੜਾ ਟੋਲਣ ? ਜੇ ਕੋਈ ਅਨਹੋਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ! ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਚਲੇ ਗਏ ਨੇ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ? ਤੇਰੇ ਕਿਹੜਾ ਪਿਛੇ ਢੋਰ ਡੰਗਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ?

ਸੁੰਦਰ — ਮੈਨੂੰ ਤੂਫਾਨ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਉਂਜ ਤਾਂ ਸ਼ੈਤ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਾਂ । ਕੀ ਪਤਾ ਤੂਫਾਨ ਆਵੇ ਤੇ ਇਸ ਝੁੰਗੀ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹਾਕ ਮਾਰ ਲਵੇ ।

ਦੀਪੋ — (ਥੜਕ ਕੇ) ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ — ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਜਾ !

ਸੁੰਦਰ — ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ — ਹਾਂ — ਉਹ ਰਾਤ — ਉਹ ਤੂਫਾਨ । ਤੇਰੀ ਉਹ ਛੋਹ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਮਨ ਉਤੇ ਝੁਣਝੁਣੀਆਂ ਵਾਹ ਗਈ ਸੀ । ਸਦਾ ਲਈ ਤੇਰੀ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਤੇ ਉੱਕਰ ਗਈ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਮੈਂ ਸੁਰਜੀਤ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਆਂ । ਉਸ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਡਰ ਬਹੁਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਤੂੰ ਵਹਿਮਣ ਏਂ !

ਦੀਪੋ — ਕਈ ਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਹਾਕ ਮੇਰੀ ਸੰਘੀ ਵਿਚ ਈ ਨੱਪੀ ਗਈ । ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਿਆ ਕਿ

ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰਲੇ
ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਬੋਲ ਪਵੇਗਾ ।

ਸੁੰਦਰ — ਤੂੰ ਝੱਲੀ ਏਂ ! ਕਿੰਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਉਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ?

ਦੀਪੋ — ਚਾਰ ।

ਸੁੰਦਰ — ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ । ਜਿਵੇਂ ਉਹ
ਘੜੀ ਹੁਣੇ ਬੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਰਾਤ ਤੇ ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਵਿੱਥ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਦੀਪੋ — ਤੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰ ।

ਸੁੰਦਰ — ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਝੁੱਗੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣ
ਲਈ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਿਆਲ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੂਰ
ਗਿੱਲੇ ਰੇਤੇ ਉਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਖੜੋਤਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਮੇਰੇ
ਤਾਲੂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਉਗ ਆਉਂਦੇ । ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ ਇਸ ਰੇਤੇ ਵਿਚ
ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ।

ਦੀਪੋ — ਸੁੰਦਰਾ ! ਤੈਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਨੁੰਰੇ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ — ਤੇ
ਨਾ ਹੀ ਏਸ ਵਧਦੇ ਹੜ੍ਹ ਤੋਂ ?

ਸੁੰਦਰ — ਪਾਣੀ ਨੇ ਸਭਨਾ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਏ ।

ਦੀਪੋ — (ਕੰਬ ਕੇ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਕੀ ਲੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ? ਕੁਝ
ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ।

ਸੁੰਦਰ — ਮੈਨੂੰ ਨੁੰਰੇ ਵਿਚ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨੇ,
ਭਿੱਜੀਆਂ ਭਿੱਜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ —

ਦੀਪੋ — ਮੈਨੂੰ ਛੋਹ ਨਾ । ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਉਹ ਰਾਤ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ।

ਸੁੰਦਰ — ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਹੁਣ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ । ਤੂੰ ਇਕ ਖਿਆਲ
ਦੀ ਹਾਮੀ ਓਟੀ ਹੋਈ ਏ । ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸੇ ਸੰਸੇ
ਵਿਚ ਦੱਬੀ ਉਸ ਡਰ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਗਾਲ

ਰਹੀ ਏਂ । ਉਸ ਨੂੰ ਗਏ ਹੋਏ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ, ਤਹਿਮਤ ਤੇ ਜੁੱਤੀ ਲਭੇ ਸਨ — ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਜੇ ਤੇ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ । ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਮਗਰਮੱਛ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਏ । ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਕੰਬ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਦੀਪੋ — ਡਰ ਨਾਲ ।

ਸੁੰਦਰ — ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਡਰ ਏ ?

ਦੀਪੋ — ਹਾਹ ! ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ?

ਸੁੰਦਰ — (ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ) ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਤਣ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਬੇੜੀ ਦੀ ਜ਼ੰਜੀਰ ਖੜਕੀ ਸੀ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛੱਪ ਛੱਪ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਲੰਘਦਾ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਫਸੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਮਨ ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਅਜੀਬ ਖਿਆਲ ਉਠਦੇ ਨੇ ।

ਸੁੰਦਰ — ਸਭ ਵਹਿਮ !

ਦੀਪੋ — ਕੌਣ ਸੀ ?

ਸੁੰਦਰ — ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਬਸ ਤੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਜੋ ਉਛਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਦੀਪੋ — ਤੇਰੀ ਵੀਣੀ ਕੇਡਾ ਠਰੰਮਾ ਦਿੰਦੀ ਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਤੇਰੇ ਕਾਲਜੇ ਦੀ ਧੱਕ ਧੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਸੁਣਦੀ ਏ ।

ਦੀਪੋ — ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਏ, ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਕੋ ਵਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਧੜਕੇਗਾ ਤੇ ਖੜੋ ਜਾਏਗਾ । ਤੇਰੀ ਛੋਹ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇ, ਤੇਜ਼ ਨੱਚਦੀਆਂ

ਲੀਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।
(ਵਧਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ) ਸੁੰਦਰਾ !

ਸੁੰਦਰ — ਹਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਸੁੰਦਰਾ ! ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ । ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਚਿਣਗਾਂ
ਨੱਚਦੀਆਂ ਨੇ । ਤੇਰੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ
ਹੋਰ ਵੀ ਧੜਕਣ ਲਗ ਪਿਆ ਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਦੀਪੋ !

ਦੀਪੋ — (ਵੇਗ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ) ਮੇਰੇ ਲਹੂੰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੇੜੀ ਠੇਲ੍ਹ
ਰਿਹਾ ਏ । ਮੇਰੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਪਾ
ਰਿਹਾ ਏ । ਕਾਂਸੀ ਵੈਦ ਦੀ ਪੁੜੀ ਨਾਲ ਭੂਆ ਦੀਆਂ ਦਰਦਾਂ
ਹਟ ਗਈਆਂ ਨੇ — ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪੁੜੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ
ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਬਾਲੇ ਸੁਕ ਜਾਣ ਤੇ ਝੱਖੜ ਠਲ੍ਹ ਜਾਣ । ਕੋਈ
ਅਜਿਹੀ ਪੁੜੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਠਦਾ ਤੂਫਾਨ
ਦਬਿਆ ਜਾਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਮੈਂ ਇਸੇ ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਿਆਲ ਹੁਨਾਲ ਦੇ
ਘੁਟ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਇਸ ਤੂਫਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਧਰਤੀ ਨੂੰ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੱਜ ਦਿਤਾ ਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਉਸ ਰਾਤ ਤੇ ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ । ਵਕਤ
ਇਕ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਾਂਗ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਏ ।
ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰਾਤ ਲੰਮੀ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਰਾਤ ਦੀ ਕੰਨੀ ਉਤੇ ਆ
ਖੜੋਤੀ ਹੋਵੇ.....ਤੇਰੇ ਥਿੜਕਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸੁਫਨੇ
ਪੰਘਰ ਗਏ ਨੇ । ਤੇਰੀ ਗਰਮ ਛੋਹ ਵਿਚ, ਤੇਰੀ ਧੱਕ ਧੱਕ
ਕਰਦੀ ਹਿਕੜੀ ਵਿਚ.....

[ਪਿਛੋਂ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ
ਵਾਂਗ ਹਾਸਾ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਫਿਰ ਬਿਲਕੁਲ
ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਦੀਪੋ ਚੀਕ
ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਕੌਣ ਏ ? ਦੀਪੋ ਤੂੰ ਸਹਿਮ ਕਿਉਂ ਗਈ ? ਕੌਣ ਏ ?

ਦੀਪੋ — ਸੁਰਜੀਤ । ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਜਦ ਬਿਜਲੀ ਲਿਜ਼ਕੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ
ਉਹ ਪੱਤਣ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ ਸਾਡੇ ਵਲ ਵਧਿਆ ਆਉਂਦਾ ਏ ।

ਸੁੰਦਰ — ਐਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗਾ ਹੋਣਾ ਏ ।

[ਹਾਸਾ ਫਿਰ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੁਰਜੀਤ ਹੀ ਏ । ਤੇਰੀ ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਸੁਰਜੀਤ
ਖੜਾ ਏ । ਸੁਰਜੀਤ !

[ਸੁਰਜੀਤ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਚ ਅੰਦਰ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੁਰਜੀਤ — ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਂ ਸੁਰਜੀਤ ! ਕਿਉਂ ? ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ
ਕਿਉਂ ਗਏ ?

ਦੀਪੋ — ਸੁਰਜੀਤ !

ਸੁਰਜੀਤ — ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਖ ਕੇ
ਗਿਆ ਸਾਂ ।

ਦੀਪੋ — ਨਹੀਂ ਸੁਰਜੀਤ, ਨਹੀਂ ! (ਮਿੰਨਤ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ।

ਸੁਰਜੀਤ — ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਿਉਂ ਚੁਕ ਲਿਆ ?

ਦੀਪੋ — (ਡਸਕੋਰੇ ਭਰਦੀ ਹੋਈ) ਨਹੀਂ.....ਨਹੀਂ ! ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ !

ਸੁਰਜੀਤ — ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ । ਮੇਰੀ
ਪੱਗ ਤੇ ਜੁੱਤੀ ਤੇ ਤਹਿਮਦ ਤੇ ਸਭੇ ਕਪੜੇ ਦਰਿਆ ਨੇ ਸਾਂਭ
ਲਏ । ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਧੂਹ ਲਏ । ਮੈਂ ਸਭਣਾਂ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ

ਕੇ ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਸਭਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਉਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ । ਪਰ.....ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ? ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੀਕ ਤੇਰੀ ਛੇਕੜਲੀ ਚੀਕ, ਤੇਰਾ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰਿਆ ਤਰਲਾ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦਾ ਰਿਹਾ.....

ਦੀਪੋ — (ਸਿਸਕੀਆਂ ਵਿਚ) ਮੈਂ.....

ਸੁਰਜੀਤ — ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਸਕੀਆਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੱਪੀਆਂ ਵਾਂਗ ਤਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ । ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸ਼ੈਤ ਤੂੰ ਠੀਕ ਸੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਗਲਤ । ਤੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਸੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਝੂਠ । ਹਾ ਹਾ ਹਾ ! ਮੈਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਨਾ ਮੁੜਿਆ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸਾਂ । ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਸ ਦੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਭਖਾਈ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ । ਜੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਆਸ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ । ਤੇਰੀ ਛੇਕੜਲੀ ਚੀਕ ਦੀ ਗੂੰਜ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂਦੀ ਨਾ ਸੀ । ਜਿਤਨਾ ਮੈਂ ਦੂਰ ਜਾਂਦਾ ਉਤਨੀ ਈ ਇਹ ਫੈਲਦੀ ਜਾਂਦੀ — ਤੇਰੀ ਤਰਲਿਆਂ ਭਰੀ ਚੀਕ । ਚਾਰ ਸਾਲ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਤੇਰੀ ਯਾਦ, ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼, ਤੇਰਾ ਹਾਸਾ, ਤੇਰੀ ਛੁਹ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ । ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਦਿਸਦਾ । ਬੋਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਕਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਟੁਣਕਾਰ ਸੁਣਦੀ.....
ਹਾਏ ਰੱਬਾ ! ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ?

ਦੀਪੋ — (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਸਕੀਆਂ ਵਿਚ) ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ — ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ! ਤੂੰ ਜੋ ਵੇਖਿਆ ਏ, ਝੂਠ ਏ ! ਝੂਠ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ । ਜੋ ਤੂੰ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਝੂਠ ਏ ! ਯਕੀਨ ਕਰ ।

ਸੁਰਜੀਤ — ਤੇਰੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨਾ ?
ਆਪਣੇ ਦਮਾਗ ਵਿਚ ਫੈਲਦੇ ਤੇ ਸੁੰਗੜਦੇ ਹੌਲਾਂ ਤੇ ਨਾ ? ਤੇ
ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਨਾ ?

ਦੀਪੋ — ਸੁੰਦਰ ਤਾਂ ਭੂਆ ਲਈ ਦਵਾਈ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ । ਦਵਾਈ
ਦੇ ਕੇ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਖਿੜਕਾ ਭੀੜਨ ਲਈ ਉਠੀ ਤੇ
ਏਸ ਨਾਲ ਗੱਲੀਂ ਲੱਗ ਪਈ । ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ—

ਸੁਰਜੀਤ — ਹਾ ਹਾ ਹਾ !

ਦੀਪੋ — ਇਸ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਲਾਜ਼ੋ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਹਾਕ ਮਾਰੀ ਸੀ । ਇਹ ਬਸ ਪੁੜੀਆਂ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ.....

ਸੁਰਜੀਤ — ਹਾ ਹਾ ਹਾ ! ਸੁੰਦਰ — ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਦਾ
ਹਾਣੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੇੜੀ ਠੇਲ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੇਰੀ
ਬੇੜੀ ਦਾ ਰਾਖਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਮੇਰੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਹਰ ਛੱਲ ਤੇ ਤੂਫਾਨ
ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ, ਜੋ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਸੀ — ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ !

ਸੁੰਦਰ — ਪਰ ਮੈਂ —

ਸੁਰਜੀਤ — (ਟੋਕ ਕੇ) ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੀਂ ਸੁੰਦਰਾ ! ਤੇਰੇ ਬੋਲਣ
ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁਕਿਆ,
ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਨਾ ਚੁਕ ।

ਦੀਪੋ — (ਗਲੇਡੂ ਭਰ ਕੇ) ਮੈਂ ਏਸ ਘੜੀ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਸਾਂ — ਜਿਵੇਂ
ਹੋਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਾੜਾਂ ਤੇ ਛੱਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਖੜੀ ਹੋਵੇ ।

ਸੁਰਜੀਤ — ਮੈਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਸੁੰਦਰ ਦੀ ਹਿਕ ਨਾਲ ਲਗਿਆ
ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਛੇਕੜਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਤੇਰੀ
ਸ਼ਕਲ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਝਲਕ
ਰਹੀ ਸੀ, ਲੱਖ ਮਿਟਾਇਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਟਦੀ ।
ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਮੈਂ ਮੁੜਿਆਂ ਸਾਂ ।

ਦੀਪੋ — (ਮਿੰਨਤ ਨਾਲ) ਠਹਿਰ ! ਰਤਾ ਖੜੋ — ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ।
ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਤੂੰ ਜੋ ਆਖ ਰਿਹਾ ਏਂ ਉਹ
ਝੂਠ ਏ — ਝੂਠ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਦੀ ਸਹੁੰ ! ਤੇਰੀ ਯਾਦ
ਦੀ ਸਹੁੰ —

[ਸੁਰਜੀਤ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਦੀਪੋ ਉਸ
ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

(ਬੇਬਸੀ ਵਿਚ) ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਏਂ ਫਿਰ ? ਹਾਇ ਰੱਬਾ !
ਸੁਰਜੀਤ — ਮੇਰਾ ਝੱਗਾ ਛੱਡ ਦੇ । ਜਾ, ਮੁੜ ਜਾ !
ਦੀਪੋ — (ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ) ਜੀਵਨ ਦੀ ਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ
ਉਡੀਕਿਆ । ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਦੇਖਿਆ । ਇਹ ਸਾਰਾ
ਪੱਤਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੱਬਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ । ਜਦ ਰਤਾ ਮੇਰੀ
ਅੱਖ ਲਗੀ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ !

ਸੁਰਜੀਤ — ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇ ।

ਦੀਪੋ — ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆਂ ਏਂ ? ਕਿੱਥੇ ?

ਸੁਰਜੀਤ — ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਰਾ ਪੱਤਣ
ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਝੱਗਾਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਏ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਦੇ
ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ !

ਦੀਪੋ — ਮੈਂ ਇਸ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਬਾਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੀ
ਰਹੀ ਆਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਦੀ । ਨਾ ਜਾ !

ਸੁਰਜੀਤ — ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਨਾ ਆ ! ਜਾ, ਮੁੜ ਜਾ ।

[ਸੁਰਜੀਤ ਪੱਲਾ ਛੁੜਾ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਤੇ ਹਵਾ ਦੀਆਂ ਸੂਕਾਂ
ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸੁੰਦਰ — (ਗੰਭੀਰ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ) ਉਹ ਫਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ !

ਦੀਪੋ — (ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਸੇ ਵਿਚ) ਹਾਂ — ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਜਾ ! ਜਾ । ਜਾ ਵੀ !

ਸੁੰਦਰ — ਦੀਪੋ ! ਦੀਪੋ ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਦੀਪੋ !

ਦੀਪੋ — ਜਾ !

ਸੁੰਦਰ — ਦੀਪੋ, ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਕਿਉਂ ਭੁਆ ਲਿਆ ਦੀਪੋ ?

ਦੀਪੋ — ਜਾ — ਚਲਾ ਜਾ । ਏਸੇ ਵੇਲੇ — ਏਸੇ ਘੜੀ । ਮੈਂ ਖਿੜਕਾ
ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਏ । (ਉਚੀ ਚੀਕ ਵਿਚ) ਜਾ ! ਜਾ ਵੀ !

[ਸੁੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੀਪੋ ਖਿੜਕਾ ਬੰਦ
ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਢੋ ਲਾ ਕੇ
ਦਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਿਚਕੀਆਂ ਭਰਦੀ ਹੈ ।

ਪਰਦਾ

ਪਿੱਛਲ ਪੈਰੀ

ਪਾਤਰ

ਦਲੀਪ — ਇਕ ਯੁਵਕ

ਨਿਰਮਲਾ — ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ

ਗੁੱਡੂ — ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ

ਬਿਕਰਮ — ਦਲੀਪ ਦਾ ਦੋਸਤ

ਆਯਾ

ਗੁਫਾਰਾ

ਜੂਨੀ

ਪਿੱਛਲ ਪੈਰੀ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹਾਊਸ ਬੋਟ ਦਾ
ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ। ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਨੀਲੇ
ਪਰਦਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ
ਚਿਨਾਰ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਦਰਖਤਾਂ ਦਾ ਝਉਲਾ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੌਫੇ ਉਤੇ ਨਿਰਮਲਾ ਮੂੰਹ ਸੁਟੀ ਸਿਸਕੀਆਂ
ਭਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਬਿਕਰਮ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਝੁਕਿਆ
ਹੋਇਆ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਕੁਝ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ
ਲਿਖ ਲਿਖ ਪੰਨੇ ਹੇਠਾਂ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਖਿਲਾਰੀ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਕਰਮ — (ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ) ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਗੇ ਸਾਰੇ
ਚਿਨਾਰ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਹਨ ।
ਸਾਵੀ ਸਾਵੀ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪੱਤੇ ਇਉਂ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ
ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੁੱਠੀਆਂ ਹੋਣ । ਕੂਲੀ ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ —

[ਨਿਰਮਲਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਿੱਖੀਆਂ
ਚੁਭਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਬਿਕਰਮ ਵਲ
ਤੱਕਦੀ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ । ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ
ਪਹਾੜੀਆਂ.....

[ਉਹ ਉਠਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਖੋਹ
ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਬਿਕਰਮ — ਹੈਂ ਹੈਂ ! ਕੀ ਕਰਦੀ ਐਂ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਟਕ ਪਾੜ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿਆਂਗੀ ।

ਬਿਕਰਮ — ਹੈਂ ਹੈਂ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਉਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਰੀਆਂ ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ
ਪਹਾੜੀਆਂ !

[ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਟਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ।
ਉਹ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਕਰਮ — ਛੱਡ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਬਸ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਲਿਖਦਾ ਰਹੇਂਗਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ! ਜਿਵੇਂ
ਲਿਖਣਾ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।
ਹਾਏ ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਦਲੀਪ ਕਿਥੇ ਹੈ ।

[ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਝਾਕ ਕੇ ।

ਚੁਫੇਰੇ ਧੁੰਦ ਏ । ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ । ਉਂ...ਉਂ...ਉਂ ।

[ਉਹ ਫਿਰ ਸੌਫੇ ਉਤੇ ਢਹਿ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਫਾਰਾ ਟਰੇ ਵਿਚ ਸਿਉ ਤੇ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਮੇਮ ਸਾਹਿਬ ! ਚਾਏ ਤਿਆਰ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਲੈ ਜਾ ਚਾਹ, ਤਬੀਅਤ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ।

ਬਿਕਰਮ — ਰਖ ਦੋ ਮੇਜ਼ ਪਰ ਗੁਫਾਰਾ, ਔਰ ਜਾਓ ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਮੇਮ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਅਗਰ ਸੇਬ ਖਾਏਂਗੀ ਤੋਂ ਆਪ ਕੇ ਬਦਨ
ਮੈਂ ਤਾਕਤ ਆਏਗੀ । ਯੇ ਦਿਲ ਕੀ ਘਬਰਾਹਟ ਕੇ ਲੀਏ
ਤਵਾਨਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਅਛਾ ਸਿਰ ਨਾ ਖਾਹ ਤੇ ਜਾ !

[ਗੁਫਾਰਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਕਰਮ — ਇੰਜ ਤਾਂ ਨਾ ਬੋਲ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਤੂੰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਈ ਕੁਝ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਏਂ । ਇਹ
ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਉਪਰੋਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬੜੇ ਮਸਕੀਨ ਨੇ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰ !

ਬਿਕਰਮ — ਵਿਚਾਰਾ ਗ਼ਰੀਬ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਂਗ ਏ । ਪਰਸੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਲਾਲ
ਰੰਗੀ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ਾਲ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਸੱਤਰ
ਸੁਣਾਏ, ਮੈਂ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਸੇ । ਛੇਕੜ ਤੀਹਾਂ ਵਿਚ ਮੰਨ
ਗਿਆ । ਉਸ ਸ਼ਾਲ ਉਤੇ ਰਤਾ ਛਿਟਾ ਪਿਆ ਤੇ ਕੱਚਾ ਰੰਗ
ਫਿਟ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪਸ਼ਮੀਨਾ ਆਖਦਾ ਸੀ, ਘਟੀਆ
ਤੇ ਮਿਲਵੀਂ ਉੱਨ ਨਿਕਲੀ । ਤੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ
ਏ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ? ਇਸ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਈ ਦੇਖ ! (ਜ਼ੋਰ ਦੀ
ਪੈਰ ਮਾਰ ਕੇ) ਰਤਾ ਤੇਜ਼ ਚਲੋ ਚਰਰ ਚਰਰ ਕਰਨ ਲਗਦੀ

ਏ । ਇਹ ਗੁਫਾਰਾ, ਇਹਦੀ ਬੀਵੀ ਤੇ ਬੱਚਾ ਤਿੰਨੇ ਚੁਰਾ ਕੇ
ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ । ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ
ਸਮਝਣਾ ਏਂ ? ਚੋਰ ! ਲੁਟੇਰੇ ! ਬੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਚੀਲ੍ਹ ਦੀ ਲਕੜੀ
ਬਾਲਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਬਹੁਤਾ ਤੇ ਅੱਗ ਥੋੜੀ ! ਅਜ ਕਲ੍ਹ
ਏਥੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਏ ? ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਊਸ
ਬੋਟਾਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਨੇ ।

ਬਿਕਰਮ — (ਉਠ ਕੇ) ਉਹ ਚਾਹ, ਸੇਬ ਤੇ ਮੱਖਣ ਰਖ ਗਿਆ ਏ,
ਖਾ ਲੈ । ਤੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ !

ਬਿਕਰਮ — ਉਠ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ !

ਬਿਕਰਮ — ਜ਼ਿੰਦ ਨਾ ਕਰ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਡੋਬ ਪੈਂਦੇ ਨੇ । ਸਾਹਮਣੀ ਖਿੜਕੀ ਬੰਦ
ਕਰ ਦੇ । ਠੰਢ ਆਉਂਦੀ ਏ ।

[ਉਹ ਖਿੜਕੀ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਕਰਮ — ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮੌਸਮ ਏ ! ਸ਼ੰਕਰ ਚਾਰੀਆ ਪਰਬਤ
ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਫੁਟ ਪਈਆਂ ਨੇ । ਸਾਰੀ
ਧੁੰਦ ਛੁਟ ਗਈ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਖਿੜ ਕੇ) ਬੰਦ ਕਰ ਦੇ ਨਾ !

[ਬਿਕਰਮ ਖਿੜਕੀ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿੰਨੀ ਠੰਢ ਹੈ ਏਥੇ ! ਪਰਸੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਰਦੀ ਲਗ ਗਈ, ਹੁਣ
ਤੀਕ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦ ਏ । ਮੇਰੇ ਮਥੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵੜ ਗਈ ਏ ।
ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਚੀਸਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਭੰਬੂ-
ਤਾਰੇ ਨੱਚਦੇ ਨੇ । (ਸਾਹ ਭਰਕੇ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਏਂ ਦਲੀਪ ?

ਬਿਕਰਮ — ਤੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿਖਾ ਤਾਂ ਦਿਤੀ ਏ ਕਿ ਅਜ ਉਹ ਦਿੱਲੀਉਂ
ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪੁਜ ਰਿਹਾ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪੈਂਤੀ ਮਿੰਟ
ਦਾ ਏ । ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਚਲਿਆ ਸੀ ਜਹਾਜ਼ । ਹੁਣ ਦੋ ਵਜ
ਚੁਕੇ ਨੇ, ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਪੁਜਿਆ ।

ਬਿਕਰਮ — ਸ਼ਾਇਦ ਦੇਰ ਨਾਲ ਉਡਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੰਮੂ
ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਡਾਕ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਫੌਜੀ ਸਰਵਸ ਦਾ
ਜਹਾਜ਼ ਏ । ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ, ਸਿੱਧਾ ਸਿਰੀਨਗਰ
ਆਉਂਦਾ ਏ । ਖੌਰੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ...

ਬਿਕਰਮ — ਐਵੇਂ ਸੰਸੇ ਨਾ ਲਾ, ਉਹ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਚਾਹ ਦਾ ਸੂਦ
ਨਾ ਖਰਾਬ ਕਰ । ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ਲੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਪਈ ਏ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹਾਂ ਸੁਝਦੀਆਂ
ਨੇ । ਉਸ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਪੁਜ ਜਾਵੇਗਾ ।
ਅੱਜ ਛੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਏ ਉਹ ?
ਰਾਹ ਵਿਚ ... ਮੌਸਮ ਐਡਾ ਖਰਾਬ ਏ ...

ਬਿਕਰਮ — ਤੂੰ ਘਾਬਰ ਨਾ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ
ਜਹਾਜ਼ ਆ ਗਿਆ ਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਚਾਰ ਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਕਰ ਦੇ, ਤੂੰ ਉਹ
ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ।

ਬਿਕਰਮ — ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੈ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਬੰਨ੍ਹ
ਟੱਪ ਕੇ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ ਡਾਕਟਰ ਗੰਜੂ ਦੀ
ਹੱਟੀ । ਬੜੇ ਭੈੜੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਡਾਕਟਰ । ਪਰਸੋਂ
ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਨੂੰ ਹੱਥ

ਲਾਉਣ ਦਿਤਾ । ਕਮੀਨਾ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਹਜੂ ਦੇ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਕਰ
ਦੇਵੀਂ ।

ਬਿਕਰਮ — ਹੁਣੇ ਜਾ ਕੇ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — 'ਹੁਣੇ' 'ਹੁਣੇ' ! ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ 'ਹੁਣੇ' 'ਹੁਣੇ'
ਸੁਣਦੀ ਨੂੰ ! ਉਂ ਉਂ ਉਂ !

[ਉਹ ਫਿਰ ਸੌਫੇ ਉਤੇ ਡਿਗ ਕੇ ਸਿਸਕੀਆਂ
ਭਰਦੀ ਹੈ । ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਫਾਰੇ ਦੀ ਉੱਚੀ
ਹਾਕ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, 'ਇਧਰ ਸਾਹਬ' !
ਨਿਰਮਲਾ ਇਕ ਦਮ ਸਿਰ ਚੁਕਦੀ ਹੈ ।
ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ
ਉਸ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਖਿੜ ਉਠਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਕੌਣ ? — ਕੌਣ ਏ ?

[ਦਲੀਪ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਰਦੀ
ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਨ ਨੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

(ਦੇਖ ਕੇ) ਦਲੀਪ !

[ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

(ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ) ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ।
ਹੁਣੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ । ਸੁਕਰੈ ਤੁਸੀਂ ਆ
ਗਏ ਹੋ । ਸੁਕਰੈ !

[ਦਲੀਪ ਬਿਕਰਮ ਨਾਲ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ
ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਬਾਹਰ ਹਾਤੋ ਮੇਰਾ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਖੜਾ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ) ਗੁਫਾਰਾ ! ਗੁ...ਫਾ...ਰਾ ! ਸਾਮਾਨ

ਉਤਰਵਾਉ ! ਬੈਂਡਰੂਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖਵਾ ਦੇ !

[ਇਹ ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਚਲੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਬਾਹਰ ਬੜੀ ਸਰਦੀ ਏ ।

ਬਿਕਰਮ — ਹਾਂ, ਸਰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਏ । ਹੁਣ
ਮਾਰਚ ਤੀਕ ਇਕੋ ਸਾਹ ਸਰਦੀ ਪਏਗੀ ;

ਦਲੀਪ — ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ?

ਬਿਕਰਮ — ਇਕ ਨਾਟਕ ਲਿਖਿਆ ਏ “ਸੁਰਖ ਚਿਨਾਰ” ।

ਦਲੀਪ — ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ?

ਬਿਕਰਮ — ਬਸ ਖਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਆਂ ।

ਦਲੀਪ — ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਰਹਿੰਦਾ ਏ ?

ਬਿਕਰਮ — ਖਤਮ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਰਸੋਂ ਦਾ ਈ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਨਿਰਮਲਾ
ਸਾਹ ਈ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਂਦੀ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਰਟ ਲਾਈ
ਰਖਦੀ ਹੈ । ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਗੇ, ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਗੇ, ਸ਼ਿਕਾਰੇ ਦੀ
ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਣ ਲਗੇ — ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਰਟੀ
ਰਖਦੀ ਏ । ਪਰਸੋਂ ਨਿਸ਼ਾਤ ਬਾਗ਼ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ
ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਜਦ ਦਲੀਪ ਆਏਗਾ
ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ਚਲਾਂਗੇ ।

ਦਲੀਪ — (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ) ਉਹ !

[ਦਲੀਪ ਬਰਸਾਤੀ ਨੂੰ ਸੌਫੇ ਉਤੇ ਫੈਲਾ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਹਿਕਦੀ ਬੁਖਾਰੀ ਤੋਂ ਹੱਥ
ਸੇਕਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਕਰਮ — ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਲਝ ਪੈਂਦੀ ਏ ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਡਰਾਮੇ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸੀਨ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ. ਬੜਾ

ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸੀਨ — ਪਰ ਉਸ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਰਕੇ ਭਵਾਂ ਮਾਰੇ ।

ਦਲੀਪ — ਕਿਉਂ ?

ਬਿਕਰਮ — ਉਤਾਵਲੀ । ਕਾਹਲੀ ਪਾ ਛੱਡੀ ਸੀ — 'ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਆ ! ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਪੁਛ !'

[ਨਿਰਮਲਾ ਫਲਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਲਈ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਕੀ ਗੱਲ ਏ ? — ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਏ ।

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਵਰਕੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ) ਲਉ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ, ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਸਾਂਭੋ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖੋ !

[ਬਿਕਰਮ ਕਾਗਜ਼ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਦੇਖੋ ਨੇ ਇਹ ਸੇਬ ! ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਆਨੇ ਸੇਰ । ਦਿੱਲੀ ਇਹੋ ਅੱਠ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ । ਲਾਲ ਲਾਲ ਸੇਬ ! (ਪਿਆਰ ਨਾਲ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ । (ਹਾਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।) ਗੁਫਾਰਾ ! ਗੁਫਾਰਾ ! ਚਾਏ ਲੇ ਆਉ । ਸੇਬੋਂ ਕੀ ਫਾਂਕੇ ਸੇਂਕ ਕਰ ਲਾਨਾ, ਔਰ ਅਖਰੋਟ ਔਰ ਬਾਦਾਮ ਭੀ । (ਦਲੀਪ ਨੂੰ) ਏਥੋਂ ਦੇ ਅਖਰੋਟ ਮੱਖਣ ਵਾਂਗ ਨਰਮ ਨੇ ।

ਦਲੀਪ — ਗੁਫਾਰੇ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬਰਸਾਤੀ ਸੁਕਣੇ ਪਾ ਦੇਵੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਸੀ ?

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ, ਪੁੰਦ ਐਨੀ ਗਾਹੜੀ ਸੀ ਕਿ ਬਰਸਾਤੀ ਸਿੱਲ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਜਹਾਜ਼ ਐਨਾ ਚਿਰਕਾ ਕਿਉਂ ਪੁਜਿਆ ?

ਦਲੀਪ — ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਠਹਿਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਉਥੇ ਲੇਟ
ਹੋ ਗਿਆ। ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚਲਿਆ
ਵੀ ਰਤਾ ਚਿਰਕਾ ਈ ਸੀ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਏਥੇ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਮੌਸਮ ਏ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਸ਼ਾਤ ਬਾਗ,
ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਤੇ ਗੁਲਮਰਗ ਚੱਲੋਗੇ ਨਾ ?

ਦਲੀਪ — ਹਾਂ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਗਰਮੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਸੋਹਣੀ ਏ।
ਰਾਤਾਂ ਠਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਚਾਨਣੀ ਜੰਮੀ ਹੋਈ, ਦਰਖਤ ਸ਼ਾਂਤ
ਚੁੱਪ ਚਾਪ, ਅਖਰੋਟਾਂ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਰਗੀਆਂ
ਟਹਿਣੀਆਂ ਉਲਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਸ਼ਮੀਰਨ ਦੇ
ਅਨਧੋਤੇ ਵਾਲ ਹੋਣ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੋਗ ਇਥੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ
ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ?

ਦਲੀਪ — ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸੇ ਲਈ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਆਏ ਆਂ। ਹੁਣ
ਇਕੱਠੇ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਚੱਲਾਂਗੇ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਅਨੰਤ ਨਾਗ ਵੀ। ਉਥੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੇ ਝਰਨਿਆਂ ਦਾ
ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਢਕੇ ਹੋਏ ਤਲਾਅ ਵਿਚ ਮੱਛੀਆਂ
ਪਾਲ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਟਰਾਊਟ ਮੱਛੀ ਅਠ ਆਨੇ ਸੇਰ। ਅਸੀਂ
ਏਥੇ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰਹੇ ਟਰਾਊਟ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਗੁ...ਫਾ...ਰਾ !

[ਗੁਫਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਜੀ ਹਜ਼ੂਰ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਅਜ ਰਾਤ ਟਰਾਊਟ ਪਕੇ। ਸਮਝਾ ?

ਗੁਫਾਰਾ — ਅੱਛਾ ਹਜ਼ੂਰ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਜਾਉ ਫੌਰਨ ਚਾਏ ਲਾਉ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਲਾਇਆ ਹਜ਼ੂਰ ।

[ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵਾਂ ?

ਦਲੀਪ — ਬਾਹਰ ਠੰਡ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਬੁਖਾਰੀ ਦੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਕਮਰਾ ਬੜਾ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ।
ਸਾਹ ਘੁਟਿਆ ਘੁਟਿਆ ਜਾਪਦਾ ਏ । (ਫੂਲਦਾਨ ਚੁੱਕ ਕੇ)
ਕਾਸ਼, ਇਸ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ! ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਏਥੇ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੇ । ਅੱਛਾ, ਸੁੱਕੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਈ ਸਜਾ ਦੇਵਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ
ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਟਾਹਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਨੇ । (ਖਿੜਕੀ
ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ) ਪੁੰਦ ਛੱਟ ਗਈ ਏ, ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਫੈਲ
ਗਈਆਂ ਨੇ, ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਅਬਾਬੀਲਾਂ ਉੱਡ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ।
ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਏ !

ਦਲੀਪ — ਇਹ ਅਬਾਬੀਲਾਂ ਉੱਡ ਕੇ ਹੁਣ ਦੱਖਣ ਵਲ ਜਾ ਰਹੀਆਂ
ਨੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉੱਡ ਕੇ ਏਧਰ ਠੰਢ ਦੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ
ਆਂ । (ਉਹਦੀ ਠੋਡੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ) ਤੂੰ ਵੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ
ਜਿਹੀ ਸੋਹਣੀ ਅਬਾਬੀਲ ਏਂ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਰਵਾਂਗੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਿਨ । ਰੋਜ਼
ਨਸ਼ਾਤ ਬਾਗ਼ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਡਲ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ
ਸ਼ਿਕਾਰੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ । ਏਥੋਂ ਦੇ ਹਾਤੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ
ਨੇ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਹਾਊਸ ਬੋਟ 'ਚੋਂ ਆਨੇ ਦੀ
ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੇ । ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਮਾਨਦਾਰ ਨੇ ।

ਦਲੀਪ — ਏਸ ਹਾਊਸ ਬੋਟ ਦਾ ਕੀ ਕਿਰਾਇਆ ਏ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਪੰਜ ਰੁਪਿਆ ਰੋਜ਼ । ਦੋ ਬੈੱਡ ਰੂਮ, ਚਾਰ ਕਮਰੇ । ਖਾਣੇ
ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ ਅਲਗ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਗੁਫਾਰਾ ਤੇ ਉਸ

ਦੀ ਬੀਵੀ ਜ਼ੂਨੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ ਤਿੰਨੇ ਮੁਫਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ।
ਦਲੀਪ — ਏਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਸਸਤੀ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਏਥੋਂ ਦੇ ਦਰਜੀ ਕਮੀਜ਼ ਤੇ ਸਲਵਾਰ ਉੱਤੇ ਐਨਾ ਸੋਹਣਾ
ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਤੱਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਸਤਾ, ਸਮਝੋ ਮੁਫਤ ! (ਮਲ੍ਹਾਰ ਕੇ) ਮੈਂ
ਅੱਠ ਸੂਟ ਸਿਲਵਾਵਾਗੀ ਤੇ ਦੋ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀਆਂ ਚੱਦਰਾਂ
ਲਵਾਂਗੀ ।

ਦਲੀਪ — ਜ਼ਰੂਰ, ਜ਼ਰੂਰ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਡੂ ਲਈ ਟੋਪੀ । ਇਥੇ ਸਿਲਕ ਬਹੁਤ ਸਸਤਾ
ਏ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਫੇਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਚੀਥੜਿਆਂ
ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ?

ਦਲੀਪ — ਗ਼ਰੀਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਏ । ਗੁਫਾਰੇ ਨੂੰ ਮੇਰਾ
ਪੁਰਾਣਾ ਕੋਟ ਦੇ ਦੇਵੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਗੁਫਾਰ ! ਗੁਫਾਰ ! ਫੌਰਨ ਚਾਏ ਲਗਾਉ । ਬਿਕਰਮ !
ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀ ਲੈ ।

[ਗੁਫਾਰਾ ਚਾਹ, ਮੱਖਣ, ਸੇਬ ਬਦਾਮ ਤੇ
ਸ਼ਹਿਦ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਬਿਕਰਮ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ । ਤਿੰਨੇ ਜਣੇ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਕੁਰਸੀਆਂ
ਖਿੱਚ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਸਮਾਵਾਰ ਵਿਚ ਚਾਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਫੁਟਦੀ ਏ । ਅਸੀਂ
ਵੀ ਜਾਣ ਲਗੇ ਏਥੋਂ ਸਮਾਵਾਰ ਲੈ ਚਲਾਂਗੇ । (ਟੋਸਟਾਂ ਉੱਤੇ
ਸ਼ਹਿਦ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੋਈ) ਸਾਡਾ ਗੁੱਡੂ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿੱਟਾਂ
ਵਿਚ ਚੱਟ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਏ ।

ਬਿਕਰਮ — ਬੱਚੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਗੁੱਡੂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਸੀ ?

ਦਲੀਪ — ਗੁੱਡੂ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਈ ਆਉਣਾ ਸੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਫੇਰ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ? ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਨਿਰਮੋਹੀ ਓ । ਐਨੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ?

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਈ ਲਿਆਂਦਾ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਉਤਾਵਲੀ ਹੋ ਕੇ) ਫੇਰ ਕਿੱਥੇ ਏ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ?

ਦਲੀਪ — ਮੇਰੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਗੁੱਡੂ ਤੇ ਓਹਦੀ ਆਯਾ ਦੂਜੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਡਿਆ ਸੀ ਯਾ ਪਿੱਛੋਂ ?

ਦਲੀਪ — ਪਿੱਛੋਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਲੈਣਾ ਸੀ । ਬੁੱਢੀ ਆਯਾ ਆਪੂੰ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਉੱਕਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਦਲੀਪ — ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਗੁੱਡੂ ਆਪਣੀ ਆਯਾ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਰਵੇਗਾ । ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਤੇ ਘੇਰੀਆਂ ਆਂਦੀਆਂ ਨੇ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲਦਾ ? ਉਸ ਦੇ ਰੋਣ ਚੀਕਣ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰ ਤੰਗ ਹੁੰਦੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੋਣ ਤੇ ਕੋਈ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਸਭੇ ਬੱਚੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ । ਤੁਸੀਂ ... ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਏ । ਹਾਏ ਮੇਰੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਾਨ ! ਮੇਰਾ ਚੰਨ ! ਮੇਰਾ ਲੱਡੂ ! ਮੇਰੀ ਉਗਲੀ ਗੁਗਲੀ ! ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ !

[ਟੋਸਟ ਖਾਂਦੀ ਖਾਂਦੀ ਰਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਹੁਣ ਫਿਰ ਕੀ ਲਾਣਾ ਹੋਇਆ ? ਟੋਸਟ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਉਛਾਲ ਵਿਚ) ਮੇਰੀ ਜਾਨ, ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਭੁੱਖਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇ ਮੈਂ ਏਥੇ ਬੈਠੀ ਟੋਸਟ ਮੱਖਣ ਖਾਵਾਂ? ਤੁਸੀਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਆਯਾ ਤੇ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਦਲੀਪ — ਆਯਾ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਬੋਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਆ ਲਗਿਆ ਸੀ?

ਦਲੀਪ — ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਅਜੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਨੂੰ ਪੁਜਣਾ ਏਂ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਨੂੰ? ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਲਟੀਆਂ ਤੇ ਉਬੱਤਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ ਏ ਉਹ, ਪੌਲਾ ਜਿਹਾ, ਰੂੰ ਦਾ ਗੋੜਾ।

ਦਲੀਪ — ਅੱਛਾ, ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਲੈ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ।

[ਉਠ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ।

ਬਿਕਰਮ — ਇਕ ਸ਼ੇਬ ਈ ਖਾ ਲੈ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ! ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਖਰਾਬ ਏ।

ਦਲੀਪ — ਕਿਉਂ, ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਏ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਹਾਏ, ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ! ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਮੌਸਮ ਵੀ ਖਰਾਬ ਏ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਧੁੰਦ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਏ ਕਈ ਵਾਰ ਜਹਾਜ਼ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਨਾਲ

ਟਕਰਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਮੁਸਾਫਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਈ ਮਾਸ ਦਾ ਪੇੜਾ ਏ !
ਦਲੀਪ — ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਫਿਕਰ ਲਾ ਬੈਠਦੀ ਏਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਚਲਿਆ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਵਾਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੇ ਓ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ
ਗੁੱਡੂ ਦੇ ਸਵੈਟਰ ਲਈ ਤੁਸਾਂ ਉੱਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ ਕੇ
ਦਿਤੀ। ਸਰਦੀ ਲਗ ਗਈ, ਕਈ ਦਿਨ ਨਿੱਛਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ
ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਨਮੋਨੀਏ ਤੋਂ ਬਚਿਆ। ਮੁਸੀਬਤ ਤਾਂ
ਮੈਨੂੰ ਝਲਣੀ ਪਈ, ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਗਿਆ ?

ਦਲੀਪ — ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਫਿਕਰ ਲਾ ਬੈਠਦੀ ਏਂ, ਉਹ ਆਯਾ ਦੀ ਕੁੱਛੜ
ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ) ਜੇ ਮੇਰੇ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ...

[ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਪੂੰਝਦੀ ਹੈ।

ਦਲੀਪ — ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਛਡ ਦਿਉ ... ਮੈਂ ... ਮੈਂ ...

[ਉਹ ਸੌਫੇ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ
ਸਿਸਕੀਆਂ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਦਲੀਪ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਟੋਸਟ ਲਈ ਖੜਾ ਹੈ।

ਦਲੀਪ — ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਲੈ, ਠੰਢੀ ਹੋ ਰਹੀ ਏ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹ ਸੁਝਦੀ ਏ। ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ
ਬਲਦਾ ਏ। ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਏ।
ਮੇਰੀ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਫੜਕਦੀ ਏ।

ਦਲੀਪ — ਦੇਖਾਂ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਦੇਖੋ, ਸੱਜੀ ਅੱਖ। ਇਕ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਫੜਕਨ ਲਗ ਪਈ ਸੀ ।
ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਜ । ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬਗੈਰ ਇਕੱਲੇ ਆਏ ਕਿਉਂ ?
ਕਿਉਂ ਆਏ ? ਮੇਰੇ ਗੋਲ ਮਟੋਲ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ
ਕਿਉਂ ਆਏ ?

ਦਲੀਪ — ਉਠ ਕੇ ਦੇਖ ਬਾਹਰ ਖਿੜਕੀ 'ਚੋਂ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਮਨਜ਼ਰ
ਏ ! ਅਬਾਬੀਲਾਂ ਉੱਡ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਸਿਸਕੀਆਂ ਵਿਚ) ਚਲੇ ਜਾਉ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ! ਮੈਂ ਕੁਝ
ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ.....ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੀ । ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ...
ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ...ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ...

[ਦਲੀਪ ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ । ਗੁਫਾਰਾ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਮੇਮ ਸਾਹਬ, ਆਪ ਕਾ ਬੱਚਾ ਆ ਗਿਆ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ) ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ ? ਕਿਥੇ ਏ ?

ਗੁਫਾਰਾ — ਬਾਹਰ, ਆਯਾ ਕੇ ਸਾਥ ।

[ਬੁੱਢੀ ਆਯਾ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਚੁਕੀ ਅੰਦਰ
ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਨਿਰਮਲਾ ਦੌੜ ਕੇ ਗੁੱਡੂ
ਨੂੰ ਫੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ, ਵਾਲਾਂ ਤੇ
ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰਾ ਲਾਲ ! ਮੇਰਾ ਨਿੱਕਾ ਸ਼ੇਰ ! ਕਿਉਂ ਆਯਾ,
' ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਠੀਕ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਏ ?

ਆਯਾ — ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ । ਸਗੋਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨਾਲ
ਖੇਡਦਾ ਰਿਹਾ । ਮੈਨੂੰ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਘੋਰ ਚੜ੍ਹੀ, ਪਰ ਏਸ ਨੂੰ
ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਆਯਾ — ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਮੇਰੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ,
ਫਿਰ ਹੱਸਣ ਤੇ ਖੇਲਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਦਲੀਪ — ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਕਿ ਗੁੱਡੂ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਏ ।

ਨਿਰਮਲ — ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਸੀ ।
(ਚੁੰਮ ਕੇ) ਮੇਰਾ ਸਿਉ ! ਮੱਖਣ ਖਾਏਂਗਾ ਤੂੰ ? ਆਯਾ,
ਗੁਫਾਰੇ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਰਖਵਾ ।

[ਆਯਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(ਗੁੱਡੂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੇਖ ਕੇ) ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪਾਟ
ਗਏ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਦੇ । ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਰੀਕ ਲਾਲ ਧਾਰੀਆਂ
ਦਾ ਜਾਲ ਤਣਿਆ ਗਿਆ ਏ । ਮੱਖਣ ਲਾਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ੍ਹਾਂ
ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਇਥੇ ਇਸ ਦੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਜੂਨੀ ਦਾ
ਨਿੱਕਾ ਬਾਲ ਏ, ਤੇ ਚੂਚੇ ਤੇ ਕੁਕੜੀਆਂ । ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਇਹਦੀ
ਮਾਲਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਰਾਂਗੀ । ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਨਿਖਰ ਆਏਗਾ ।

ਦਲੀਪ — ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਾਹ ਪੀ ਲੈ ।

[ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਜਣੇ ਮੇਜ਼ ਦਵਾਲੇ ਬੈਠ ਕੇ
ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰਾ ਗੁੱਡੂ ਕੁਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਕਰੇਗਾ । ਚੂਚਿਆਂ
ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰੇਗਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਟੋਪੀ
ਖਰੀਦ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੀ । ਟੋਪੀ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਬਿਲਕੁਲ
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਲਗੇਗਾ, ਸੁਹਣਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ।

ਬਿਕਰਮ — ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਂਦਰ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਂ ਵਾਰੇ ਜਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਬਾਂਦਰ ਤੋਂ !

[ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਤੇ ਕੁਤਕੁਤਾੜੀਆਂ
ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਹੁਣ ਛੱਡ ਏਸ ਨੂੰ । ਐਵੇਂ ਰੋਣ ਲਗ ਪਵੇਗਾ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ । ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਏ । ਮਾਂ
ਮਰ ਜਾਏ ਨੀ ਏਸ ਦੇ ਹਾਸੇ ਤੋਂ !

[ਉਸ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ
ਦਮ ਖੁੱਕਦੀ ਹੈ ।

ਥੂ, ਥੂ, ਐਵੇਂ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ-ਨੂੰ । ਇਸ
ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਤਵੀਜ਼ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗੀ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਸੁਰਮੇ ਦਾ ਟਿੱਕਾ
ਲਾਵਾਂਗੀ ।

[ਉਹ ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਟੋਸਟ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ
ਆਪ ਚਾਹ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਸਫਰ ਪਿਛੋਂ ਚਾਹ ਬੜੀ ਸਵਾਦ
ਲਗਦੀ ਏ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਸੇਬ ਵੀ ਖਾਉ ਨਾ ।

[ਆਯਾ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

(ਆਯਾ ਨੂੰ) ਗੁਫਾਰੇ ਨੂੰ ਆਖ ਤੈਨੂੰ ਕਾਂਗੜੀ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਵੇਂਗੀ ।

ਆਯਾ — ਉਹ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਬਗ਼ੈਰ ਈ ਕਾਂਗੜੀ ਦੇ ਗਿਆ ਏ ।

[ਬੁੱਕਲ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗੜੀ ਕੱਢ ਕੇ
ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਂ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੰਬਲ ਫੂਕ ਸੁੱਟੇਂਗੀ । ਸਾਮਾਨ
ਰਖਵਾਂ ਦਿਤਾ ?

ਆਯਾ — ਸਾਮਾਨ ਕਿਹੜਾ ਸੀ ? ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬੁਗਚਾ ਜਿਹੜਾ
ਮੈਂ ਕੁਛੜ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਬਸ ?

ਆਯਾ — ਬਸ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਘਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਆਈ ਸੈਂ ਨਾ ?

ਆਯਾ — ਬਾਬੂ ਹੁਰਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਸਾਂਭਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਟਿਕਟ ਲੀਤੇ ਉਸੇ ਰਾਤੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣਾ ਏ । ਮਸਾਂ ਗੁੱਡੂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਗੁੱਡੂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਧੋਬੀ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਆਯਾ — ਹਾਲੇ ਉਸ ਦੇਣ ਆਉਣਾ ਸੀ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰਾ ਓਵਰਕੋਟ ਤੇ ਗਰਮ ਸੂਟ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਨ ਛੱਡ ਆਈ ਸਾਂ, ਤੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਈ ?

ਆਯਾ — ਜੀ ਬੀਬੀ ਜੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ !

ਨਿਰਮਲਾ — (ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਦਲੀਪ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਹਵਾ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ।

ਦਲੀਪ — ਇਹ ਅੰਡੇ ਤੇ ਸੇਬ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈ, ਘਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਫਿਰ ਕਰੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਘਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਈ ਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ।
ਪਿਛੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਏ ਓ ?

ਦਲੀਪ — ਬਿਮਲਾ ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਨੂੰ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਗਏ ਨਹੀਂ ਉਹ ?

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ । ਨਰਿੰਦਰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਦੋ ਇਕ ਦਿਨਾਂ' ਨੂੰ ! ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਏ, ਧਰਨਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਏ — ਖੁਲ੍ਹਾ ਘਰ, ਖੁਲ੍ਹਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ । ਸਾਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਰਜ਼ਾਈਆਂ ਮਿੱਧ ਕੇ ਚਿੱਕੜ ਕਰ ਦੇਣਗੇ...

ਘਰ ਦੀ ਚਾਬੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਦਲੀਪ — ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਵਾਂਢੀ ਲਾਲਾ ਜਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਦੇ ਜਾਣ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਜਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਖੈਰ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਏ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੀਵੀ ਪੂਰੀ ਚੌਰ ਏ । ਦਸ ਦਿਨ ਹੋਏ ਮੈਂ ਰਤਾ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ, ਉਹ ਪਿਛੋਂ ਰਸੋਈ 'ਚੋਂ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਘਿਉ ਚੁਰਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ !

ਆਯਾ — ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਗਏ ਤੇ ਦਸ ਆਏ — ਤਾਂਤਾ ਹੀ ਲਗਿਆ ਰਿਹਾ । ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਥੱਗ ਬੀ ਨਹੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — (ਹੱਥ ਮਲ ਕੇ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗਾਇਆ ਸੀ ! ਪੂਰੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ! ਪਿਛੋਂ ਬਿਮਲਾ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਏ ! ਮੇਰੇ ਕਪੜੇ ਵਾਰਡ ਰੋਬ ਵਿਚ ਉਥਲ ਪੁਥਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ । ਦੋ ਇਕ ਚੁੰਨੀਆਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉੱਡ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਸਲਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਵੱਡੀ ਮੋਮਣੀ ! ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਹਰ ਚਾਹ ਪਾਰਟੀ ਉਤੇ ਮੇਰਾ ਸੂਟ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਏ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ — ਮਾਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਤੇ ਭਾਬੀ !

ਦਲੀਪ — ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ । ਲੈ, ਇਹ ਇਕ ਸੇਬ ਖਾ ਲੈ ।

[ਨਿਰਮਲਾ ਸੇਬ ਖਾਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਦਮ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਮੇਰੇ ਪੀਲੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਗਹਿਣੇ ਕਢਵਾ ਕੇ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਰਖਵਾ ਆਏ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਦਲੀਪ — ਗਹਿਣੇ ? ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਪਰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ

ਕਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਐ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਚਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਜੰਦਰੀ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਮੁਕੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ।
ਹਾਏ ਰੱਬਾ, ਗਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਲਭਣੇ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੂਆ ਜੀ ਦਾ
ਇਕ ਹਾਰ ਵੀ ਏ, ਤੀਹਾਂ ਤੋਲਿਆਂ ਦਾ । ਮੇਰੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ
ਤਾਂ ਖੈਰ ਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਦੇ ਪੈਸੇ ਕਿਵੇਂ ਭਰਾਂਗੇ ?

[ਸ਼ੇਬ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ
ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ — ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਵਾਪਸ ਚਲਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਤ-ਲੜਾ ਹਾਰ
ਰਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ? ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ
ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਰਹਿਦਾ ਕੋਈ ਏ, ਚਾਬੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਏ,
ਜਾ ਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਫੜੋਗੇ ? ਲੋਕ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਈ ਪਾਗਲ ਆਖਣਗੇ
ਨਾ ? ਹਾਏ ! ਮੇਰੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੁ ਘਰ ਨੂੰ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਡੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰੀਨਗਰ ਦੌੜ ਆਈ !

ਦਲੀਪ — ਐਡੀ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਹੁਣ ਘਰ ਦਾ ਕੀ ਫਿਕਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ ?
ਉਹ ਦੇਖ, ਧੁੰਦ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਢਲਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਰਿੜ੍ਹ
ਰਹੀ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ
ਹਨ । ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਬਰਫ ਪਏਗੀ — ਕੁਕੜੀ ਦੇ ਖੰਭਾਂ
ਵਰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਚਿੱਟੀ ਬਰਫ.....ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ
ਯਾਦ ਰਹੇਗਾ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਯਾਦ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ ਈ ! ਹਾਏ.....ਮੇਰੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਭੂਆ
ਜੀ ਦਾ ਤੀਹਾਂ ਤੋਲਿਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ! ਪਹਾੜ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਪੂਰਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਕੇ ਆਵੇ । ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ
ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰਾ ਘਰ ਈ ਵੀਰਾਨ ਹੋ ਜਾਏ ।

ਦਲੀਪ — (ਚਿੜ ਕੇ) ਕਿਸ ਦਾ ਘਰ ਵੀਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੇਰਾ । ਕਮ-ਜ਼-ਕਮ ਮੈਂ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਆਦਮੀ ਬੁਕੀਂ ਬੁਕੀਂ ਡੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਘਰ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਪਰ ਤੀਵੀਂ ਜੇ ਸੂਈ ਸੂਈ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕੁਰੇਦੇ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਘਰ ਦਾ ਪਟੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਦਲੀਪ — ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਏਂ !

ਨਿਰਮਲਾ — ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਕਰਾਂ । ਉਫ਼.. ਫ਼...ਫ਼ । ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਪੀਲੇ ਬਕਸ ਵਿਚ ਉਵੇਂ ਈ ਰਖ ਆਏ ਓ, ਤੇ ਭੂਆ ਜੀ ਦਾ ਤੀਹ ਤੋਲਿਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ! ਮੈਂ ਆਖਦੀ ਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਸੀ ? ਕਿਤੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਹਥ ਕੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਏ ?

ਦਲੀਪ — ਤੈਨੂੰ ਫਿਕਰ ਲਾ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਏ । ਮੈਂ ਐਡੀ ਸੋਹਣੀ ਥਾਂ ਆ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਆੜ ਕਬਾੜ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜੁ ਆਂ ! ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਏ ਫਿਕਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ? (ਆਯਾ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਤਾਂ ਧੌਲੇ ਝਾਟੇ ਵਾਲੀ ਐਂ, ਕੁਝ ਸਾਂਭ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸੀ । ਉਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੜਬੂੰ ਹੜਬੂੰ ਕਰਦੀ ਆ ਗਈ !

ਦਲੀਪ — ਹੁਣ ਗੁਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ? ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ ਏ ਚੈਨ ਨਾਲ ਰਹੀਏ । ਬਾਹਰ ਧੁਪ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਨਿਕਲ ਆਈ ਏ ! ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸੂਈਆਂ ਵਾਂਗ ਤੋਪੇ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ । ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੇ

ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਈ ਬਿਪਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ
ਈ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਕ ਕਰਕੇ ਘਰ ਦੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਬਚਾ ਬਚਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਲਾਹਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਏਥੇ ਸਿਰੀਨਗਰ
ਕਿਵੇਂ ਬੈਠੀ ਰਵਾਂ, ਜਦ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਵਿਗੜਿਆ
ਹੋਵੇ। ਕਬੀਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ.....

ਦਲੀਪ — ਮੈਂ ਏਥੇ ਕਮ-ਜ਼-ਕਮ ਇਕ ਹਫਤਾ ਰਵਾਂਗਾ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਇਕ ਹਫਤਾ ?

ਦਲੀਪ — ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਵਾਦੀ,
ਝੀਲ, ਪਹਾੜ। ਏਥੇ ਮੈਂ ਘਰ ਦੇ ਬਖੇੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਫਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਬਿਕਰਮ — ਨਿਰਮਲਾ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਏਂ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਫਿਕਰ
ਏ, ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਆਸਮਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉੱਡਦੀ।

ਬਿਕਰਮ — ਪਰ ਹੁਣ ਇਤਨਾ ਖਿੱਝਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਏ ?

ਦਲੀਪ — ਦਸ ਪੰਜ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਚਲੇ ਚਲਾਂਗੇ, ਫਿਕਰ ਤਾਂ
ਕਦੇ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਮੈਂ ਇਥੇ ਦਸ ਦਿਨ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦੀ। ਜੇ
ਠਹਿਰਨਾ ਈ ਸੀ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਕੁਝ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਕੇ
ਆਉਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ.....ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦਿੱਲੀ
ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ
ਆਉਣੀ। ਉਫ.....ਫ.....ਫ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ !
ਤੀਹ ਤੋਲੇ ਦਾ ਹਾਰ ਵੀ ! ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਕੀ
ਆਖੇਗਾ ? ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਦਲੀਪ — ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਆਂ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ !

ਦਲੀਪ — ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ?

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ ?

ਦਲੀਪ — ਨਹੀਂ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਅੱਛਾ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ !

ਦਲੀਪ — (ਚਿੜਕੇ) ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਏ ਤਾਂ ਚਲੀ ਜਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾ
ਸਕਦਾ ।

ਨਿਰਮਲਾ — ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਈ ਆਉਂਦਾ ਏ । ਇਹ ਮੁਸੀਬਤ
ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ ਝਲਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ? ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ
ਸੇਬ ਖਾਓ, ਟਰਾਊਟ ਫੜੋ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਚੱਟੋ ! ਗੁੱਡੂ ਨੂੰ ਵੀ
ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖੋ, ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ ।

ਬਿਕਰਮ — ਪਾਗਲ ਹੋਈ ਏ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰ ਦੇਵੋਗੇ । ਮੈਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ
ਸਕਦੀ । ਕਲ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਲੀ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ । ਗੁਫਾਰਾ,
ਗੁਫਾਰਾ !

[ਗੁਫਾਰਾ ਦੋੜਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।]

ਗੁਫਾਰਾ — ਕਿਉਂ ਮੇਮ ਸਾਹਬ, ਚਾਏ ਔਰ ਚਾਹੀਏ ?

ਨਿਰਮਲਾ — ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ! ਦੋੜ ਕੇ ਜਾ ਤੇ ਦਰਜੀ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸੂਟ
ਲੈ ਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਅਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਟ ਜ਼ਰੂਰ ਤਿਆਰ
ਕਰ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਆਂ ।

ਗੁਫਾਰਾ — ਲੇਕਿਨ ਹਜ਼ੂਰ —

ਨਿਰਮਲਾ — ਦੋੜ ਕੇ ਜਾ ! ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ

ਕਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਤੀਕ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇ ।
 ਸਮਝਿਆ ? ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਜਣਾ ਏ । ਵੇ ਠਹਿਰ !
 ਨਸਿਆ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਏਂ ? ਸੁਣ ਤਾਂ ਜਾ । ਰਮਜ਼ਾਨ ਜੂ ਦੀ
 ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਜੁੱਤੇ, ਮੁਖਤੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮੇਰਾ ਨਵਾਂ ਖਰੀਦਿਆ
 ਸਮਾਵਾਰ, ਤੇ ਅਲੀਜੂ ਦੀ ਦੁਕਾਨੋਂ ਸਪਾਰੀਆਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ
 ਸਰੋਤਾ । ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮ ਤੀਕ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੀਂ
 ਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਵੀਂ ।

[ਬਿਕਰਮ ਤੇ ਦਲੀਪ ਚਾਟ ਦੇ ਪਿਆਲੇ
 ਫੜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਨਿਰਮਲਾ ਬੁਖਾਰੀ ਦੇ
 ਕੋਲ ਖਿੜਕੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਖੜੀ ਹੈ ।
 ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਫਾਰੇ ਦੀ ਬੀਵੀ ਦੌੜਦੀ
 ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਜੂਨੀ — ਮੇਮ ਸਾਹਬ, ਮੇਮ ਸਾਹਬ ! ਆਪ ਕੇ ਲੀਏ ਟਰਾਊਟ ਮੱਛੀ
 ਲਾਈ ਹੂੰ । ਯਿਹ ਲੋ ।

[ਨਿਰਮਲਾ ਮੱਛੀ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਖਿੜਕੀ
 ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੜਫਦੀ ਹੋਈ ਮੱਛੀ ਨੂੰ
 ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਤਿੰਨੇ ਹੱਕੇ
 ਬੱਕੇ ਉਸ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ।

ਪਰਦਾ

ਦੇ ਪਾਸੇ

ਪਾਤਰ

ਮਹਿੰਦਰ ਨਾਥ ਖੋਸਲਾ — ਵਕੀਲ
ਵੀਨਾ — ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਧੀ
ਨਰਾਇਨ — ਉਸ ਦਾ ਦੋਸਤ
ਰੁਲਦੂ — ਉਸ ਦਾ ਨੌਕਰ

ਦੇ ਪਾਸੇ

ਮਿਸਟਰ ਖੋਸਲਾ ਆਰਾਮ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਪਏ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਕ ਕਾਮਯਾਬ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਉਮਰ ੫੫ ਸਾਲ, ਖਿਚੜੀ ਵਾਲ, ਨੱਕ ਉਤੇ ਐਨਕ । ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੌਕ ਹੈ । ਅੰਗੀਠੀ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਗਰੁੱਪ ਫੋਟੋ ਪਏ ਹਨ । ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚਿਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੌਕਰ ਰੁਲਦੂ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਰੁਲਦੂ — ਬਾਬੂ ਜੀ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਅਖਬਾਰ ਰਖ ਕੇ) ਕੀ ?

ਰੁਲਦੂ — ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਹਬ ਮਿਲਣ ਆਏ ਨੇ ।

ਖੋਸਲਾ — ਕੋਈ ਮੁਅੱਕਲ ?

ਰੁਲਦੂ — ਜੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।

ਖੋਸਲਾ — ਇਕੱਲੇ ਈ ਨੇ ?

ਰੁਲਦੂ — ਇਕੱਲੇ ।

ਖੋਸਲਾ — ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ ?

ਰੁਲਦੂ — ਮਧਰਾ ਕੱਦ, ਲੰਬੇ ਵਾਲ, ਤੇ ਅਖਾਂ ਉਤੇ ਰੰਗਦਾਰ ਮੋਟੀਆਂ
ਐਨਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ।

ਖੋਸਲਾ — ਹੋਰ ?

ਰੁਲਦੂ — ਕਮੀਜ਼ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਸਫੈਦ ਚੱਪਲ ।

ਖੋਸਲਾ — ਰੰਗ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਏ ?

ਰੁਲਦੂ — ਕਣਕ ਭਿੰਨਾ । ਬੜੇ ਉਤਾਵਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਕੱਛ ਵਿਚ ਚਮੜੇ ਦਾ ਇਕ ਥੈਲਾ ਏ ਤੇ.....

ਖੋਸਲਾ — ਬਸ, ਬਸ ਸਮਝ ਗਿਆ, ਸਮਝ ਗਿਆ ! ਇਹ ਕਮਬਖ਼ਤ
ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ?

ਰੁਲਦੂ — ਕਿਉਂ ਜੀ ਕੌਣ ਏ ?

ਖੋਸਲਾ — ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ।

ਰੁਲਦੂ — ਫਿਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਵਾਂ ?

[ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਠਕ ਠਕ ।

ਖੋਸਲਾ — ਤੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ?

ਰੁਲਦੂ — ਇਹੋ, ਕਿ ਬਾਉ ਜੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ।

ਖੋਸਲਾ — ਅੱਛਾ, ਅੱਛਾ ਠਹਿਰ...ਇਕ ਮਿੰਟ ਸੋਚਣ ਦੇ ।

[ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਉਹੀ ਸਾਹਬ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਰੁਲਦੂ ਬਿਆਨ
ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਮਿਸਟਰ ਖੋਸਲਾ ਉਠ ਕੇ
ਬੜੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

ਖੋਸਲਾ — ਆਉ, ਆਉ...ਖੂਬ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਸਾਂ...ਖੂਬ...ਕਦੋਂ ਆਏ ?

ਨਾਰਾਇਨ — (ਚਮੜੇ ਦਾ ਥੈਲਾ ਸਟੂਲ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰਾ
ਖਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ?

ਖੋਸਲਾ — ਮਿਲਿਆ ਸੀ...ਬੈਠੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ।

[ਦੋਵੇਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਫਿਰ ਤੁਸਾਂ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ ?

ਖੋਸਲਾ — ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਰਿਹਾ । ਇਕ ਕਤਲ ਦਾ
ਮੁਕੱਦਮਾ ਏ, ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ । ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਆਮ ਤੌਰ
ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ । ਇਹ ਕਤਲ ਇਕ ਖਾਵੰਦ ਦਾ
ਹੋਇਆ ਏ । ਪੁਲਸ ਨੇ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਏ ।
ਮੌਕੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਇਹੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ
ਹੋਰ ਮਰਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਖਾਵੰਦ ਨੂੰ ਉਹ
ਨਫਰਤ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਖਾਵੰਦ
ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਪਰ ਮੇਰੀ ਛਾਣ ਬੀਨ ਇਹ
ਦਸਦੀ ਏ ਕਿ ਇਹ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਖੁਦਕਸ਼ੀ
ਕੀਤੀ ਏ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਵਕਾਲਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿਧਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ
ਨਾਲ ਏ । ਬੇਹਦ ਦਿਲਚਸਪ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕੇ) ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮਸਰੂਫ ਹੋਵੋ,
ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ ।

ਖੋਸਲਾ — ਕਿਉਂ ? ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਏ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ । ਉਹੀ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ

ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਤ ਵਿਚ ਵੀ
ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਖੋਸਲਾ — ਹਾਂ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਖਤ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ
ਉੱਤੇ ਖਤੋ-ਕਿਤਾਬਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਜਵਾਬ ਦੇ ਚੁਕਣ ਪਿਛੋਂ
ਮੈਂ ਖਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ।

ਖੋਸਲਾ — ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ...? ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਹਫਤੇ
ਖੁਦ ਆਓਗੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਜਵਾਬ ਕੀ ਦੇਣਾ ਏ, ਤੁਸੀਂ ਆ
ਈ ਰਹੋ ਓ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ? ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣੋਗੇ ਨਾ?

ਖੋਸਲਾ — ਡਾਇਰੈਕਟਰ?

ਨਾਰਾਇਨ — (ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਕੇ) ਕਿਉਂ?

ਖੋਸਲਾ — (ਜ਼ਰਾ ਸੰਭਲ ਕੇ) ਇਸ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ
ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਲੋੜ ਏ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ।

ਖੋਸਲਾ — ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਫੀ ਸਦੀ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ, ਕੁਲ ਢਾਈ
ਹਜ਼ਾਰ।

ਖੋਸਲਾ — ਪਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਏ।

ਖੋਸਲਾ — ਨਹੀਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਣ ਦਾ
ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਪਰ ਬਾਕੀ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆਂ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਲੈਣਾ ਜ
ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਖੋਸਲਾ — (ਗੱਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਖੈਰ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ
ਏ, ਸੋਚ ਲਵਾਂਗੇ, ਹਾਲੇ ਕਿਹੜੀ ਕਾਹਲੀ ਏ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਤਾਂ ਕਾਹਲੀ ਈ ਏ । ਤੁਹਾਨੂੰ
ਪਤਾ ਏ ਸਾਡੀ ਫਿਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਈ
ਰਹਿ ਗਿਆ ਏ । ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਵਰਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਤੇ
ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਓ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ।

ਖੋਸਲਾ — ਨਾਰਾਇਨ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਮੇਰਾ ਕਿਸੇ
ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਧਿਆਨ ਉਖੜਿਆ
ਉਖੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਏ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਖਤ ਲਿਖੇ ਹੋਣਗੇ, ਤੇ
ਇਸ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਲਗੇ ਨੇ । ਮੇਰਾ
ਖਿਆਲ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਖੋਸਲਾ — ਫੈਸਲਾ ਤੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਜੇ ਹਾਲਾਤ ਵਫ਼ਾ ਕਰਦੇ । ਤੇ ਨਾਲੇ
ਮੈਨੂੰ ਫਿਲਮ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਇਹ ਤਾਂ ਨਾ ਨਾ ਆਖੋ । ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨ ਭੁੱਲ ਗਏ ਓ ?
ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟ ਕਰਨ ਦਾ ਐਨਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ।
ਸਟੇਜ ਦੀ ਜਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਓ ।

ਖੋਸਲਾ — ਜੀ ਉਹ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਾਲਜ ਨਾਲ ਗਈਆਂ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਪਰ ਇਹ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ
ਬਣਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਓ, ਕਲਾ ਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖਿਦਮਤ
ਲਈ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ । ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼
ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਏ, ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ
ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਏ । ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਇਕੋ ਵਪਾਰ
ਏ, ਉਹ ਏ ਫਿਲਮ ! ਭੈੜੀ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਖਰਚ ਕੱਢ

ਜਾਂਦੀ ਏ । ਤੇ ਜੇ ਟੁੱਲ ਵਜ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ ਨੇ ।
ਇਕੋ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਸ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਨਿਕਲ
ਆਉਂਦਾ ਐ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਨਾਰਾਇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟੁਕ ਕੇ) ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ
ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਹੋਣੀ ਏ ? ਦਿੱਲੀ ਜੋ ਰਹਿੰਦੇ ਓ ।

ਨਾਰਾਇਣ — (ਬੇਤਾਬੀ ਨਾਲ) ਹਾਂ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ?

ਖੋਸਲਾ — ਉਥੇ ਸਭਨਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਵੋਗੇ ?

ਨਾਰਾਇਣ — (ਉਮੀਦ ਨਾਲ) ਹਾਂ, ਲਗ ਪਗ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ।

ਖੋਸਲਾ — ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮੁਲਕ ਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਖਿਦਮਤ
ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਠਰਕ ਹੈ । ੧੯੪੨ ਦੀ ਤਹਿਰੀਕ ਵਿਚ ਮੈਂ
ਭਾਵੇਂ ਜੇਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ
ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ.....

ਨਾਰਾਇਣ — ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਫਿਲਮਾਂ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ ਆਂ ।

ਖੋਸਲਾ — ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜੁਟ ਕੇ ਇਕ
ਕਿਤਾਬ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ — 'ਰਿਆਸਤੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਹਾਲਤ' ।
ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਈ ਵਿਹਲ ਮਿਲਦੀ ਏ । ਕਚਹਿਰੀ ਰਤਾ
ਛੇਤੀ ਉਠ ਖਲੋਂਦੀ ਏ । ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਸੌਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੈਂ
ਕਿਤਾਬ ਉਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਸਾਂ । ਸਰਦੀਆਂ ਵੀ ਦੱਬੋ ਘੁੱਟੀ
ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਾ ਰਿਹਾ । ਸ਼ੁਕਰ, ਹੁਣ ਖਤਮ ਕੀਤੀ
ਏ । ਬਸ ਹੁਣ ਜੇ ਕਿਸੇ ਲੀਡਰ ਦਾ ਮੁਖਬੰਦ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥੋ ਹੱਥ ਵਿਕ ਜਾਏ ।

ਨਾਰਾਇਣ — ਕਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਦਾ ?

ਖੋਸਲਾ — ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ।

ਖੋਸਲਾ — ਜੇ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਦਾ.....

ਨਾਰਾਇਨ — ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉੱਕਾ ਈ ਦਿਮਾਗ
ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਓ । ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੀਡਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੋਚੋ ।

ਖੋਸਲਾ — ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਲੀਡਰ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਕੋਈ ।

ਖੋਸਲਾ — ਰਾਜਾ ਜੀ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਮੂੰਹ ਵੱਟ ਕੇ) ਨਹੀਂ ।

ਖੋਸਲਾ — ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੋਈ ਕੌਮਨਿਸਟ ਲੀਡਰ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਕੌਮਨਿਸਟ ਲੀਡਰ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਉਂ ਨਾ ਲਓ । ਜੇ ਕਿਤਾਬ
ਨੇ ਉਂਜ ਵਿਕਣਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਏਥੇ ਜ਼ਬਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਇਕ ਦਮ) ਸੁਝ ਗਿਆ !

ਨਾਰਾਇਨ — ਕੀ ?

ਖੋਸਲਾ — ਜੇ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਮ ਕੀ
ਕਹਿਣੇ ਨੇ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਠੀਕ ।

ਖੋਸਲਾ — ਫਿਰ ਹੈ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਮਿਸਿਜ਼ ਪੰਡਤ ਤਾਈਂ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਮੁਸ਼ਕਲ ਈ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਏ ?

ਨਾਰਾਇਨ — (ਸੋਚ ਕੇ) ਅੱਛਾ । ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਭੈਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਜਾਣਦੀ ਏ । ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਕੋਸ਼ਲ
ਕਰਾਂਗਾ ।

ਖੋਸਲਾ — ਕੋਸ਼ਲ ਵੋਸ਼ਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੰਮ ਤੁਸਾਂ ਕਰਵਾਣਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ।
ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖ ਦੇਣਾ; ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਏ ਇਸ

ਨੂੰ ਛਪਵਾਣਾ ਤੇ ਮਿਸਿਜ਼ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦਾ ਮੁਖਬੰਦ
ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਅੱਛਾ, ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਖੋਸਲਾ — ਮੈਂ ਮਸੌਦਾ ਲੈ ਆਵਾਂ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਹਾਲੇ ਕਿਹੜੀ ਕਾਹਲੀ ਏ । ਜਾਣ ਲਗੇ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ ।
(ਠਹਿਰ ਕੇ) ਹਾਂ...ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਗੱਲ
ਵਿੱਚੇ ਈ ਰਹਿ ਗਈ । ਭਈ ਮੈਂ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅੱਜ ਮੁਕਾਉਣ
ਆਇਆ ਹਾਂ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿੱਸੇ ਭਰਨੇ ਈ ਪੈਣਗੇ ।

ਖੋਸਲਾ — ਭਰ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਅਜ ਕਲ੍ਹ.....ਕੀ ਦੱਸਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ
ਵਕਤ ਤਾਂ ਏਸ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਏ । ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਏ ਮੇਰੀ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ?

ਖੋਸਲਾ — ਹਾਂ । ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੋਲਨ ਕੋਲ ਕਾਰ
ਇਕ ਵਧੇ ਹੋਏ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਈ । ਅਗਲਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ
ਕੀਚਰ ਕੀਚਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਡਗਾਰਡ ਮੁੜ ਗਏ । ਕਾਰ ਨੇ
ਦੋ ਭਵਾਟਨੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਡਿੱਗੇ ।
ਸੁਕਰੈ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਂਹ — (ਬਾਂਹ ਨੂੰ
ਅਕੜਾ ਕੇ) ਉਫ.....ਫ..... ਹੁਣ ਵੀ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਏ ।
ਬੜਾ ਦਰਦ ਏ । ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸਮਤ ਚੰਗੀ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
ਹੁਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ । ਫਿਰ ਕਿਹੜੀ
ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਹਿੱਸੇ ? ਇਹ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ
ਸਦਕੇ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜੀਣਾ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ
ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹੋਵੋਗੇ । ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਦੇਖੀ ਏ ਵੀਨਾ ? ਅਠ
ਸਾਲ ਦੀ ਏ, ਪਰ ਹੈ ਬੜੀ ਸਮਝਦਾਰ ! (ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ)

ਰੁਲਦੂ, ਓਏ ਰੁਲਦੂ !

[ਰੁਲਦੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰੁਲਦੂ — ਜੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਜਾ ਕੇ ਵੀਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆ !

ਨਾਰਾਇਨ — (ਘੜੀ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ) ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਏ । ਵਕਤ.....ਵਕਤ ਐਵੇਂ ਉੱਡਦਾ ਏ । ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਉਤੇ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਜੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਆਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਨਵੈਸਿੰਗ ਸਮਝੋ । ਮੈਨੂੰ ਕਨਵੈਸਿੰਗ ਤੋਂ ਬੜੀ ਨਫਰਤ ਏ । ਕਨਵੈਸਿੰਗ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਏਜੰਟ ਜਾਪਦਾ ਏ । ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਫਿੱਕੀ ਤੇ ਖੋਖਲੀ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਏ । ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਤੀ ਓ — ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ । ਏਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਕੰਪਨੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ.....

ਖੋਸਲਾ — ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੁਝ ਡਿੱਗਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ । ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ ? ਇਹ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਸੱਟਾ ਨੇ ਸੱਟਾ । ਰੁਪਏ ਲਾ ਦਿਉ — ਆ ਗਏ ਵਾਹ ਵਾਹ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਦਿਵਾਲਾ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਜੋ ਲੋਗ ਸੱਟਾ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁਣ ਉਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸੱਟਾ ਖੇਡ ਲੈਂਦੇ ਨੇ — ਤਾਸ਼ ਦਾ, ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ, ਰੂੰ ਦਾ, ਕਣਕ ਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ, ਗਰਜ਼ ਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ । ਉਹ ਫਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸੱਟਾ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਨੇ । ਪਰ

ਸਾਵਧਾਨ ਵਪਾਰੀ ਲਈ.....

ਖੋਸਲਾ — ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਮੈਂ ਵਪਾਰੀ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਵਕੀਲ ਆਂ ! ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲਿਖ ਛਡਦਾ ਹਾਂ । ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਕਲਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਮਸ ਏ । ਹੁਣ ਇਹ 'ਰਿਆਸਤੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਹਾਲਤ' ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਏ, ਮਸਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ ਏ । ਲਿਖਣਾ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਮੰਗਦਾ ਏ । ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਛਪ ਕੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ । ਜੇ ਮਿਸਿਜ਼ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮੁਖਬੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ.....

ਨਾਰਾਇਨ — ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਮਿਸਿਜ਼ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਤੋਂ ਕਰਾਈਏ । ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਈ ਫਿਲਮ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਆਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜੀਏ । ਅਸੀਂ ਫਿਲਮ ਉਤੇ ਖਰਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਕਰਾਂਗੇ । ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਰੁਪਿਆ ਰੋੜ੍ਹ ਛਡੀਏ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਉਤੇ ਕਿਰਸ ਕਰਨੀ ਏ ਤਾਂ ਜੁ ਆਪਣੇ ਹਿਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਦੇ ਸਕੀਏ । ਮੈਂ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦ ਲਉ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਫੇ ਵਾਲਾ ਸੌਦਾ ਐ...

[ਰੁਲਦੂ ਵੀਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਖੋਸਲਾ — ਲਉ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਆ ਗਈ ਏ । ਵੀਨਾ ਇਧਰ ਆ । ਨਮਸਤੇ ਕਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ।

ਵੀਨਾ — ਨਮਸਤੇ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਪੁਚਕਾਰ ਕੇ) ਬੜੀ ਬੀਬੀ ਕੁੜੀ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਏ । ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ
ਇਤਨਾ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਗਾਂਦੀ ਏ ਕਿ ਕਮਾਲ ਕਰਦੀ ਏ ।
ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਾਣੀ ਉਤੇ ਮੁਨਹਸਰ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੋ ਤਾਂ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦਾ
ਪਾਰਟ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ । ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡਾ ਹੋਵੇ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਏ । ਪਬਲਿਕ
ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਏ । 'ਨਰਗਸ' ਫਿਲਮ ਦੇਖੀ ਸੀ ? ਉਸ
ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪਾਰਟ ਹੈ ਈ ਇਕ ਛੋਟੀ ਕੁੜੀ ਦਾ । ਪਬਲਿਕ
ਮਰਦੀ ਏ ਉਸ ਦੇ ਪਾਰਟ ਤੇ !

ਨਾਰਾਇਨ — ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇਖੇਗਾ । ਨਾਲ ਇਹ ਹਾਲੇ
ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਫਿਲਮ ਲਈ ਹਿੱਸੇ ਵੇਚਣੇ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ । ਥੋੜੇ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ.....

ਖੋਸਲਾ — (ਵੀਨਾ ਨਾਲ ਲਾਡ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਵੀਨਾ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ
ਗੀਤ ਤਾਂ ਸੁਣਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅੱਵਲ ਇਨਾਮ
ਮਿਲਿਆ ਸੀ ।

ਵੀਨਾ — ਬਾਜਾ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਨਹੀਂ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਵੀਨਾ ਨੂੰ) ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਉਤੇ ਗਾਂਦੀ ਹੁੰਨੀ ਏ ਮੁੰਨੀ ?

ਵੀਨਾ — ਹਾਂ ।

ਖੋਸਲਾ — ਸੁਣਾ ਦੇ ਖਾਂ, ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਏ ।

ਵੀਨਾ — ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਗਾ ਸਕਦੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ ਏ । (ਪੁਚਕਾਰ ਕੇ) ਸੁਣਾ ਦੇ ਖਾਂ — ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ

ਕਰੀ ਦੀ । ਜੇ ਤੂੰ ਕੋਈ ਚਗਾ ਜਿਹਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ
ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪਾਰਟ ਦੇਣਗੇ । ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! ਸ਼ਾਬਾਸ਼ !
ਸੁਣਾ ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਰਾਣੀ ਧੀ ।

[ਵੀਨਾ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਘਸਿਆ ਹੋਇਆ
ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ਬੇਸੁਰ ਤੇ ਬੇਤਾਲ ਨਾਲ
ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਹਮਾਰੀ ਗਲੀ ਆਨਾ,

ਅਛਾ ਜੀ !

ਹਮੇਂ ਨਾ ਭੁਲਾਨਾ,

ਅਛਾ ਜੀ !

ਈ ਈ ਈ ਈ,

ਅਛਾ ਜੀ !

ਨਾਰਾਇਨ — ਇਹ ਈ—ਈ—ਈ—ਈ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਵੀਨਾ — ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਈਕਰ ਹੀ ਸੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਪੂਰੀ ਨਕਲ ਕਰਦੀ ਏ । ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ
ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਗਲੇ ਤੇ ਸਮਝ ਉਤੇ ਹੈਰਾਨ ਆਂ । ਜਾ ਬੇਟੀ
ਹੁਣ ਖੇਡ ।

[ਵੀਨਾ ਤੇ ਰੁਲਦੂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਬੇਸ਼ਕ । ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰ ਕੁੜੀ ਏ । (ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ
ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ) ਹਾਂ — ਹਾਂ (ਥੈਲੇ ਵਲ ਹੱਥ ਵਧਾ
ਕੇ) ਮੈਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਫਾਰਮ ਨਾਲ ਈ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ ।
ਅੱਜ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਮੁਰਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ) ਇਤਨੇ ਕੰਮ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਪਈ

ਏ, ਬਸ ਹੁਣ ਮੁਖਬੰਦ ਦੀ ਉਡੀਕ ਏ । ਹਾਥੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ,
 ਤੇ ਪੂਛ ਅੜੀ ਰਹਿ ਗਈ ਏ । ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦੇ
 ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਝਿੜਕਦਾ ਹਾਂ; ਪੁਰਾਣੇ ਸਹੇੜੇ ਈ ਨਹੀਂ ਨਿਬੜਦੇ ।
 ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਆਂ ...
 ਬਾਂਹ ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਉਫ ਫ ... (ਬਾਂਹ
 ਅਕੜਾ ਕੇ) ਹਾਲ ਤੀਕ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ... ਤੜਕੇ ਦਾ
 ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਨਹਾਵਾਂ ਕਿ ਨਾ ।
 ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਏ । ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਿਮਲੇ ਬਰਫ ਪਈ ਏ ।
 ਜੀ ਕਰਦਾ ਏ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਵਾਂ । ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ
 ਖਿਆਲ ਏ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਵਾਂ ਕਿ ਠੰਢੇ ਨਾਲ ?
 ਨਾਰਾਇਨ — ਤਬੀਅਤ ਦੇਖ ਲਉ । ਜੇ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਗਰਮ ਨਾਲ ਨਹਾ ਲਉ ।

ਖੋਸਲਾ — ਦਰਦ ਐਨ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਆ ਏ । ਪੂਰੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ
 ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਏ । ਉਂਜ ਠੀਕ ਠਾਕ ਏ, ਪਰ ਬਾਂਹ ਹਾਲੇ ...
 (ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ) ਰੁਲਦੂ, ਓਏ ਰੁਲਦੂ ! ਜ਼ਰਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ
 ਰੱਖੀਂ, ਮੈਂ ਨਹਾਣਾ ਏਂ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਏ ਕਿ ਮਈ ਤੀਕ ਫਿਲਮ ਦਾ
 ਸਰਮਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿਕਣੇ
 ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਵਿਕ ਜਾਣਗੇ । ਤੁਹਾਡੇ
 ਵਰਗੇ ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਝਟ ਈ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦੇ ਨੇ । ਪਰ
 ਕਈ ਵਾਰ ਅਨਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਏ । ਉਹ ਬੜੀ
 ਮਗਜ਼-ਪੱਚੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦਿਮਾਗ ਈ ਚੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ।
 ਤੇ ਫਿਰ ਦੇਣ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਬਾਦਾਮ ਖਾ
 ਕੇ ਕਿਹੜਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਰਾਵਤ ਆਉਂਦੀ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਬਸ ਇਹੀ ਹਾਲ ਮੁਅੱਕਲਾਂ ਦਾ ਏ । ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਘੰਟਾ ਘੰਟਾ ਮੱਥਾ ਮਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ । ਮਸਾਂ ਵਿਹਲ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਏ । ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਰਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਉਹ ਗੁੱਝੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਰਹੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ! ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਤੇ ਪੁਲਸ ਦੀ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਉਹ ਚੁੱਕ ਥੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਹਿਲਕਾ ਮੱਚ ਜਾਏਗਾ । (ਹੱਸ ਕੇ) ਇਕ ਦੋ ਬੜੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਫੋਟੋ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਨੇ । ਇਕ ਹੈ ਮਿਉਨਸਪੈਲਟੀ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਭਜੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਦਾ ਦਰਿਸ਼, ਤੇ ਦੂਜਾ — ਬੁੱਝੋ !

ਨਾਰਾਇਨ — ਦੂਜਾ ਕੀ ਏ ?

ਖੋਸਲਾ — ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਜਲੂਸ, ਜਿਸ ਅਗੇ ਸਪਾਹੀ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੰਟਰ ਵਰ੍ਹਾ ਰਹੇ ਨੇ ... ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੀਨ ਹੈ !

ਨਾਰਾਇਨ — (ਜਿਵੇਂ ਇਸੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਏ ਕਿ ਕਦ ਉਸ ਦਾ ਫਿਕਰਾ ਬੰਦ ਹੋਵੇ) ਅੱਜ ਫਿਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਫਾਰਮ ਤਾਂ ਭਰ ਦੇਵੋਗੇ ਨਾ । ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ । ਮੈਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਈ ਦਿੱਲੀ ਪੁਜਣਾ ਏ । ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਏ । ਅਸੀਂ ਬਜਟ ਤੇ ਸਟੂਡੀਉ ਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ! ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਾਰਟ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇ, ਪਬਲਿਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਏ । ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਸਾਡੀ ਫਿਲਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਨਤਾ ਲਈ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਬਣਾਵੇਗਾ ?

(ਥੈਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮ ਕਢ ਕੇ) ਲਉ ਇਹ ਫ਼ਾਰਮ
ਇਸ ਨੂੰ ਭਰ ਦੇਵੋ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਫ਼ਾਰਮ ਫੜ ਕੇ ਤੇ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ) ਮਿਸਿਜ਼ ਪੰਡਤ
ਦਿੱਲੀ ਕਦੋਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਏ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਬਸ ਪੰਜ ਦਸ ਦਿਨ ਤੀਕ ਪੁਜ ਜਾਏਗੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਦਿੱਲੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਸਰੂਫ਼ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਦ ਅਲਾਹਾਬਾਦ
ਯਾ ਲਖਨਊ ਗਈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀਏ ।

ਖੋਸਲਾ — ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ ਕਿ ਉਹ ਮੁਖਬੰਦ ਲਿਖ ਦੇਵੇਗੀ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂਗਾ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ
ਭਰਾ ਜੱਬਲਪੁਰੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ਰਸਤ ਹੋਈ ਤੇ
ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਜਣੇ, ਜੇ ਉਦੋਂ
ਮਿਸਿਜ਼ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਲਖਨਊ ਹੋਈ, ਲਖਨਊ
ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਤੁਹਾਡਾ
ਮੁਖਬੰਦ ਤਿਆਰ ! (ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਫ਼ਾਰਮ ਚੁਕ ਕੇ) ਲਉ, ਇਹ
ਫ਼ਾਰਮ ।

ਖੋਸਲਾ — ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਲੈ ਆਵਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ
ਈ ਲੈ ਜਾਣਾ ।

[ਖੋਸਲਾ ਉਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਰਾਇਨ ਬੇਤਾਬੀ ਨਾਲ ਟਹਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਸੌਦਾ । ਹੂੰ ! ਵੱਡਾ
ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਨ ਚਲਿਆ ਏ ! ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਦਾ
ਮੁਖਬੰਦ ! ਇਹ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਸੂਰ ਦੀ ਦਾਲ ! ਬਾਬੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ
ਮਸੌਦਾ ਕਿਸੇ ਪੰਸਾਰੀ ਦੀ ਹੱਟੀ ਉੱਤੇ ਪੁੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਪਕੌੜੇ
ਤਲਣਾ ਸਮਝ ਰਖਿਆ ਏ। ਬੈਠੇ ਬਠਾਏ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬ
ਈ ਲਿਖ ਮਾਰੀ। ਹੂੰ !

[ਖੋਸਲਾ ਖਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਸੌਦਾ
ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਖੋਸਲਾ — (ਬੜੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ) ਲਉ ਜੀ ਦੇਖ ਲਉ, ਟਾਈਪ ਕੀਤੇ
ਸਫੇ, ਪੂਰੇ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸੌ ਨੇ। ਭਲਾ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਫੇ
ਬਣ ਜਾਣਗੇ ?

ਨਾਰਾਇਨ — (ਮਸੌਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਚਦੇ ਹੋਏ) ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਏ
ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਕੁ ਸੌ।

ਖੋਸਲਾ — ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੀ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ, ਕਿਤਾਬ ਦੀ ?

ਨਾਰਾਇਨ — ਢਾਈ ਕੁ ਰੁਪਏ।

ਖੋਸਲਾ — ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਏ।

ਨਾਰਾਇਨ — ਬਹੁਤੀ ਰਖੋਗੇ ਤਾਂ ਵਿਕਣੀ ਨਹੀਂ।

ਖੋਸਲਾ — ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਏ ਕਿ ਸਫਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣ
ਕੇ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਕੜਾ ਮੁੱਲ ਰਖੀਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ
ਕਿਤਾਬ ਏ ਤੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਵਿਜਯ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਤ ਦਾ
ਮੁਖਬੰਦ। ਜੇ ਥੋੜੀ ਕੀਮਤ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਗੋਂ ਹਲਕੀ
ਕਿਤਾਬ ਸਮਝਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ?
ਟੀ. ਐਸ. ਈਲੀਅਟ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਪੰਦਰਾਂ ਸਫਿਆਂ ਦੀ
ਏ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਏ ਸੱਤ ਰੁਪਏ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਚ. ਜੀ.
ਵੈਲਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਅੱਸੀ ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਏ, ਉਸ ਦੀ
ਕੀਮਤ ਏ ਬਾਈ ਰੁਪਏ। ਕੀਮਤ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਖਣੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਬਲਿਕ ਉਤੇ ਰੋਅਬ ਪੈਂਦਾ ਏ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਫਾਰਮ ਚੁਕ ਕੇ) ਲਉ ਫਾਰਮ ਭਰ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ
ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੁਖਬੰਦ ਲਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ।
ਮੈਂ ਵੀ ਫਖਰ ਨਾਲ ਆਖ ਸਕਾਂਗਾ ਕਿ ਰਿਆਸਤੀ ਪਰਜਾ
ਦੀ ਹਾਲਤ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਏ । (ਹਿਸਿਆ ਦਾ
ਫਾਰਮ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾ ਕੇ) ਲਉ, ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਏ । ਮੇਰੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਈ ਭਰ ਦਿਉ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਫਾਰਮ ਰਖ ਕੇ) ਤੁਸੀਂ ਇਤਨੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੋ । ਫਾਰਮ
ਏਥੇ ਈ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਰਤਾ ਸੋਚ ਕੇ ਭਰਾਂਗਾ...
ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਈ ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦ ਲਵਾਂ ।
ਆਖਿਰ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਫਿਲਮ ਏ । ਜਦ ਇਹ ਫਿਲਮ
ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਖਰ ਨਾਲ ਗਰਦਨ
ਉੱਚੀ ਕਰ ਕੇ ਆਖਾਂਗਾ, ਇਹ ਫਿਲਮ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਏ —

ਨਾਰਾਇਨ — ਜਿਸ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋ !

ਖੋਸਲਾ — ਜ਼ਰੂਰ, ਜ਼ਰੂਰ । ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਰਤਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲੈ
ਜਾਣਾ । ਫਾਰਮ ਇਥੇ ਈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ । ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੋ ।
ਸਹਿਜ ਪੱਕੇ ਸੌ ਮੀਠਾ ਹੋ । ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਆਵੋਗੇ
ਤਾਂ ਚੈੱਕ ਅਤੇ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਫਾਰਮ ਤਿਆਰ ਮਿਲੇਗਾ ।

ਨਾਰਾਇਨ — (ਫਿੱਕੀ ਹਾਸੀ ਨਾਲ) ਅੱਛਾ ਅੱਛਾ, ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ।

ਖੋਸਲਾ — (ਮਸੌਦੇ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ) ਲਉ ।

[ਨਾਰਾਇਨ ਮਸੌਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੜੀ ਗਰਮ
ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਸਟਰ ਖੋਸਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੁਹੇ ਤੀਕ
ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਤਮੀਨਾਨ ਭਰੀ
ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਬੁਹੇ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ

ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਪਏ ਫ਼ਾਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਆਹਿਸਤਾ
ਆਹਿਸਤਾ ਫਾੜਦੇ ਹਨ ।

ਰੁਲਦੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਖੋਸਲਾ — ਰੁਲਦੂ !

ਰੁਲਦੂ — ਜੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਪਾਣੀ ਤਿਆਰ ਏ ?

ਰੁਲਦੂ — ਜੀ ।

ਖੋਸਲਾ — ਚਲ, ਪਾਣੀ ਰਖ, ਮੈਂ ਨਹਾਣਾ ਏਂ ।

[ਰੁਲਦੂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਖੋਸਲਾ ਫ਼ਾਰਮ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜ
ਤਰੋੜ ਕੇ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੰਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਰਦਾ

www.PunjabiLibrary.com

enclosed fire-proof receptacle.